

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI

EMİNÖNÜ HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1935-1951)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut KOCAAĞA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Savaş AÇIKKAYA

İstanbul 2015

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Mahmut KOCAAĞA

Numarası : 2901110010

Anabilim/Bilim Dalı : Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

Danışman : Doç.Dr.Savaş AÇIKKAYA

Tez Savunma Tarihi : 27.04.2015

Tez Savunma Saati : 14.30

Tez Başlığı : "EMİNÖNÜ HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1935-1951)"

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ÖYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç.Dr.Savaş AÇIKKAYA		Kabulü
2-Prof.Dr.Cezmi ERASLAN		Kabulü
3- Prof.Dr.Işıl ÇAKAN HACİBRAHİMOĞLU		Kabulü
4- Doç.Dr.Serkan TUNA		Kabulü
5- Doç.Dr.Mustafa SELÇUK		Kabulü

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Yrd.Doç.Dr.Akın ÇELİK		
2-Yrd.Doç.Dr.Ramazan GÜLLÜ		

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Eminönü Halkevi ve Faaliyetleri (1935-1951)” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Mahmut KOCAAĞA

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10073151
Yazar Adı / Soyadı	MAHMUT KOCAAĞA
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 37328233674
Telefon	5546612124
E-Posta	kocaaga_69@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	EMİNÖNÜ HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1935-1951)
Tezin Tercümesi	EMİNÖNÜ PUBLIC HOUSE AND ITS ACTIVITIES (1935-1951)
Konu	Tarih = History
Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Bölüm	Tarih Bölümü
Anabilim Dalı	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2015
Sayfa	120
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. SAVAŞ AÇIKKAYA 21869169158
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

05.05.2015

İmza:

ÖZET

19 Şubat 1932’de açılan halkevleri, 1951 yılına kadar ülkemizin kültür, sanat, edebiyat ve sosyal yaşamına önemli katkılar sunmuştur. Ülke genelinde dört yüzden fazla halkevi ve dört binden fazla halk odası ile faaliyetlerini devam ettirmiştir. Eminönü Halkevi, ilk olarak açılan on dört halkevinden birisidir. Faaliyetlerini İstanbul’un Eminönü ilçesinde devam ettirmiş olmasına rağmen ülke genelindeki diğer halkevlerine birçok alanda örnek oluşturmuştur.

Eminönü Halkevi faaliyetlerini; Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, Temsil Şubesi, Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal (İçtimai) Yardım Şubesi, Müze ve Sergiler Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycüler Şubesi olmak üzere dokuz alt şubeyle yürütmüştür.

Eminönü Halkevinin yayımladığı Yeni Türk Mecmuası bu dönemdeki önemli yayın organlarından birisidir. Mecmuanın içeriği; Eminönü Halkevi’nin yaptığı faaliyetlerin yanı sıra, dönemin siyasi, iktisadi, kültür ve sanat olayları ile o döneme ait bazı aydınların yazılarından oluşmaktadır. Eminönü Halkevinin yayımladığı bir diğer mecmua ise Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasıdır. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, Türkiye’de folklor alanında o dönemde yayımlanmış tek mecmuadır. İçeriği; halk bilimi, halk ve âşık edebiyatı ile folklor alanında halktan derleme haberlerden oluşmuştur.

Eminönü Halkevi, 1935-1951 yılları arasında Türkiye’nin sosyal yaşamını etkilemiş önemli kurumlardan biridir. Dönemin sosyal ve kültürel yaşamı araştırılırken faaliyetlerine rastlamamak mümkün değildir. Eminönü Halkevi, 16 yıl boyunca yapmış olduğu çalışmalarla, hem İstanbul ilinde hem Türkiye genelinde sosyal yaşamı yönlendirerek halkın muasır medeniyet seviyesine yaklaşmasında, kültür, sanat ve edebiyat hayatının ilerlemesinde tarihî bir fonksiyonu yerine getirmiştir.

Anahtar kelimeler: Eminönü, halkevleri, halk odaları, Yeni Türk Mecmuası, Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.

ABSTRACT

People's Houses that were opened in 1932, offered special contribution to our country's cultural, literature and social life. They continued their activities with People's Houses more than 400 and People's Rooms more than 4000 around the country. Eminönü People's House was one of the 14 People's Houses that were opened initially. Although it continued its activities in İstanbul, it led other People's Houses around the country in many ways.

Eminönü People's House managed its activities with 19 sub-branches. These were Language, History and Literature Department, Representing Department, Fine Arts Department, Sport Department, Social Assistance Department, Museums and Exhibition Department, Public Courses Department and Villagers Department.

The New Turkish Magazine was one of the most important publications that was published by Eminönü People's House. Besides giving information about the activities of Eminönü People's House, it included articles from some important scholars and also politics, economy, culture and art events of that period. Another Magazine published by Eminönü People's House was "The News of Folklore Magazine". This was the only magazine that was published in that period in Turkey. Its content was formed with folk science, folk and minstrel literature and folklore.

Eminönü People's House was one of the important institutions that affected Turkey's social life between 1935-1951. While searching that period's social and cultural life, it's inevitable to encounter its organizations. Eminönü People's House led the social life not only in İstanbul but also around Turkey with the activities throughout 16 years. Also, it accomplished a historical mission on development of culture, art and literature life and bringing the nation to contemporary civilizations level.

Keywords: Eminönü, People's Houses, People's Rooms, The New Turkish Magazine, The News of Folklore Magazine.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÖNSÖZ.....	xi
FOTOĞRAFLARIN LİSTELERİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KURULUŞU VE EMİNÖNÜ HALKEVİ

1.1. Türk Ocaklarından Halkevlerine Geçiş.....	3
1.2. Halkevlerinin Kuruluşu.....	6
1.3. Halkevlerinin Teşkilat Yapısı ve Faaliyet Alanları.....	11
1.4. Halkevlerinin Kapatılması.....	15
1.5. Eminönü Halkevinin Kuruluşu.....	18
1.6. Eminönü Halkevinin Teşkilat Yapısı ve Başkanları.....	20
1.6.1. Agâh Sırrı Levend.....	21
1.6.2. Feridun Dirimtekin.....	22
1.6.3. Yavuz Abadan.....	23
1.6.4. Aziz Ogan.....	23
1.6.5. Kemal Çilingiroğlu.....	24
1.7. Eminönü Halkevinin Fiziki Yapısı.....	25

1.8. Eminönü Halkevinin Bütçesi.....	26
1.9. Eminönü Halkevinin Kapatılması.....	27

2. BÖLÜM

EMİNÖNÜ HALKEVİ ŞUBELERİ VE FAALİYETLERİ

2.1. Eminönü Halkevi Şubelerine Genel Bir Bakış.....	28
2.2. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi.....	29
2.3. Temsil Şubesi.....	36
2.4. Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi.....	41
2.5. Spor Şubesi.....	43
2.6. Sosyal (İçtimai) Yardım Şubesi.....	47
2.7. Müze ve Sergiler Şubesi.....	53
2.8. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi.....	56
2.9. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi	60
2.10. Köycüler Şubesi.....	63

3. BÖLÜM

EMİNÖNÜ HALKEVİNİN YAYIMLADIĞI MECMUALAR

3.1. YENİ TÜRK MECMUASI.....	67
3.1.1. Yeni Türk Mecmuasının Yayınlanma Amacı.....	68
3.1.2. Yeni Türk Mecmuasının Şekli ve Muhtevası.....	69
3.1.3. Yeni Türk'e Yansıyan Cumhuriyet Konulu Yazılar.....	71
3.1.4. Mecmuaya Yansıyan Diğer Milli Bayramlar.....	74
3.1.5. Yeni Türk'te Yer Alan Edebiyat ve Sanat Konulu Yazılar.....	75
3.1.6. Yeni Türk Mecmuasında Yer Alan Reklamlar.....	78

3.2. HALK BİLGİSİ HABERLERİ MECMUASI	79
3.2.1. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Yayınlanma amacı.....	80
3.2.2. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Şekil Özellikleri.....	83
3.2.3. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Muhteva Özellikleri.....	84
3.2.3.1. Derlemeler.....	87
3.2.3.2. İncelemeler.....	90
3.2.3.3. Batı'dan Folklor Örnekleri.....	91
3.2.3.4. Aşık Edebiyatı İle İlgili Yazılar.....	92
3.2.3.5. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Yazar Kadrosu.....	93
SONUÇ	95
KAYNAKLAR	99
EKLER	107

ÖNSÖZ

Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasının ardından yeni Türk devleti Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş, iktidarda olan CHF Hükümeti siyasi ve iktisadi alanda birçok inkılap yapmıştır. Yapılan inkılapların halka anlatılması noktasında bir takım sıkıntılar yaşanması Mustafa Kemal Atatürk ve CHF'yi harekete geçirmiştir. Bu alanda ortaya çıkan boşluğu doldurmak maksadıyla açılan halkevleri, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal yaşamının şekillenmesinde; gerek kültürel alanda gerek halkın sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde İstanbul'da açılan Eminönü Halkevi, hem İstanbul halkının ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamış, hem de ülkenin sosyal ve kültürel yaşamına büyük katkılar sunmuştur.

Cumhuriyetin ilk çeyreğine sosyo-kültürel bağlamda damga vuran ve etkileri yakın tarihimize kadar devam eden halkevlerinin yapısının ve faaliyetlerinin daha iyi anlaşılması maksadıyla tez konusu olarak "Eminönü Halkevi ve Faaliyetleri (1935-1951)" incelenmiştir. 22 Şubat 1935 tarihinde açılan ve 8 Ağustos 1951'e kadar 16 yıl boyunca faaliyetlerini sürdüren Eminönü Halkevinin yaptığı sosyal, siyasi, kültürel ve yazınsal faaliyetler tezimizin muhtevasını oluşturmuştur.

Çalışmamıza kütüphanelerde halkevleri ve Eminönü Halkevi ile ilgili literatür taraması yaparak başladık. Sonra Milli Kütüphane'den Eminönü Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat şubesinin yayımlamış olduğu, "Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu" adlı yayınının ilgili sayılarına ulaştık. Bu eserlerde, Eminönü Halkevi şubelerinin yapmış olduğu çalışmalara ulaşarak şubeleri ve bu şubelerin faaliyetlerini tasnif ettik. Şube çalışmalarını belgelendiren fotoğrafları tezimize ek olarak koyduk. Halkevlerinin gazetelere yansımalarını ortaya koymak amacıyla o döneme ait gazeteleri taradık. Eminönü Halkevi'nin yayın organı olan Yeni Türk ve Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nın sayılarını inceleyerek Eminönü Halkevi'nin faaliyetlerine olan katkısını değerlendirmeye çalıştık.

Üç bölümden oluşan tezimin birinci bölümünde; Türk Ocaklarından halkevlerine geçiş ile birlikte halkevlerinin açılma nedenleri, yapmış olduğu

faaliyetler ve kapatılmaları sürecinden genel olarak bahsedilmiştir. Ayrıca, Eminönü Halkevinin açılışı, yönetim kadrosu ve başkanları, fiziki yapısı, bütçesi ile kapatılması konuları işlenmiştir. İkinci bölümde, Eminönü Halkevi şubeleri ve faaliyetleri detaylı olarak ele alınmış ve bu şubelerin tarihçesi, kuruluş amacı, çalışma sistematığı incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Eminönü Halkevinin yayın organı Yeni Türk Mecmuası'nın yayınlanma amacı, şekil ve muhtevası ile birlikte konu aldığı önemli olaylar ve Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası incelenerek değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çalışmamızda, Yeni Türk Mecmuası'nın nüshalarına ulaşırken Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nden faydalanılmıştır. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının ve Gazetelerin taranmasında ise Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin arşivinden yararlanılmıştır. Halkevlerine ait ilgili belgeler Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Millî Kütüphane ve TBMM tutanaklarından faydalanılarak temin edilmiştir.

Bu çalışma esnasında, tez konusunun belirlenmesi ve tezimin yazım sürecinde yardım ve desteğiyle sürekli yanımda olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Savaş AÇIKKAYA'ya teşekkür ederim.

FOTOĞRAFLARIN LİSTELERİ

Fotoğraf 1. Eminönü Halkevinin görünümü.....	107
Fotoğraf 2. Eminönü Halkevi azalarının mesleklerinin gösterildiği belge örneği...107	
Fotoğraf 3. Eminönü Halkevi umumi idare heyeti.....	108
Fotoğraf 4. Milli Şef Evimizi şerefleştirdiğinde gün Halkevi Reisi tarafından karşılanırken.....	108
Fotoğraf 5. Eminönü Halkevi tarafından düzenlenen mitingden bir görünüş.....	109
Fotoğraf 6. Eminönü Halkevi 23 Nisan Çocuk Bayramında.....	109
Fotoğraf 7. Eminönü Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi İdare Heyeti.....	110
Fotoğraf 8. Eminönü Halkevi Halk Dershaneleri Şubesi İdare Heyeti.....	110
Fotoğraf 9. Eminönü Halkevi Kütüphane Neşriyat Şubesi İdare Heyeti.....	111
Fotoğraf 10. Eminönü Halkevi Kütüphanesinden bir görünüş.....	111
Fotoğraf 11. Eminönü Halkevi Müze ve Tarih Şubesi İdare Heyeti.....	112
Fotoğraf 12. Eminönü Halkevi Spor Şubesi İdare heyeti ve kulüpler murahasları.....	112
Fotoğraf 13. Eminönü Halkevi tarafından tertip edilen profesyonel Türkiye birinciliği serbest güreş müsabakasında başpehlivanlığı kazanan Tekirdağlı Hüseyin'e yapılan kemer bağlama töreni.....	113
Fotoğraf 14. Eminönü Halkevi himayesindeki federe olmamış kulüpler bir arada 19 Mayıs Bayramında.	113
Fotoğraf 15. Eminönü Halkevi Temsil Şubesi İdare Heyeti.....	114
Fotoğraf 16. Galatasaray Lisesinde açılan ve 1-15 Ağustos 1943'e kadar devam eden "Elişleri Sergisi" afişlerinden bir tanesi.....	114
Fotoğraf 17. 31.12.1937 tarihinde Eminönü Halkevine kayıtlı olan azaların mesleklere göre dağılımını gösteren tablo.....	115

Fotoğraf 18. Yeni Türk Mecmuasının kapak sayfası.....	116
Fotoğraf 19. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının kapak sayfası.....	117
Fotoğraf 20. Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesinin 1942-1943 yılı bilançosu.....	118
Fotoğraf 21. CHP Genel Sekreterliğinden Eminönü Halkevi Reisliğine gönderilen teşekkür yazısı 1942.....	118
Fotoğraf 22. Adapazarı Halkevinden Eminönü Halkevi Reisliğine gönderilen teşekkür yazısı 1943.....	119
Fotoğraf 23. Türkiye Kızılay Cemiyetinden Eminönü Halkevi Reisliğine gönderilen teşekkür yazısı 1943.....	119
Fotoğraf 24. Eminönü Halkevi binasının uzun yıllar kullana Eminönü Halk Eğitim Merkezi.....	120
Fotoğraf 25. Eminönü Halkevi binasının günümüzdeki son hali.....	120

KISALTMALAR

A.g.e.	Adı geçen eser.
A.g.m.	Adı geçen makale.
A.g.t.	Adı geçen tez.
B.C.A.	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.
BMM.	Büyük Millet Meclisi.
Bkz.	Bakınız.
CHF.	Cumhuriyet Halk Fırkası.
CHP.	Cumhuriyet Halk Partisi.
C.	Cilt.
Çev	Çeviren.
DP.	Demokrat Parti
Haz.	Hazırlayan.
SCF.	Serbest Cumhuriyet Fırkası.
S.	Sayı.
s.	Sayfa.
TBMM.	Türkiye Büyük Millet Meclisi.
y.y.	Yer yok.

GİRİŞ

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni uzun yıllar boyunca tek parti olarak yöneten Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti, görevde kaldığı süre içinde tarihî birçok karara imza atmıştır. Atatürk İnkılapları'nın getirmiş olduğu yenilikler ile devletin yönetim şekli, eğitim şekli, hukuk sistemi gibi birçok uygulama değişmiştir. Eski devlet sisteminin terk edilerek, yeni bir anlayışın ve felsefenin topluma uyarlanmaya çalışıldığı bu dönemde atılan birçok adım, Atatürk İnkılapları'nı yerleştirme hedefine yöneliktir. Bu hedefleri gerçekleştirme doğrultusunda, birçok yeni kurum açılmış, bu kurumların inkılapları tamamlayıcı rol üstlenmeleri sağlanmıştır. Bu amaçla kurulan kurumlardan birisi de halkevleridir. Halkevleri, Şubat 1932 tarihinde, halkın inkılaplara uyum sağlayabilmesini sağlamak ve inkılapların sosyal, kültürel öğretilerini canlı tutmak görevini yüklenerek faaliyetlerine başlamıştır.

Halkevleri ilk olarak 14 il merkezinde, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın âdeti bir yan kuruluşu olarak yarı resmî bir hüviyette çalışmalarına başlamıştır. Halkevlerinin sayısı zamanla dört yüzü geçmiş, daha küçük yerleşim birimlerine de ulaşabilme adına kurulan Halk odaları ise, dört binli rakamlara ulaşmıştır. Halkevlerinin ihtiyaçları bazı yerlerde belediyeler, bazı yerlerde ise CHF il ve ilçe örgütleri eliyle karşılanmıştır. Türkiye Cumhuriyetinde 19 Şubat 1932 tarihinde, ilk olarak açılan 14 halkevinden birisi İstanbul Halkevidir. 22 Şubat 1935 tarihinde İstanbul Halkevi lağvedilerek yerine yedi ayrı halkevi açılmıştır. Bu halkevlerinden birisi de Eminönü Halkevidir. Eminönü Halkevi diğer halkevlerinden farklı olarak lağvedilen İstanbul Halkevinin binasında açılmış ve bu binayı kullanmıştır.

Eminönü Halkevinin incelenmesi; bu halkevinin açılma-kapatılma serüveni, yönetim kadrosu, fizikî yapısı, şubeleri ve bu şubelerin yapmış olduğu faaliyetler ile yayın organları Yeni Türk ve Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır. Böylelikle, Eminönü Halkevinden yola çıkarak halkevlerinin yapısı, faaliyetleri ve tarihî misyonunun anlaşılması kolaylaşacaktır. Eminönü Halkevi büyük bir amacı gerçekleştirmek için açılan halkevleri arasında önemli bir yere sahiptir. Uzun yıllar farklı uygarlıklara başkentlik yapmış, Türk

tarihinin ve kültürünün önemli bir merkezi konumunda olan İstanbul'da açılan Eminönü Halkevi, Cumhuriyet rejiminin hedefleri doğrultusunda faaliyet göstermiştir. İstanbul gibi büyük bir kentte açılmış olması, ülkedeki birçok halkevine göre, ona daha avantajlı bir konum sağlamıştır. İstanbul'un ilim ve kültür merkezi olması, Eminönü Halkevinin faaliyet alanları göz önünde bulundurulduğunda, ona önemli fırsatlar sunmuştur.

Eminönü Halkevi, halkı bilinçlendirmek, yayın çevreleri oluşturmak, dil, edebiyat ve tarih alanlarındaki çalışmalara katkı sağlamak amacıyla birçok etkinlik, konferans ve seminer düzenlemiştir. Bu etkinliklerde, özellikle İstanbul niversitesinin akademisyenlerinden faydalanarak İstanbul'da bulunmasının avantajlı konumunu iyi değerlendirmiştir. İstanbul'da kütüphane, müze ve tarihî yapıların fazlaca yer alması, Eminönü Halkevinin Müze ve Sergiler Şubesi başta olmak üzere birçok Şubesinin faaliyetlerini kolaylaştırmıştır.

Halkevlerini tarihî bir misyonu eda eden bir kurum olarak görenlerin yanında CHP'nin gölgesinden kurtulamaması ve tek parti icraatlarının uygulayıcısı konumunda görülmesi nedeniyle eleştirenler de oldukça fazladır. Hatta, halkevlerinin kapatılmasında, Demokrat Parti tarafından CHP'nin "yan kuruluşu" olduğu gerekçe olarak gösterilmiştir.

1. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN KURULUŞU VE EMİNÖNÜ HALKEVİ

1.1. Türk Ocaklarından Halkevlerine Geçiş

Türk milliyetçiliğine hareket kazandırmak ve yön vermek amacıyla II. Meşrutiyet döneminde kurulan Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Bilgi Derneği ve Türk Gücü Derneği gibi kuruluşlar içerisinde en etkili ve en uzun ömürlü olanı Türk Ocağı'dır. Türk Ocağı, fiilî olarak 3 Temmuz 1911 Pazartesi günü İstanbul'da faaliyete başlamıştır.¹ Resmi olarak 25 Mart 1912'de açılan Türk Ocaklarının kuruluş amacı, Ocağın 1912 tarihli nizamnamesinde: "*Cemiyetin maksadı akvam-ı İslamiyenin bir rükn-ü mühimi olan Türklerin millî terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve ilâsıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır*"² Şeklinde ifade edilmiştir.

Türk Ocakları, Milli Mücadele yıllarında yaptıkları faaliyetler ile "millî devlet" kurulması sürecine büyük katkı sağlamış kurumlardır. Türk Ocakları, hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet döneminde toplumun sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına yönelik politikalar geliştiren kültür kurumlarıdır. Kuruldukları andan kapatılma sürecine kadar halk eğitimi ve halk terbiyesine yönelik önemli çalışmalar yürütmüşlerdir.³

Türk Ocakları, başta İttihat ve Terakki Partisi olmak üzere, II. Meşrutiyet döneminde kurulan ve kendisine ideolojik açıdan yakın bulunan siyasi partilerle millî meselelerde birlikte hareket etmiştir. Fakat bu ilişkilerde oldukça esnek davranarak günlük politikanın içine ya da bir siyasi partinin kontrolüne girmeden özerk yapısını

¹ Mustafa Arıkan ve Ahmet Deniz, "Türk Ocaklarının Kapatılması, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S: 15, Güz 2004, s.402-403.

² Türk Ocağının Nizamname-i Esası ve Dahilisi, Tanin Matbaası, İstanbul 1328 (1912), s.3'den aktaran, Seda Bayındır Uluskan, **Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2010, s.28.

³ Seda Bayındır Uluskan, **A.g.e.**, s.28-29.

muhafaza etmeye çalışmıştır.⁴ Türk Ocakları'nın resmî yayın organı “Türk Yurdu” dergisidir.⁵ Ocakların kuruluşunda; Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Fuat Köprülü, Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adivar, Hüseyin Cahit Yalçın, Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi dönemin sanat ve düşünce dünyasının önemli isimleri yer almıştır.⁶

Uzun yıllar faaliyetlerini sürdüren Türk Ocaklarının kapatılma nedenleri konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. François Georgeon'a⁷ göre 1930 yılındaki Türk Ocakları kurultayı öncesinde Ocaklar, 250'yi aşkın şubesi ve 30.000'in üzerindeki üye sayısı ile oldukça güçlü bir konumdadır. 1927'den sonra ilkelerini belirlemeye başlayan ve otoritesini hissettiren tek parti rejimi ile Türk Ocakları şubeleri arasında belli bir muhalefetin varlığı söz konusudur. Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminin ardından CHF yönetimi sivil toplumun son kalıntılarını ortadan kaldırmaya karar vermiş bu amaçla Türk Ocakları'nın ardından Türk Muallimler Birliği ve birtakım mason dernekleri gibi çeşitli kuruluşların faaliyetlerine son vermiştir. Burada SCF'ye yönelik yoğun halk desteğinin oluşması yapılan devrimlerin tehlikeye gireceği endişesini ortaya çıkarmıştır. Bu endişe Türk Ocakları'yla birlikte diğer sivil toplum kuruluşlarının da faaliyetlerinin sonlandırılmasına neden olmuştur.⁸ Anıl Çeçen⁹, Türk Ocakları'nın kapatılma sürecini daha farklı yorumlamıştır. Çeçen'e göre; Türk Ocakları eski dönemdeki hedeflerinden uzak bir yapıya büründükleri için işlevlerini yitirmiş bu yüzden kapatılmışlardır. Çeçen, Osmanlı Devleti döneminde ulusal bilincin oluşması sürecine önemli katkılar sunan Türk Ocaklarının cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra görevlerini tamamlamış olduklarını ve yapılacak olan inkılaplara engel oluşturmamaları için kapatıldıklarını savunmuştur. Hatta Ocakların açılma amaçlarından uzaklaşarak Türkiye'de “faşizm yuvalarına dönüştüğü” tezini savunmuştur.¹⁰

⁴ Mustafa Arıkan ve Ahmet Deniz, **A.g.m.**, s.404-405.

⁵ Seda Bayındır Uluskan, **A.g.e.**, s.37.

⁶ Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültürel Kurumları Halkevleri**, Ankara, Gündoğan Yay., 1990, s.99.

⁷ 1942 yılında Fransa'da doğan François Georgeon, Fransa Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi (CNRS) bünyesindeki Türk ve Osmanlı Araştırmaları Bölümünde yöneticilik yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye tarihi üzerine araştırmalar yapmıştır.

⁸ Hakan Yaşar, **'Sinop Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)'**, Tokat 2008, s.24. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁹ Prof. Dr. Anıl Çeçen, 1948 yılında Ankara'da doğdu. Araştırmacı ve yazar olan Çeçen, Halen Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku bölüm başkanıdır.

¹⁰ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.100.

Seda Bayındır¹¹, Anıl Çeçen'in bu görüşüne katılmamaktadır. Bayındır'a göre; Türk Ocaklarının o dönemde ırkçılığa kaydığı tezi doğru değildir. Çünkü Atatürk'ün bu Ocaklara, 1930'lu yıllara kadar sahip çıkması, o kurumlardan çok şey beklediğini sürekli ifade etmesi Türk Ocakları'nın faaliyetlerinin rejime karşı olmadıklarının en büyük kanıtıdır. Ayrıca 1930'lu yıllarda dünyada etkisini hissettiren aşırı milliyetçilikle birlikte Almanya, İtalya gibi ülkeler diğer ülkeleri etkilemiştir. Bu durumdan Türkiye'deki CHF'liler dâhil herkesin etkilenmesi söz konusudur. Bu nedenlerden dolayı Türk Ocakları'nı "faşizm yuvaları" olarak görmek "iyi niyetli bir yaklaşım değildir."¹² Seda Bayındır'ın ileri sürdüğü gerekçeler üzerinde durulması gereken önemli gerekçelerdir. Gerçekten de Mustafa Kemal Atatürk, birçok kez ocakları ziyaret etmiş ve ocakların faaliyetlerinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Ayrıca Türk Ocakları'nın Millî Mücadele sürecine yapmış olduğu katkılar ortadadır. Bu açıdan ocakların faaliyetlerine yönelik yapılan olumsuz eleştirilerde daha dikkatli olmakta fayda vardır.

Mustafa Kemal Atatürk, 1930 yılında yaptığı yurt gezisinde birçok Türk Ocağı'na uğrayarak buradaki çalışmaları yerinde görmek istemiştir. Mustafa Kemal Atatürk, gezi sırasında Türk Ocakları'nın faaliyetlerinden memnun olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemde basında yer alan haberlerde CHF'nin il ve ilçelerde "halkevleri" kuracağı yazılmıştır. Atatürk'ün gezi sırasında söylediği: "... *Büyük bir ihtiyaca tekabül etmek üzere vilayet ve kazalarımızda birer 'halkevi' tesis edilmesinin çok faydalı olacağı...*" şeklinde basında yer alan sözleri dikkat çekicidir. Türk Ocakları'nın kapatılarak yerine "halkevlerinin" kurulacağı basın yoluyla bu dönemde gündeme gelmiştir.¹³ Cumhuriyet gazetesinde yer alan haberde şu ifadeler yer almıştır: "*Memleketin muhtelif yerlerinde halkı toplamak ve gençliği yükseltmek için en az 1500 kişilik olacak ve her türlü teşkilatı bulunacak halkevlerinin tesis edileceği...*"¹⁴ haberi duyurulmuştu.

Türk Ocakları Kurultayı, 10 Nisan 1931'de olağanüstü toplanarak ocakların kendini feshettiğini, bütün malvarlıklarının ise CHF'ye devredildiğini açıklamıştır.

¹¹ İlk ve orta öğrenimini Bandırma'da tamamladıktan sonra Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi'nde *Atatürk'ün Sosyo-Kültürel Politikaları (1931-1938)* konulu tez ile doktora öğrenimini tamamladı. 1999 yılından bu yana ise İstanbul Teknik Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü'nde görev yapmaktadır.

¹² Seda Bayındır Uluskan, **A.g.e.**, s.35.

¹³ Füsün Üstel, **A.g.e.**, s.362.

¹⁴ **Cumhuriyet**, 2 Kanunısani 1931, s.2.

Türk Ocakları'nın fesih ve sahip olduğu bütün haklarının CHF'ye devredilmesine ilişkin karar CHF'nin Üçüncü Büyük Kurultay'ında onaylanmış böylece Türk Ocakları kapatılmıştır.¹⁵ Türk Ocakları'nın kapatılmasının ardından ortaya çıkan boşluğun nasıl doldurulacağı CHF milletvekilleri arasında tartışma konusu olmuştur.¹⁶

Türk Ocakları'nın kapatılmasının nedenlerinden en önemlisi halkevlerinin kurulmak istenmesiydi. Öyle ki daha Türk Ocakları kapatılmadan halkevleri için çalışmalar başlatılmıştı. CHF Türk Ocakları'ndan farklı olarak kendi çizgisine daha yakın, halkın içinde yer alan kuruluşlar amaçladığı için ocakların yerine halkevlerinin kurulmasını istemiştir. Türk Ocakları'nın kapatılmış olması ile halkevlerinin kurulduğu sırada yanına alternatif olabilecek başka bir kuruluş ortadan kaldırılmıştır. Bu durum Türk Ocakları'nın kapatılma sebebinin siyasi bir nedeninin olduğunu göstermektedir.¹⁷

19 yıl boyunca faaliyetlerini sürdüren Türk Ocakları, Türk kültürüne önemli katkılar sunmuştur. Özellikle Millî Mücadele sürecinde halkın düşmana karşı örgütlenmesinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına büyük katkı sağlamışlardır. Geleceğin Türk aydını ve eğitimli kadrolarının oluşması adına faaliyetler yürütmüştür. Kapatılmalarının ardından ocaklardaki kadrolar, mevcut binalarıyla birlikte halkevlerine devredilmiş ve üstlendiği misyonu, Türkiye'nin sosyal yaşamına yönelik faaliyetlerini, halkevleri adıyla devam ettirdiği düşünülmektedir.

1.2. Halkevlerinin Kuruluşu

Mustafa Kemal Atatürk, 1921 yılında TBMM'de yapmış olduğu konuşmasında TBMM Hükûmeti'nin bir halk hükûmeti olduğunu belirterek, halkçılığın sadece halkı sevmek olmadığını halkın da devleti sevmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁸ 1930 yılındaki muhalefet partisi deneyimi mevcut halden halkın pek memnun olmadığını, devletin topluma ulaşamadığı ve cumhuriyeti halka anlatamadığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır.¹⁹

¹⁵ Füsün Üstel, **Türk Ocakları (1912-1931)**, İletişim Yay., İstanbul 1997, s.372.

¹⁶ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, "Halkevleri 1932'den 1951'e", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 45, Erzurum 2011, s.244.

¹⁷ Seda Bayındır Uluskan, **A.g.e.**, s.37.

¹⁸ Ali Nejat Ölçen, **Halkevleri**, Özkan Matbaacılık, Ankara 2001, s.7.

¹⁹ Cezmi Eraslan, **Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk**, Kumsaati Yay., İstanbul 2003, s.279-280.

1930 yılından itibaren çok partili yaşama geçme girişimi olarak, Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştu. Mustafa Kemal'in isteği üzerine Fethi Okyar tarafından kurulan parti, çok kısa bir sürede yoğun halk desteğini arkasına almıştı. Bu durum Fethi Bey'i dahi şaşırtmıştı. Özellikle İzmir'de yapılan mitingde oluşan büyük kalabalık sonrası CHF yönetimi endişelenmiş ve devrimlerin tehlikeye gireceğini düşünmüştü. Mustafa Kemal Atatürk de bu durumdan rahatsız olmuştur. Yaşanan bu SCF deneyimi, halk arasındaki hoşnutsuzluğun gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Bu durum CHF ile halk arasındaki kopukluğu ortaya çıkarmıştır. Bu kopukluğu giderecek köprülere ihtiyaç vardı. Dönemin aydınları da ortaya çıkan bu durumdan rahatsızdı. Şimdi, devlet-halk-aydın arasındaki bu iletişimi güçlendirecek, bütünleştirecek birtakım önlemlere ihtiyaç vardı. Halk desteğini alabilmek için, inkılapları ve Atatürkçü Düşünce Sistemi'nin tam anlamıyla halka anlatılması şarttı. Yeni rejimde istenilen vatandaş modeli; eğitilmiş, sosyal, modern, inkılapları kavramış, rejimin düşünce sistemini kavrayıp benimsemiş bir bireydi. Bu vatandaş tipinin oluşması için atılan adımlardan biri de halkevleri ve halk odalarının kurulması olmuştur.²⁰ Halkevleri ve halk odaları istenilen yeni vatandaş modelini yetiştirmek için yurdun birçok yerinde önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Sonuç olarak Tek Parti Rejimi'nin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel uygulamalarından sıkıntı ve huzursuzluk duyan geniş bir halk kitlesinin oluşması halkevlerinin kuruluşuna zemin hazırlamış ve CHF harekete geçmiştir.²¹

Mustafa Kemal Atatürk, 1930 yılı Kasım ayında uzun bir yurt gezisine çıkarak halkın nabzını yoklamak istemişti. Ankara'dan Kayseri istikametine doğru trenle yola çıktı. Yanında hükümetten yetkililer ile bazı müşavirler de vardı.²² Mustafa Kemal Atatürk'ün 1930 yılında gerçekleştirdiği bu yurt gezisi halkın mevcut durumunun tespit edilmesi açısından önemliydi. Çünkü Mustafa Kemal gezi sırasında devrimlerin halkta tam anlamıyla anlaşılmadığını tespit etmiş, karşılaştığı birçok sorunu not ettirmiş, önlem alınmasını istemiştir. İşte daha sonraki süreçte, halkevlerinin açılması bu önlemlerden birisi olacaktır.

Türk Ocakları'nın kapatılması sürecinde Mustafa Kemal Atatürk bazı ülkelerde var olan halk okulları, kültür evleri gibi bazı örgütlü yapıları incelemeye

²⁰ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, **A.g.m.**, s.242.

²¹ Bülent Tanör, **Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2005, s.337.

²² Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938**, Remzi Kitabevi, C: 3, 26 Basım, Nisan 2011, s.379.

almıştı. Bu kurumların kuruluş amaçları, işleyiş biçimleri yakından takip edilerek ileride kurulması düşünülen halkevleri için fikir oluşturulmuştur. Bu amaçla bazı kişiler araştırma yapmak amacıyla yurt dışına gönderilmiştir.²³ Özellikle İsveç modeli bu açıdan Türkiye’de ilgi çekmiş, bu amaçla CHF yönetimi bazı gençleri ve görevlileri Avrupa’ya göndererek buralardaki halk eğitimi çalışmalarını incelemiştir. Örneğin; Selim Sırrı Tarcan İsveç’e gönderilmiş, Vildan Aşir ise Çekoslovakya’ya incelemeye gitmiştir. Onların gittikleri yerlerde yaptıkları gözlemleri ve verdikleri raporlar Ankara’da incelenmiş ve büyük tartışmalara neden olmuştur.²⁴ Halkevlerinin açılması öncesinde aydınların yurt dışına gönderilmesi, oradaki halk eğitim çalışmalarını gözlemleyerek raporlar tutmaları ve bunları ülkeye döndüklerinde yöneticilerle değerlendirmeleri, halkevlerinin ciddi bir araştırma sonucunda ve dünyadaki çeşitli örnekleri incelenerek kurulduklarını göstermektedir.

Halkevlerinin açılma nedenlerinden biri de CHF'nin parti hedeflerine ulaşma adına halkevlerini bir yol olarak kullanmak istemesiydi. İsmet İnönü bu düşüncesini, şöyle açıklamıştı: *“17'inci asrın sonundan başlayarak yirminci asrın başına ve son millî savaşa kadar devam eden son iki asırlık siyasi düşkünlüğün ve içtimai geriliğin, iktisadi yoksulluğun millî yaşayışımızın gidişine verdiği aksaklığın, yavaşlığın yanında öteki milletlerin aldığı hız ve yol ortadadır. Devlet, bu millî ülkü yolunda elinden geleni yapmaktan hiç geri durmuyor. Fakat en değersiz görünen çalışma elemanlarını bile ayırmadan, bütün memleketi yeni bir savaş ruhu ve ilerletici coşkunluk ile bir araya getirme mecburiyetindeyiz. İşte devlet kadrosu dışında çalışabilecek bütün çalışma elemanlarını millî kültürümüzün muasır medeniyet seviyesinin üstüne ulaştırmak ülküsünün başına toplamak düşüncesidir ki halkevlerini ortaya çıkarmıştır.”*²⁵ İsmet İnönü’nün işaret ettiği gibi CHF, Türk yurdunu dünyanın muasır medeniyetleri seviyesine çıkarmak, Türk milletini en geniş refah kaynaklarına kavuşturmak, millî kültürümüzü bugünkü medeniyet seviyemizin üstüne çıkarmayı amaçlamıştır. Halkevlerinin açılması bu düşüncüyü gerçekleştirmeye yönelik atılan bir adım olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran inkılapçı kadronun Millî Kurtuluş Savaşı sonrasında Osmanlı Devletinden devraldığı ekonomik tablo ümit verici değildi.²⁶

²³ Seda Bayındır Uluskan, **A.g.e.**, s.43.

²⁴ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.95

²⁵ “Halkevi Nedir”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, No:21-22, Nisan- Mayıs 1934, s.1504-1505.

²⁶ Ali İhsan Gencer ve Sabahattin Özel, **Türk İnkılap Tarihi**, Der Yay., İstanbul 2010, s.259.

Mustafa Kemal Atatürk bu durumu düzeltme adına Lozan görüşmeleri devam ederken İzmir İktisat Kongresi'ni toplatarak çözüm arayışlarına girişmişti. Aslında halkın hoşnutsuzluğunun en önemli sebeplerinden birisi de ekonomik olarak kötü gidişattı. 1923-1928 yılları arası iklim şartlarının elverişli gitmesi temel geçim kaynağı büyük oranda tarıma dayanan ülkede verimin yüksek olmasına bu ise halkın iyi gelir elde etmesine neden olmuştur. 1929'dan sonra iklim şartlarının kötü gitmesi verimi düşürmüştür. Ardından gelen dünya çapındaki ekonomik bunalımın da etkisi ile halkın morali iyice bozulmuştur. Çünkü hem verimin düşmesi hem ekonomik durum halkı zor durumda bırakmıştır. Halkevlerinin kurulduğu dönemin hemen öncesinde yaşanan ekonomik bunalımının yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni olumsuz etkilemesi birtakım önlemleri kaçınılmaz kılmıştı. Halkevlerinin açılma sebeplerini anlaşılabilirliği için o dönemdeki toplumsal ve ekonomik yapının iyi okunması gerekmektedir.

19 Şubat 1932'de başta Ankara olmak üzere 14 il merkezinde halkevlerinin açılışı yapılmıştır. O gün radyo ile halkevlerinin açılışı tüm yurda duyurularak, halk açılışlara davet edilmiştir.²⁷ Ankara Halkevi açılışında bir konuşma yapan CHF Genel Sekreteri Recep Peker halkevlerinin kuruluşundaki amacı ve çalışmasından beklenen verimi anlatırken şöyle diyordu: *"Bu asırda milletleşmek için, milletçe kitleleşmek için, mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır."*²⁸

Halkevleri, ilk olarak Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, İstanbul, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya, Samsun illerinde açılmıştır. 1942 yılında açılan Londra Halkevi²⁹ yurt dışında açılan ilk halkevidir.

Dönemin Başbakanı İsmet İnönü, Ankara Halkevinin açılışında yaptığı konuşmada: *"Halkevleri bütün vatandaşların müşterek malıdır. Halkevlerimizin temiz,*

²⁷ **Hakimiyeti Milliye**, 19 Şubat 1932, s.1.

²⁸ Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", **Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C: 6, S: 23, Mayıs 1999, s.268.

²⁹ Yurt dışında ilk ve tek olarak açılan Londra Halkevi, 19 Şubat 1942 yılında açılmıştır. Başkanlığını Türkiye'nin Londra büyükelçilerinin yaptığı Londra Halkevi'nin kuruluş amaçları arasında; çeşitli etkinlikler düzenlemek Suretiyle Türkiye'yi ve Türk kültürünü İngilizlere tanıtmak, iki ülke arasındaki kültürel ilişkileri geliştirmek, çeşitli nedenlerle İngiltere'ye giden Türk vatandaşlar için sosyal bir merkez oluşturmaktır. Londra Halkevi'nde, özellikle 1942-1945 yılları arasında, Türkiye'yi ve Türk kültürünü tanıtmaya yönelik sergiler açılmış birçok konferans ve Türkçe dersleri verilmiş, film gösterimi yapılmış ve özel günlerde çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. 1946 yılından itibaren işlevini önemli ölçüde yitiren Londra Halkevi, 31 Mart 1950 tarihinde resmen kapatılmıştır.

(Hakan Yaşar, **"Yurtdışında Bir Kültür Kurumu: Londra Halkevi"**, 'Çevrimiçi', www.dergiler.ankara.edu.tr/dergiler,10.10.2014.)

feyizli ve ilerler bir halde olması; bütün devlet memurlarının, vatandaki bütün entelektüel sınıfın, bütün ilerlemek isteyen unsurların müşterek malı, müşterek vasıtası oluşundadır."³⁰ ifadelerini kullanmıştır. İsmet İnönü, halkevlerinin bütün halkın malı olduğunu, kendisini geliştirmek isteyen bütün entelektüel kişilerin halkevlerinden faydalanması gerektiğini söylemiştir. İsmet İnönü dönemin başbakanı olarak açılan halkevlerinin arkasında durmuş, her türlü desteği sağlamıştır. Her halkevinin açılışında vali, belediye başkanı gibi devlet görevlilerinin bulunması halkevlerinin arkasındaki devlet gücünü açıkça göstermektedir.

Halkevlerinin açılışı 14 ilde de büyük bir coşku ile kutlanmıştır. Açılış törenlerine dönemin hükümeti CHF'nin yanı sıra yoğun bir halk katılımı olmuştur. Halkevlerinin açılış törenlerine, Cumhurbaşkanı, TBMM başkanı, ilin valisi ve en üst rütbeli komutan dışında kimseye davetiye gönderilmemiştir. Çünkü halkevleri bütün halka açık olduğu önceden ilan edilmiştir. Ankara Halkevindeki açılış töreninde önce Recep Peker daha sonra Reşit Galip birer konuşma yapmışlardır. Konuşmalardan sonra açılış törenleri, piyesler ve şiirler ile devam etmiştir. Açılışla ilgili olan bu program sadece Ankara Halkevinde değil, diğer merkezlerdeki halkevlerinde de gerçekleştirilmiştir.³¹ 14 il merkezinde de aynı programın takip edilmesi halkevlerinin açılışına verilen önemi ve koordineli hareket edildiğini göstermektedir.

Halkevlerinin açılışı o dönemin gazetelerine şöyle yansımıştı. 19 Şubat 1932 tarihli Hâkimiyeti Milliye'de: "*Büyük ideal yolunda bugün Ankara'da ve 14 vilayette halkevleri fiilen işe başlıyor*" şeklinde haberi manşetten vermiştir. 20 Şubat 1932 tarihli Cumhuriyet gazetesinde ise haber: "*Halk dün kendi evlerini açtı*" şeklinde yer almıştır. Dönemin önemli gazeteleri halkevleri ile ilgili haberlere genişçe yer vermişlerdir. Özellikle Hâkimiyeti Milliye gazetesi halkevlerinin açıldığı 1932 yılı içerisinde düzenli olarak "halkevi" şeklinde gazetede her gün bir köşe ayırmış, halkevi programı ile ilgili düzenli olarak haberler yayımlamıştır.³²

³⁰ C.H.P., *Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi*, Zerbamat Matbaası, y.y, 1940, s.3.

³¹ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, *A.g.m.*, s.247-248.

³² *Hakimiyeti Milliye*, 13 İkincikanun 1932, s.1.

1.3. Halkevlerinin Teşkilat Yapısı ve Faaliyet Alanları

Halkevleri açılması ile birlikte kısa sürede yurdun dört bir tarafına yayılmıştır. Daha küçük birimlere ulaşılması adına ise Halk odaları oluşturulmuştu. Dönemin aydınları, sanat ve siyaset insanları halkevlerinde görev almıştır.³³ Halkevleri bütün halka açıktı. İsteyen her Türk vatandaşı şube faaliyetlerine katılabilirdi. Bu konu ile ilgili şöyle denmiştir: “*Halkevlerinde aydınların halkı yetiştirmesi gibi bir dava yoktur. Halkın yetiştirilmesi vardır. Orada halk, münevverlerden; münevver halktan çok şey öğrenir. İkisi birbirini tamamlar. Halkevi ve halkevli anlayışı işte budur.*”³⁴ İfadeleri ile halk ile aydın kesimin birbirini halkevlerinde tamamlayacağı vurgusu yapılmıştır.

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesinde, halkevlerinin faaliyetlerini 9 şube şeklinde yürüteceği açıklanmıştır.³⁵ Bu şubeler; Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Tarih ve Müze Şubesidir. Şube isimleri halkevleri arasında bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Her şubenin bir başkanı ve azaları vardır. Bütün şubeler halkevi başkanı altında faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Aynı talimatnamede, halkevi idare heyeti başkanının nasıl seçileceği: “*Vilayet fırka idare heyetinin kendi azası arasından seçeceği zat halkevi idare heyetine riyaset eder*”³⁶ şeklinde açıklanmıştır. Halkevleri idare heyetinin görevleri şunlardır:

1. “*Millî bayramlara ait umumi halk tezahürleri tertip ve idaresi.*”
2. *Halkevi müsamere programlarının tatbiki.*
3. *Muhtelif şubeler arasında çalışma ahenginin korunması.*
4. *İhtilaf ve anlaşmazlıklar hallerinde şubeler arasında hakemlik.*
5. *Şubelerin kendi faaliyetlerini tanzim için hazırlayacakaları hususi talimatnameleri tetkik ve tasdik.*

³³ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.133.

³⁴ C.H.P. XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halk odaları, Ankara: Ulus Basımevi, 1948, s.7’den aktaran, Işıl Çakan, **Konuşunuz Konuşturunuz Tek Parti Döneminin Etkin Silahı: Söz**, Otopsi Yay., İstanbul 2004, s.184.

³⁵ **C.H.F., Halkevleri Talimatnamesi**, y.y., Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1932, s.6.

³⁶ **A.g.e.**, s.8.

6. *Halkevi hesaplarının tutumu ile demirbaş eşyanın bakımı.*

7. *Halkevi bütçesinin tanzim ve tatbiki.*"³⁷

Bir yerde halkevinin açılabilmesi için gerekli bazı hususlar vardı. Halkevleri, fırka genel yönetim kurulu kararı ile açılmaktaydı. Halkevinin açılma talebi il yönetim kurulu tarafından fırka merkezine iletilir ve eğer Fırka Genel Yönetim Kurulundan olumlu bir karar çıkarsa açılış için çalışmalara başlanırdı. Bir yerde halkevi açılabilmesi için halkevinin ihtiyacını karşılayacak bina ve para gibi maddi unsurlara önem verilmiştir. Bu gibi ihtiyaçlar belediyeler ve CHF il örgütleri tarafından karşılanmıştır.³⁸

Halkevlerinin çalışma esasları merkezden belirlenmiştir. 1940'da yayımlanan Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi hazırlanarak açılan her halkevinden bu talimatnameye uygun olarak faaliyetlerini yürütmesi istenmiştir. Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi'nde genel esaslardan bazı maddeler şöyledir:

1. *"Halkevi, Cumhuriyet Halk Partisinin Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık prensipleri içinde çalışan bir kurumdur. Halkevinin kapıları partiye yazılı olan veya olmayan bütün yurttaşlara açıktır. Her halkevi bulunduğu şehir, kasaba veya köyün halkevidir.*
2. *Halkevleri bütün devlet memurlarının, vatandaki bütün entelektüel sınıfın, bütün ilerlemek isteyen unsurların müşterek malı ve müşterek yetişme vasıtası olduğuna göre, halkevlerinin herhangi bir muvaffakiyetsizliğinden doğacak herhangi bir mesuliyet birinci derecede o muhitteki bu elemanların boynundadır.*
3. *Halkevleri kendilerine tebliğ edilmiş talimatnameler esasları içinde kendi çalışmalarını ve iç inzibatlarını düzenlemede serbesttirler.*
4. *Bir yerde halkevi açılmasının esas şartları şunlardır.*
 - a) *En az 3 şube teşkiline kâfi aza bulunmak. (diğer şubeler aza bulundukça ileride açılabilir)*

³⁷ **A.g.e.**, s.8.

³⁸ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, **A.g.m.**, s.250.

b) *En az 200 kişiyi toplayabilecek bir salonla, bir kütüphane ve bir iki çalışma odasından mürekkep ve açık hava jimnastiği yapılmaya müsait avluyu havi bir bina bulmak ve bunu en kullanışlı ve tasarruflu şekilde döşemek.*

c) *En az bir odacı ve bir memur aylığı ile diğer zaruri masrafları karşılayacak bir bütçeyi temin etmek. Bunları temin etmek halkevinin açılacağı yerin CHP vilayet, kaza, nahiye veya köy ocak idare heyetlerinin vazifesidir.*

5. *Bir yerde halkevi açılması istendiğinde 4'üncü maddedeki şartların tahakkuku mahalli Parti İdare Heyetince tespit olunur. Açılma teklifi, kademelere riayet edilmek suretiyle Vilayet İdare Heyetine yapılır. Vilayet İdare Heyeti şartların mevcut olduğuna kani olursa halkevinin açılmasını bir kararla Genel Sekreterliğe teklif eder.*

6. *Halkevinin açılma kararı CHP Umumi İdare Heyetince verilir ve açılan halkevlerinin umumi sevk ve idaresi umumi idare heyetine aittir.*"³⁹

Talimatnamenin maddelerinden anlaşılacağı üzere halkevlerinin açılma şartları ve faaliyetlerini nasıl yürütecekleri maddeler halinde sıralanmıştır. Bu durum halkevlerinin sistemli bir işleyiş yapısının olduğunu göstermektedir. Her halkevi yapmış olduğu faaliyetler ile ilgili genel merkeze rapor göndermek zorundaydı. Bu raporda; şubelere kayıtlı azaların mesleklere göre dağılımı ve sayıları, halkevinde yapılan toplantı sayıları ve kaç kişinin katıldığı, yapılan konferans ya da seminerlerin hangi konulardan oluştuğu gibi bilgiler istenmekteydi.⁴⁰

Halkevleri, yapılan inkılapların halka ulaşmasında yaşanan sıkıntıları giderme adına önemli bir görev üstlenmiş, İnkılapları halka tanıtmaya yönelik çalışmalar yapmıştı. Örneğin; Dil ve Edebiyat Şubesi Diyarbakır, Mardin, Mersin, Adana ve Gaziantep gibi şehirlerde Türkçe konuşma, okuma ve yazma kursları açarak dil ve alfabe alanındaki yeniliklere katkıda bulunmuştu.⁴¹ Yeni kabul edilen alfabe ile okur-yazar oranının bir oranda düşmesi, halkevlerini harekete geçirmiş, halka okuma yazma

³⁹ **A.g.e.**, s.3-4.

⁴⁰ **B.C.A.**, Fon No: 490 100, Kutu No: 2, Dosya No: 8, Sıra No: 1. (02.01.1933)

⁴¹ Faruk Huyugüzel, "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Halkevlerinin Rolü", **Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C: 6 S: 23, Ankara 1999, s.395.

öğretilmesi işi üstlenilmiştir. Özellikle ülkenin değişik bölgelerinde okuma-yazma kursları sayesinde okuryazar oranı önemli ölçüde artırılmaya çalışılmıştır.

Halkevleri, buldukları çevrede halkı; dil, edebiyat, güzel sanatlar alanında eğitmeyi, temsil şubesiyle fikirleri, sporla bedeni, sosyal yardımla duyguları eğitmeyi, kütüphane ve yayın şubesiyle eğitilen beyinleri beslemeyi, köycülük şubesiyle köylüyü eğitmeyi, tarih ve müze koluyla da geçmişi öğretmeyi hedeflemişlerdir.⁴²

İsmet İnönü, halkevlerinin açılışının ikinci yıldönümünde yaptığı konuşmada şu ifadeleri dile getirmiştir: *“Hanımlar! Beyefendiler! Size söz söylerken şimdi Türkiye’de bütün memleketin halkçılarını münevverlerini ve idealistlerini toplayan bütün halkevlerine hitap ediyorum. Size bugün mevcut olan 55 halkevine, orada toplanan bütün vatandaşlara müjdeliyorum ki bu anda 25 yeni halkevi açılmış bulunuyor. Bu 25 yeni halkevini bütün halkevlerinin ve memleketin huzurunda açıyorum. Yeniden faaliyete geçen halkevlerine hep birden muvaffakiyet, büyük ilerleme ve bu aziz vatana yüksek hizmetler dileyelim.*⁴³ Konuşmanın devamında İsmet İnönü, halkevlerinin, geleceğin Türkiye’sinin ideal insanını yetiştirmeyi amaç edindiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda yeni açılan her halkevinin hedeflenen amacı gerçekleştirmeye yaklaştırdığını söylemiştir.

19 Şubat 1935 tarihinde halkevlerinin üçüncü yıldönümünde bir konuşma yapan İsmet İnönü; halkevlerinin üç yıllık faaliyet raporlarını incelediğini ve bu tablonun büyük başarılarla dolu olduğunu söylemiştir. Konuşmada ayrıca; halkevlerinin Türk kültürüne damga vurduğunu ifade ettikten sonra bununla yetinilmemesi gerektiğini bütün vatandaşların halkevlerine getirilmesinin başarılması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁴

1935 yılında halkevlerinin sayısı 103’e ulaşmıştır. Bu yıl içinde 782 gösteri düzenlenmiş, 776 konser verilmiş, 495 köye gezi yapılmıştır. Aynı yıl içinde halkevlerinin toplam üye sayısı 54.688’e ulaşmıştır.⁴⁵ İsmet İnönü’nün çok büyük başarı olarak ifade ettiği faaliyet raporlarına bakıldığında gerçekten çok büyük başarıların elde edildiği görülecektir. Çünkü verilen sayılar oldukça dikkat çekicidir. Ancak verilen sayıların çok büyük rakamlar olması üzerlerinde biraz düşünmeyi

⁴² Durmuş Yılmaz ve Nadire Emel Akhan, “İlk Dönem Halkevlerinin Eğitim Faaliyetleri Konya Halkevi Örneği” **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, C: 8, S: 29, Ankara 2011, s.63.

⁴³ “İsmet Paşa Hazretlerinin Nutukları”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Şubat 1934, s.1.

⁴⁴ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.147.

⁴⁵ Seda Bayındır Uluskan, **A.g.e.**, s.51.

gerektirmektedir. Halkın ilgisini çekmek ve katılımını artırma adına ya da merkezden daha çok ödenek almak için halkevi başkanlarının rakamları yüksek gösterilebileceği gerçeğini unutmamak gerekir. Dönemin şartları göz önüne alındığında illerdeki nüfus sayıları bellidir. Bu açıdan verilen sayılara kuşkuyla bakmakta yarar vardır.⁴⁶ Gerçekten de halkevlerinin faaliyet raporlarına bakıldığında verilen sayıların oldukça yüksek rakamlardan oluştuğu görülmektedir. Dönemin şartları göz önüne alındığında şehirde yaşayan nüfus oranı ortadadır. Bu şartlar altında halkevleri faaliyetlerine katılım oranının bu kadar yüksek rakamlardan oluşma ihtimali oldukça düşüktür.

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel hedefini "muasır medeniyetlerin seviyesine yükselmek" olarak belirlemiştir. Çağdaş uygarlık seviyesine çıkabilmek için elbette atılması gereken adımlar vardı. Yapılan inkılapların temelini işte bu düşünce oluşturmuştur. Osmanlı döneminden kalan birçok alışkanlıklar terk edilerek bir yenileşme hareketi başlatılmıştır. Uygar toplumların benimsemiş olduğu alışkanlıkların Türk toplumuna uygun olanları alınarak ülkenin çağdaşlaşması hedeflenmiştir. İşte, memleketin birçok yerinde açılan ve merkezin yönlendirmesi ile çalışmalarını yürüten halkevleri, bu amaçları yerine getirme adına önemli çalışmalar yürütmüşlerdir.

1.4. Halkevlerinin Kapatılması

Türkiye'de çok partili yaşama geçiş sonucunda ilk defa 1946 yılında meclis CHP'ye muhalif bir parti olan Demokrat Parti ile tanışmıştı. DP'nin muhalefet olarak meclise girmesinden sonra halkevleri de tartışılır hale gelmiştir. Çünkü halkevleri Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir yan kuruluşları gibi görülüyor ve bu konuda eleştiri alıyorlardı.⁴⁷ Türkiye'de önemli çalışmalar yapmasına karşın, Tek Parti Dönemi'nin kuruluşu olan ve partinin hedefleri doğrultusunda hareket eden halkevlerinin durumu, II. Dünya Savaşı'nın ardından tartışılmaya başlanmıştır. 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin meclise gelmesiyle birlikte, halkevleri çalışmalarında da önemli bir düşüşe yol açmıştır. Çünkü daha önce CHP bünyesinde ya da halkevlerinde çalışan birçok bilim ve siyaset adamı, Demokrat Parti'nin safına geçmiştir. Her ne kadar CHP

⁴⁶ Seda Bayındır Uluskan, **A.g.e.**, s.50.

⁴⁷ Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, **A.g.m.**, s.259.

yöneticileri, halkevlerinin siyaset dışı bir kurum olduğunu dile getirseler de, bu kurumlarda CHP'li kişilerin işe alınması ve CHP'nin toplantılarını bu kurumlarda yapması halkevlerinin partinin bir yan kuruluşu gibi çalıştığı algısının oluşmasına neden olmuştu. Bu durum halkın bir bölümünün zamanla halkevlerinden uzaklaşmasına neden olmuştur.⁴⁸

Çok partili yaşama geçilmesinin ardından halkevlerinin durumu da giderek tartışılmaya başlanmıştır. Yeni oluşturulan mecliste muhalefet olan DP halkevlerinden yararlanma isteğini belirtmiştir. CHP ise tüzüğün elvermediğini gerekçe göstererek teklifi reddetmiştir. CHP'nin halkevlerine kendisi dışında başka bir partinin müdahale etmesine sıcak bakmadığı anlaşılmaktadır. Neticede halkevlerinin geleceği ile ilgili DP ile CHP arasında yapılan görüşmelerde bir sonuca varılamamıştır.⁴⁹

1949 yılında halkevleri konusu DP milletvekillerince meclise getirilmiş ve halkevlerinin mevcut durumu eleştirilmiştir. DP Manisa milletvekili Muammer Alakant; halktan toplanan paraların kamu hizmetine harcanması gerektiğini, Halk Partisinin yararlandığı halkevlerine devlet bütçesinden yardım etmenin Anayasaya aykırı olduğunu ve bu kuruluşların hemen belediyelere devredilmesi gerektiğini söyleyerek CHP'yi eleştirmiştir. DP milletvekilleri halkevlerinin durumuna sert eleştiriler yöneltmesi üzerine CHP Ordu milletvekili Yusuf Ziya Ortaç eleştirilere cevap olarak; halkevlerinin ulusal kültürü halka yaymak amacıyla kurulduğunu, bu kuruluşların parti ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlara açık olduğunu, karşıt parti üyeleri ile beraber bağımsız bilim adamlarının konuşmalar yapabildiklerini ve özgürce iktidar partisinin eleştirisinin yapıldığını söylemiştir. Bu tartışma uzayıp gitmiş, fakat bir uzlaşmaya varılamamıştır.⁵⁰ 14 Mayıs 1950 seçimlerinin ardından güçlenen DP, bir taraftan halkevleri ile ilgili eleştirilerinin şiddetini artırırken diğer taraftan halkevleri ile ilgili ardı ardına meclise önerge vermiştir.⁵¹

Halkevlerinin sayıları 1950 yılında 478'e halk odalarının sayısı ise 4322'ye ulaşmıştır.⁵² Halkevlerinin kapatılmasına neden olan 8 Ağustos 1951 tarihli ve 5830 sayılı yasa, sandalye sayısı 468 olan mecliste 340 evet oyu ile geçmiştir. Yasa 11

⁴⁸ **CHP Yedinci Büyük Kurultayı Tutanağı**, Ankara 1947, s.199-202.

⁴⁹ Zeki Arıkan, **A.g.m.**, s.278.

⁵⁰ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.238-239.

⁵¹ Eminalp Malkoç, **Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve Kadıköy Halkevi**, DerlemYay., İstanbul 2009, s.75.

⁵² Orhan Özacun, **C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932-1951**, Kitap Matbaacılık, Mart 2001, s.9.

Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve böylece halkevleri tarihe karışmıştır.⁵³

Halkevlerinin kapatılma süreci dönemin gazetelerine de yansımıştır. Akşam gazetesi: “*Halkevleri kanun teklifi dün mecliste müzakere edildi. Muhalefet gürültüler üzerine müzakereden çekildi.*”⁵⁴ şeklinde haberi manşetten vermiştir. Gazetede yer alan haberin devamında; DP’nin halkevlerinde devletin malını gasp ettiği ithamı üzerine konuşma yapmak isteyen CHP meclisi grup başkanı Faik Ahmet Barutçu’nun sözünün kesilmesi nedeniyle CHP milletvekillerinin meclisi terk ettikleri yazılmıştır. İstanbul merkezli haftalık siyasi gazete Atom gazetesi haberi okuyucularına şöyle duyurmuştu: “*Yavuz hırsız ev sahibini bastırırmiş. Neye hayret ediyorsunuz efendiler, vakti ile gasp ettiğiniz mallar sahiplerine verilecek. Halkın hakkı halka, hazinenin hakkı hazineye.*”⁵⁵ Haberin devamında CHP’nin devletin kurumlarına ait malları gasp ettiği, halkevlerinin kapatılması kanunu ile malların asıl sahiplerine iade edildiği savunulmuştur. Cumhuriyet ise haberi manşetten: “*Meclis Halkevlerine Dair Kanun’u Dün Kabul Etti*”⁵⁶ şeklinde duyurmuştur.

Halkevleri kapatıldıktan sonra binalarının bir kısmı yeniden açılan Türk Ocaklarına verilmiş, diğerleri de hazineye devredilmiştir. Ancak, halkevlerine ait taşınır mallara devir esnasında özen gösterilmemiştir. Özellikle kütüphane, arşiv, belge, fotoğraf gibi malzemelerin korunması için hiçbir önlem alınmamış ve büyük kültürel birikim adeta yok olmaya mahkûm edilmiştir.⁵⁷ Yapılan bu özensiz ve dikkatsiz devir yüzünden sonraki nesillerin istifade edeceği birçok eser kaybolmuştu. Bu durum elbette Türkiye’nin gelecekteki aydınları ve akademisyenleri için büyük bir kayıp olmuştur.

Önemli bir amaç için kurulan ve 19 yıl boyunca Türkiye’de faaliyet gösteren halkevleri, birçok eleştiriye maruz kalsalar da halkın önemli ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük bir boşluğu doldurmuşlardır. 1932-1950 yılları arasında Türkiye’de yaşanan kalkınma sürecinde sosyal yaşamdaki boşluğun doldurulmasında ve halkın sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında görev almışlardır. En çok eleştirilen yanları CHP’nin bir yan organı gibi hareket ettikleri ve bütçelerinin devlet tarafından

⁵³ Yavuz Özdemir, Elif Aktaş, **A.g.m.**, s.260.

⁵⁴ **Akşam**, 7 Ağustos 1951, s.1.

⁵⁵ **Atom**, 8 Ağustos 1951, s.1.

⁵⁶ **Cumhuriyet**, 9 Ağustos, s.1.

⁵⁷ Zeki Arıkan, **A.g.m.**, s.279.

karşılanması meseleleriydi. Ancak savaştan yeni çıkmış bir ülkede ekonomik durum göz önüne alındığında halkevi giderlerinin farklı bir şekilde karşılanmasının zor olduğu anlaşılacaktır. Gerçekten de halkevleri, inkılapların halka ulaşmasında, halkın okuma yazma oranının artırılmasında, özel gün ve gecelerde birçok sosyal ihtiyacın karşılanmasında, düzenlenen kurslar ile meslek ve dil öğrenimi gibi çeşitli ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir boşluğu doldurmuşlardır. Kısaca, bir taraftan halkın kültürel ihtiyaçları karşılanırken diğer taraftan bilinçli ve eğitimli bir halk kitlesi oluşturma adına önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bugünlerde halkevleri adında faaliyetlerine devam eden çeşitli kuruluşlar bulunsa da o dönemdeki halkevlerinin kurulma amaçlarından uzak oldukları bilinmektedir.

1.5. Eminönü Halkevinin Kuruluşu

Tarih boyunca büyük uygarlıklara ev sahipliği yapan İstanbul, Osmanlı Devleti döneminde Türklerin eline geçtikten sonra yüzyıllarca Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış önemli bir kültür kentidir. Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde de bu önemi azalmamıştır. İstanbul'un en güzide mekânlarından biri olan Eminönü, tarihi dokusu ile şehrin en dikkat çekici mekânları arasında yer alır. Eminönü meydanından Sarayburnu'na, tarihi Mısır Çarşısından camilerine kadar tarihi dokusu dimdik ayaktadır. Bu tarihi yapısından dolayı yıllarca yerli ve yabancı çok sayıda insanın ziyaret ettiği bir mekân olmuştur. Eskilerden günümüze kadar halkın yoğun ilgisine sahne olan Eminönü, Cumhuriyet dönemi yönetim kadrosunun da önem verdiği bir ilçeydi.⁵⁸ İstanbul'da kurulması düşünülen halkevi için mekân olarak halkın yoğun uğrak yeri olan Eminönü ilçesinin seçilmesi hedeflenen amaç doğrultusunda iyi bir tercihti. Çünkü burayı ziyarete gelen halk, halkevine de uğrayarak burada yapılan şube çalışmalarına katılma imkânı bulacak ve hedeflenen kitlelere daha çabuk ulaşılacaktı.

19 Şubat 1932 tarihinde ilk olarak açılan 14 halkevinden biri de İstanbul Halkevidir. 3 yıllık çalışmalarının ardından CHP Genel Sekreterliğinin isteği doğrultusunda lağvedilen İstanbul Halkevinin yerine 22 Şubat 1935 tarihinde İstanbul

⁵⁸ 'Çevrimiçi', www.boat.yildiz.edu.tr, 01.01.2015. (Eminönü, 1928'de İstanbul Merkezinin ikiye ayrılmasıyla ilçe yapılmıştır.)

merkezinde 7 ayrı halkevi açılmıştır. Bu halkevleri; Eminönü, Şehremini, Şişli, Beyoğlu, Kadıköy, Beşiktaş ve Üsküdar Halkevidir. Açılan yeni halkevleri bina ve çalışma kadrosu bulma konusunda sıkıntı yaşamıştır. Ancak sıkıntı yaşamayan tek halkevi Eminönü Halkevi olmuştur. Çünkü bu halkevi lağvedilen İstanbul Halkevi binasını ve çalışma kadrosunu devralmıştır.⁵⁹ Eminönü Halkevi, İstanbul Halkevinin devamı niteliğindedir. Çünkü İstanbul Halkevinin sadece ismi Eminönü Halkevi olmuş mevcut kadrosu ve binası ile faaliyetlerini devam ettirmiştir. 1949 yılında CHP İstanbul İl Teşkilatı, Eminönü Halkevinin ismini İstanbul Halkevi olarak değiştirmek için CHP Genel Sekreterliğine teklifte bulunmuş ancak teklif kabul edilmemiştir.⁶⁰

İstanbul'da bulunan halkevlerinin sorunlarıyla ilgili değişik zamanlarda Eminönü Halkevinde toplantılar yapılmış, çeşitli kararlar alınmıştır. 1948 yılında Eminönü Halkevinde yapılan toplantıda, İstanbul'da bulunan 16 halkevi ile 29 halk odasının başkan ve komite üyeleri bir araya gelmiştir. Yapılan toplantıda halkevlerinin genel sıkıntıları görüşülmüş ve çeşitli prensip kararları alınmıştır.⁶¹

İstanbul Halkevi Başkanı Hamit Ongunsu halkevlerinin birinci kuruluş yıl dönümü münasebeti ile İstanbul Halkevinde yaptığı konuşmada şu ifadelerle yer vermiştir: *“Halkevlerinin kuruluş yıl dönümlerini kutlamak ve bu evlerden beklenenleri belirlemek için büyüklerimizin sözlerini dinledik. Cumhuriyet umdelerini içtimai sahada temellendirmek, Türk milletinin fert ve zümrelerini de fikir ve sevgi bağları ile bağlayarak kütleleştirmek maksadı ile kurulan halkevlerinin çok geniş bir faaliyet sahası vardır. Bu sahada verimli bir çalışma için her şeyden evvel bir teşkilata ihtiyaç vardı. Çalışmak isteyenlere elverişli bir çatı lazımdı. Bunun için ilk önce buna çalıştık. Yılın ilk yarısı geçmeden Evimizin dokuz şubesini açtık.”*⁶² Açıklaması ile ileride Eminönü Halkevi Şubeleri olarak faaliyetlerine devam edecek olan şubelerin açıldığını ilan etmiştir. Halkevi Başkanı Hamit Bey yazının devamında İstanbul Halkevinin açıldığı yıl içinde bütün şubeleri ile birlikte teşkilatlanarak programlarını oluşturduğunu söylemiştir. Halkevine ait bütün şubelerin bir yıl içinde yaptıkları çalışmaları tek tek anlatan Hamit Ongun, gelecek yıl neler yapacaklarına dair bilgilendirme yapmıştır. İstanbul Halkevinin devamı niteliğinde olan Eminönü

⁵⁹ Orhan Özacun, **“Halkevlerinin Kuruluşu ve Atatürk döneminde İstanbul Halkevlerinin Faaliyetleri (1932-1938)”**, İstanbul 2002, s.68. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

⁶⁰ **Cumhuriyet**, 19 Kasım 1949, s.2.

⁶¹ **Cumhuriyet**, 20 Mart 1948, s.2.

⁶² “Hamit Beyin Nutku İstanbul Halkevinde”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Şubat 1933, s.20.

Halkevi İstanbul Halkevinin başlatmış olduğu faaliyetleri kaldığı yerden devam ettirmiştir.

Eminönü Halkevinin açılışı, yurdun çeşitli yerlerindeki 23 yeni halkevi ile birlikte yapılmıştır. Ulus gazetesinde yer alan haberde: *“Bugün yurdun her yanına serpilmiş olan 80 halkevine 23 yeni arkadaş daha katılıyor. 19 Şubat 1932’de 14 tane olarak işe başlayan evlerin sayısı bugün 103’e ulaşmıştır.”*⁶³ ifadelerine yer verilmiştir. 23 halkevinin açılması halkevlerinin açılmasının üçüncü yıldönümüne denk gelmiştir. 23 halkevinin açılışını İsmet İnönü bir konuşma yaptıktan sonra gerçekleştirmiştir. O konuşmada: *“Halkevlerinin üçüncü yıldönümünü kutluyoruz. Halkevleri üç yıldan beri kendi varlıklarını kültür alanında duyurmuşlardır. Halkevleri büyük bir sosyal ödevi üzerlerine almışlardır. Bu ödev, vatandaşların toplanıp gerek ilim alanında gerek sosyal alanda birlikte konuşabilme âdetine alışmalarıdır. Halkevleri siyasi bir kurum değildir. Sosyal ve kültürel kurumlardır. Onun için memleketin bütün ışıklı evlatları bu toplantılarda bulunarak zevklenmeli ve halkevine hizmet etmeyi yurda karşı bir görev telakki eylemelidirler.”*⁶⁴ şeklinde beyanatta bulunmuştur. İsmet İnönü bu konuşmada olduğu gibi değişik zamanlarda da halkevleriyle ilgili olumlu görüşlerini dile getirmiştir. İsmet İnönü’nün konuşmalarından Devlet Yönetiminin, halkevlerine çok önemli bir misyon yüklediğini, halkevlerinden beklentilerinin yüksek olduğu sonucu anlaşılmaktadır.

1.6. Eminönü Halkevinin Teşkilat Yapısı ve Başkanları

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi’ne göre halkevlerine üye olmak için herhangi bir şart yoktu. İsteyen her Türk vatandaşı halkevine üye olabilir ve faaliyetlerine katılabilirdi. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes kendi ilgi ve kabiliyetlerine göre halkevlerinde görev alabilirdi.⁶⁵ Aynı talimatnamede başkan seçimleri ile ilgili sorumlu yer olarak CHF parti yönetimi işaret edilmiştir. Halkevi başkanları o bölgede yer alan CHF parti yönetimi tarafından seçileceği maddesi yer almıştır. Ankara halkevi başkanı ise CHF genel yönetim kurulu tarafından

⁶³ **Ulus**, 22 Şubat 1935, s.1.

⁶⁴ **Ulus**, 23 Şubat 1935, s.1.

⁶⁵ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.128.

seçilmiştir.⁶⁶ Başkanın belirlenme usulü dışında, halkevi yönetiminin de bir seçim ve çalışma sistemi vardı. Halkevi yönetim kurulu, şube komitelerinin kendi aralarından seçeceği delegelerden oluşmuştur. Şube komiteleri seçimleri iki yılda bir yapılır. Eski üyeler yeniden seçilebilmektedir. Seçimler bir hafta önceden bildirilir, gizli oyla yapılır ve en az üçte bir oy alan komite üyesi seçilebilmektedir. Komite seçimlerinde, komitelerin başkan ve yönetim kuruluna delege seçimleri aday gösterilmeden özgür oyla yapılır. Yeni üyeler ancak gelecek dönemin seçimlerine katılabildi. Yönetim kurulları en az haftada bir kez toplanarak halkevinin sıkıntılarını görüşürlerdi.⁶⁷ Şubelerde yapılacak olan aza seçimleri önceden gazete haberi ile duyurulmuştur.⁶⁸

Halkevi yönetimlerinin, üç ay aralıklarla Ankara'daki genel merkeze yapılan faaliyetler ile ilgili rapor gönderme zorunluluğu vardır. Bu rapor, üye sayıları ve meslekleri, yapılan toplantı ve verilen konferans sayıları, ayrıca bunların konuları gibi yapılan bütün çalışmalarla ilgili detaylı bilgiler içerirdi.⁶⁹ Eminönü Halkevi 1936 yılından itibaren raporlarını göndermeye başlamıştır.

Eminönü Halkevine başkanlık eden isimler; Agâh Sırrı Levend, Feridun Dirimtekin, Yavuz Abadan, Aziz Ogan, Kemal Çilingiroğlu'dur.

1.6.1. Agâh Sırrı Levend (1936-1940)

Agâh Sırrı Levend, 1893 yılında Rodos'ta doğdu. Baba adı Mehmet Sırrı anne adı ise Ragibe'dir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun olan Agâh Sırrı Levend; İstiklal Sultanisi kurucu müdürlüğü, İstanbul Erkek Lisesi edebiyat öğretmenliği, Eminönü Kazası İdare Heyeti, Eminönü Halkevi Reisliği, Konya Babalık Gazetesi yazarlığı, Felsefe ve İçtimaiyat Dergisi sahipliği, Yeni Türk Mecmuası yöneticiliği, Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenliği, İnönü Ansiklopedisi Genel Sekreterliği, TBMM VI. Dönem ve VII. Dönem milletvekilliği yapmıştır. Evlenmiş ve bir çocuk sahibi olmuştur. Ölüm tarihi; 28.10.1978'dir.⁷⁰ Eminönü Halkevine başkanlık ettiği yıllar 1936-1940 yılları arasındadır. Agâh Sırrı, başarılı geçen

⁶⁶ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.128.

⁶⁷ Anıl Çeçen, **A.g.e.**, s.124.

⁶⁸ **Cumhuriyet**, 25 Mart 1948, s.2.

⁶⁹ **B.C.A.**, Fon No: 490 100, Kutu No: 2, Dosya No: 8, Sıra No: 1. (02.01.1933)

⁷⁰ **TBMM Albümü 1920-1950**, VI.Yasama Dönemi, C: I, s.336.

Eminönü Halkevi başkanlığının yanı sıra, ortaya koyduğu eserleri ile yazarlık mesleğinde de başarılı bir performans sergilemiş önemli bir siyaset fikir ve sanat adamıdır.

1.6.2. Feridun Dirimtekin (1940-1942)

1894 yılında İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı, Mehmet Feridun'dur. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de, Liseyi ise Kuleli Askerî Lisesinde okudu. Kuleliden 1910'da, Harbiyeden de 1912'de mezun oldu. Teğmen olarak Balkan Savaşı'na, Çanakkale Savaşı'na ve Kafkas Cephesi savaşlarına katıldı. 1921'de Anadolu'ya geçerek Sakarya Savaşı'nda birinci grup Erkân-ı Harbiye'sinde görev aldı. Aynı yılın Kasım ayında yüzbaşılığa yükseldi. İstiklâl Savaşı'ndan sonra Harp Akademilerindeki tahsil dönemini tamamlayarak 1924 yılı Temmuz ayında kurmay oldu. Aynı yıl Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye'de görevlendirildi. 1925'te Harp Akademileri taktik öğretmeni, 1926'da da harp tarihi öğretmeni oldu. Askerlerin yabancılarla evlenmesini yasaklayan kanunun çıkması üzerine eşi yabancı olduğundan 22 Eylül 1927'de askerlikten ayrıldı. Ancak sivil öğretmen olarak akademideki derslerine devam etti. F. Dirimtekin, Türk Hava Kurumu'nda reis muavinliği (1935-1939), 1939'da Beden Terbiyesi İstanbul Bölge Müdürlüğünde müdür, 1940-1942 yılları arasında da Eminönü Halkevi başkanlığı görevlerinde bulundu. 1942-1946 yılları arasında bu halkevinin tarih ve müze şubesinin İstanbul müzeleriyle yakın bağlantı kurmasını sağladı. 1945'ten sonra "Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu" bünyesinde ayrı bir kuruluş olan "İstanbul'u Sevenler Grubu'na üye seçildi. 1946-1950 yılları arasında İstanbul Şehir Meclisi üyesi ve İmar Karma Komisyonu başkanı oldu. Bu görevi yürüttüğü sırada 1947 yılında CHP Eminönü İlçe Başkanlığına seçilmiştir.

Dirimtekin'in, şehir meclisi üyeliği 1950'de sona erince Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nda başkan yardımcısı olarak kaldı. Ayrıca Eski Eserleri Koruma Encümeni'ndeki görevini sürdürdü. "İstanbul'un Fethinin Yıl Dönümünü Kutlama Derneği'nde de üye idi. Bu derneği Ekrem Hakkı Ayverdi ile birlikte yeniden şekillendirip Fetih Derneği adıyla bir enstitü hâline getirdi. 1955 yılında Ayasofya Müzesi müdürlüğüne tayin edildi, 1971 yılına kadar bu görevini sürdürdü. 26 Eylül

1976 tarihinde hayata veda eden Feridun Dirimtekin, Feriköy Mezarlığına defnedilmiştir.⁷¹

1.6.3. Yavuz Abadan (1942-1946)

Yavuz Abadan 1905 yılında Kırım'ın Bahçesaray şehrinin Abadan köyünde doğdu. Babası Seyit Ömer Efendi, annesi Benlihan Örlük Hanımdır. Doğduğu yıl ailesiyle İstanbul'a göç eden Yavuz Abadan, II. Abdülhamit tarafından Eskişehir'e yerleştirildi. Bir yaşında anne ve babasını kaybetti. Dursun Fakih İlkokulu ve Eskişehir İdadisini bitirdi. 1923 yılında Konya Lisesine başlayan Yavuz Abadan, burada bir yıl okuduktan sonra İstanbul Erkek Lisesine geçiş yapmış ve buradan mezun olmuştur. 1929 yılında İstanbul Darülfünun Hukuk bölümünden mezun oldu. Mezun olduktan sonra İstanbul'da çeşitli liselerde öğretmenlik yaptı. Akademik kariyerine İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde devam eden Abadan, 1942 yılında Profesör unvanını aldı. Akademik hayatının devam ettirdiği sırada Eminönü Halkevi Başkanlığını yürüttü. Ulus, Cumhuriyet, Vatan, Yeni Gün gazetelerinde yazılar kaleme aldı. VII. Dönem CHP Eskişehir milletvekilliği yaptı. 1946 yılında Nermin Süleymanoviç ile evlendi. Bu evlilikten bir erkek çocuk dünyaya geldi. Milletvekilliğinden sonra Siyasal Bilgiler Okulu Müdürlüğü, daha sonra ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığı yapmıştır. Dekanlık döneminde ayrıca Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünü kurdu ve ilk başkanlık görevini yürüttü. Yavuz Abadan, 1960 askeri darbesinden sonra üniversiteden ihraç edildi. Ancak daha sonra hakları geri verilmiştir. Değerli ve başarılı bir ilim adamı olan Prof. Dr. Yavuz Abadan 1967 yılında Ankara'da hayatını kaybetmiştir.⁷²

1.6.4. Aziz Ogan (1946-1948)

Aziz Ogan, 1888'de İstanbul'da doğdu. 1910 yılında Sanayi-i Nefise Mektebinden mezun oldu. Babasının samimi bir dostu olan Müze Müdürü Hamdi

⁷¹ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C: 9, s.372.

⁷² TBMM Albümü 1920-1950, VII.Yasama Dönemi, C: 1, s.421-422.

Beyin teşviki üzerine arkeolojiye ilgi duyan Aziz Oğan, bir süre arkeoloji kazılarında görev almıştır. Seferberlik ilanı üzerine birinci dünya savaşında Çanakkale ve Kafkas cephelerinde yedek subay olarak görev aldı. Savaş bittikten sonra İzmir'e yerleşen Aziz Ogan tekrar Arkeoloji ile meşgul olmaya başlamıştır. İzmir'de görev aldığı sürede Arkeoloji alanında başarılı çalışmalar yaptıktan sonra 1931 yılında İstanbul Müzeleri Umum Müdürlüğüne tayin olmuştur. 1933'de Maarif Vekâletince Avrupa müzelerinde bir tetkik seyahatine çıkarılmış ve bu vesile ile Avusturya, Almanya, Hollanda, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın önemli müzelerini ziyaret etmiş, gerek İtalya'da ve gerek Yunanistan'da hafriyat mevkilerini görmek ve kazılarda takip edilen metotları tetkik etme fırsatını elde etmiştir. Süleymaniye'de bulunan Tophane Medresesinin onarılıp Türk ve İslâm Eserleri Müzesine dönüştürülmesini sağlamıştır. Ayasofya'nın müze haline getirilmesi Aziz Ogan zamanında gerçekleşmiştir. 1931 yılı başlarında İstanbul Müzeleri Umum Müdürlüğüne tayin olunduğu sırada mevcut tarihsel anıtların onarılması ve günümüz Türkçesine çevirilerinin yapılmasında önemli etkisi olmuştur. 1946-1948 yılları arasında Eminönü Halkevi başkanlığını yürüten Aziz Ogan, 1956 yılında hayatını kaybetmiştir. Aziz Ogan 5 çocuk babasıdır.⁷³

1.6.5. Kemal Çilingiroğlu (1948-1951)

Aslen Kars'lı olan Kemal Çilingiroğlu 1948-1951 yılları arasında Eminönü Halkevine başkanlık yapmıştır. 1950'li yıllarda CHP Eminönü ilçe başkanlığı da yapmış olan Çilingiroğlu, 1943 yılında basımı gerçekleştirilen “Kars” isimli eserin yazarlarından biridir. Ayrıca “Beş Sanat” isimli mecmuanın çıkarılmasına öncülük etmiştir. Kemal Çilingiroğlu ile ilgili yaptığımız araştırmalarda hayatı hakkında daha fazla bilgi tespit edilememiştir.

⁷³ Mustafa İnan, “Aziz Ogan”, **Arkitekt Dergisi**, Yıl: 1953, S: 263-264-265-266, s.217-218.

1.7. Eminönü Halkevinin Fiziki Yapısı

Eminönü Halkevi, biri eski Türk Ocağı, diğeri sonradan yapılan bina olmak üzere iki kısımdır.⁷⁴ Türk Ocağından devralınan bina halkevinin merkezi konumunda olup 300 kişiyi rahatça alabileceği bir salona sahiptir. Binanın bulunduğu yerin CHP İl Merkezi, resmi daireler ve üniversiteye yakın merkezi bir konumda olması nedeniyle CHP binayı maliyeden satın almıştır.⁷⁵ Eminönü Halkevi, 1935 yılında İstanbul Cağaloğlu'nda İstanbul Halkevinden devralınan binada faaliyetlere başlamıştır. İstanbul Halkevinin kullandığı bu bina daha önce Türk Ocağı tarafından kullanılmış, Ocağın kapatılmasının ardından İstanbul Halkevine devredilmiştir. Ancak halkevinin 9 şubesinin faaliyetleri için bina yetersiz kalınca ek binaya ihtiyaç olduğu gündeme gelmiştir.⁷⁶ Yapılan görüşmeler sonucunda ek binanın yapılmasına karar verildi. Yeni binanın yapımı Cumhuriyet gazetesinde şu ifadelerle duyurulmuştu: “*Yeni yapılacak Eminönü Halkevi binasının Çarşıkapı civarında yapılması kararlaştırılmış ve istimlak lazım gelen sahanın projesi de hazırlanmıştır. Proje tasdik edildikten sonra istimlak muamelesi yapılacak ve inşaat başlanacaktır.*”⁷⁷ Yeni binanın birde büyük bir salon projesi vardı. Eminönü Halkevinin yeni yapılacak salon planı İstanbul Belediyesi İmar Bürosu tarafından ön, arka ve yandan görünüş olarak çizilmiştir. Projenin ismi: Eminönü Halkevi Temsil Salonu Projesi’dir. 23 Nisan 1937 tarihinde Yüksek Mimar Sabri Oran tarafından yapımına başlanan ek bina 17 Eylül 1940 yılında bitirilerek teslim edilmiştir.⁷⁸ Yapılan bu binanın salonu 250 kişiyi alabilecek büyüklükte idi. Yeni yapılan bu binanın salonunu, Eminönü Halkevi Temsil Şubesinin yanı sıra, halka yönelik konser, konferans, müsamere, düğün gibi çeşitli etkinliklerde kullanılmıştır.⁷⁹ 1932’de İstanbul Halkevi ile başlayıp daha sonra Eminönü Halkevi ile faaliyetlerin yürütüldüğü halkevi binaları, uzun yıllar çeşitli kurumlarca kullanılmıştır. Son yıllarda Fatih Belediyesine bağlı Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılan bina Şubat 2015 tarihinden itibaren Birlik Vakfı ve Millî Türk Talebe Birliği’nin genel merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

⁷⁴ B.C.A., Fon No: 301 00, Kutu No: 88, Dosya No: 551, Sıra No: 8. (14.10.1952)

⁷⁵ Orhan Özacun, A.g.t., s.47.

⁷⁶ B.C.A., Fon No: 490.01, Kutu No: 1727, Dosya No: 1020, Sıra No:1.

⁷⁷ Cumhuriyet, 19 Haziran 1937, s.2.

⁷⁸ B.C.A., Fon No: 490.01, Kutu No: 1727, Dosya No: 102, Sıra No:2. ek:11.

⁷⁹ Orhan Özacun, A.g.t., s.47.

1.8. Eminönü Halkevinin Bütçesi

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesinde halkevi bütçesi: “*Halkevleri, Vilayet Fırka Heyetlerinin temin ve tespit edeceği varidat ile idare edilir. Vilayet Fırka İdare Heyetleri halkevlerinin bütçelerini tasdik ve murakabe ederler.*”⁸⁰ maddesi ile açıklanmıştır. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere Eminönü Halkevi bütçesi CHP İstanbul İl Yönetimi tarafından kontrol edilmiş ve karşılanmıştır. Ancak bazen bütçenin yetersiz kaldığı zamanlar olmuştur. Halkevinin giderleri ile ilgili üç aşamalı bir takip sistemi oluşturularak bütçeyle ilgili yaşanabilecek sıkıntılar sıkı takibe alınmıştır.⁸¹ Halkevi bütçesi ile ilgili tek yetkili mercii halkevi yönetim kurulu idi. Her türlü bütçe takibi, yönetim kurulunun görevlendirdiği kişiler tarafından yapılmaktaydı. Yapılan takip sonucunda bir rapor hazırlanır ve yönetim kurulu tarafından değerlendirilirdi. Yönetim kurulunun hazırladığı rapor hakkında CHP İl Yönetimi bilgilendirilmiştir.

II. Dünya Savaşı sırasında dünya genelinde yaşanan ekonomik bunalım Türkiye’yi de olumsuz etkilemiştir. Bu süreçte sayıları oldukça artmış olan halkevleri ve Halk odaları da bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. DP’nin iktidara gelmesinin ardından halkevlerine yapılan devlet desteği de kesintiye uğramıştır. Bu durum, diğer halkevleri gibi Eminönü Halkevi çalışanlarını da olumsuz etkilemiş maaşlarını temin etmede sıkıntılar yaşamışlardır. 1948 yılından itibaren CHP Genel Sekreterliği halkevlerine ayrılan bütçenin parti bütçesini sarstığı gerekçesini ileri sürerek halkevlerinde çalışan memurların azaltılmasına karar vermiştir.⁸² Devlet desteğinin ve CHP’nin yardımların bir oranda düşürülmesi şubelerin faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Çünkü birçok şubenin faaliyetlerini sürdürmesi için maddi olanakların sağlanması gerekiyordu. Kapatılma sürecine doğru maddi sıkıntıların arttığı anlaşılmaktadır. DP’nin halkevlerine yönelik olumsuz bir bakış açısının bulunması da halkevlerini maddiyat açısından etkilemiştir. Bu dönemlerde her halkevi kendi çabası ile bütçesini döndürmeye çalışmıştır. Bu süreçte, Eminönü Halkevi de ihtiyaçlarını çeşitli yöntemlerle karşılamaya çalışmıştır. Temsil, Sosyal Yardım, Kütüphane ve

⁸⁰ C.H.F., *Halkevleri Talimatnamesi*, s.7.

⁸¹ *Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları*, 1943, s.2.

⁸² *Cumhuriyet*, 26 Temmuz 1948, s.2.

Neşriyat şubelerinin düzenlediği çeşitli organizasyonlarla gelir elde edilmiş bu gelirlerin önemli bir kısmı halkevinin ihtiyaçları için kullanılmıştır.

1.9. Eminönü Halkevinin Kapatılması

Eminönü Halkevi, 1935 yılında İstanbul Cağaloğlu'nda İstanbul Halkevi binasında faaliyetlere başladı. İstanbul Halkevinin kullandığı bu bina daha önce Türk Ocağı tarafından kullanılmış, Ocağın kapatılmasının ardından İstanbul Halkevine devredilmiştir. Daha sonra yapılan ek bina ile takviye edilen halkevi, 19 yıl boyunca faaliyetlerini aralıksız devam ettirmiştir. 1951 yılına kadar faaliyetlerine devam eden Eminönü Halkevi, 8 Ekim 1951 yılında CHP'nin itirazlarına rağmen diğer halkevleri ile birlikte kapatılmıştır. Kapatılma kararının ardından kısa bir süre Talebe Lokali olarak Millî Eğitim Bakanlığı'na, daha sonra ise Hazineye devredilmiştir. Daha sonraki süreçte halkevi binasının hangi kuruma verileceği tartışma konusu olmuştur. Türk Basın Birliği ile İstanbul Gazeteciler Cemiyeti arasında geçen binanın kime devredileceği tartışması dönemin yazışmalarına da yansımıştır. Uzun uğraşlar sonucunda İstanbul'da bina sıkıntısı çeken İstanbul Gazeteciler Cemiyeti binayı devralmak için hükümeti ikna etmiştir. Devir ile ilgili karar, şöyle açıklanmıştır: *"5830 sayılı kanunla hazineye intikal eden Eminönü Halkevi binasının Türk Ocağından müdevver olup, yeni binadan ifraz suretiyle İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ne 249.500 lira bedel mukabilinde satılması; Maliye Vekâletinin 01.04.1954 tarihli 3121-2352 5866 sayılı yazısı üzerine 1080 sayılı kanunun birinci maddesine göre, İcra Vekiller Heyetince 10.04.1954 tarihinde kararlaştırılmıştır."*⁸³ İfadeleri ile Eminönü Halkevinin İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ne devredildiği kararı açıklanmıştır.

⁸³ B.C.A., Fon No: 30 18 01 02, Kutu No: 135, Dosya No: 36, Sıra No: 6. (10.04.1954)

2. BÖLÜM

EMİNÖNÜ HALKEVİ ŞUBELERİ VE FAALİYETLERİ

2.1. Eminönü Halkevi Şubelerine Genel Bir Bakış

1940 tarihli Halkevleri Talimatnamesi'ne göre her yurttaşın kabiliyet ve isteklere göre mutlu ve huzurlu bir çalışma ortamı bulabilmesi için halkevleri dokuz şubeye ayrılmıştır. Bu şubeler; Dil ve Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Tarih ve Müze Şubesidir.⁸⁴ Eminönü Halkevi Şubeleri bu talimatnameye göre dokuz şube şeklinde açılmıştır. Ancak şube isimlerinden bazıları farklılık göstermektedir. Bazıları ise açıldıktan sonraki yıllarda isim değişikliğine uğramıştır. Örneğin; Dil, Tarih ve Edebiyat şubesinde yer alan “Tarih” ibaresi 1940 yılından itibaren kaldırılmıştır. “Yayın ve Kitap Saray Şubesi” olarak açılan şube ise 1936 yılından itibaren “Neşriyat ve Kütüphane Şubesi” olarak değiştirilmiştir. Yapılan değişikliklere şubeler kısmında detaylı olarak değinilecektir.

Aynı talimatnamede; her şubenin tabii başkanı, halkevi başkanıdır. Başkan, şube toplantılarında bulunmadığı zaman o şubenin komite başkanı başkanlık eder. Şubeler, başkanın doğrudan doğruya veya şube komitesinin teklifi üzerine yapacağı davetle toplanırlar. Şubelerin başlıca vazifeleri; Şube komitesi azasını seçmek, komitenin hazırlayacağı çalışma programını değerlendirmek ve kabul etmek, bu programın tatbiki hakkında şube komitesinden görüş almak, şubenin altı aylık çalışma raporunu incelemek ve rapor etmektir.⁸⁵ Halkevi şubelerinin yönetim kadrolarının seçimlerine büyük özen gösterilmiştir. Çünkü halkevinde yapılan çalışmalarda en büyük yük şubelere aitti. Seçimle ilgili durum Hâkimiyet-i Milliye gazetesine şöyle yansımıştır: “Bugün halkevinin dokuz şubesine mensup Türk gençleri toplanacak, her şubenin faaliyet sahasına geçmesi için lazım olan ilk teşkilatı seçecektir. Herhangi bir müessesenin faaliyeti en ziyade o müessesede mevcut teşkilata bağlıdır. Teşkilatsız bir

⁸⁴ C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.4.

⁸⁵ A.g.e., s.5.

kalabalık hiçbir iş göremez. Bunun için bugünkü toplantı, halkevi şubelerinin faaliyeti nokta-i nazarından hayati bir ehemmiyete haizdir."⁸⁶ Görüldüğü gibi halkevleri faaliyetlerini teşkilatlı bir yapı ile yürütmüştür. Planlı ve disiplinli bir şekilde yürütülen şube çalışmaları başarılı sonuçlara ulaşmada en büyük etkendi. Bu sürecin başarılı bir şekilde yürütmesini sağlayan ise halkevi yönetimi ve teşkilat yapısıdır.

2.2. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesine göre, bir halkevinde en önemli görev Dil, Tarih ve Edebiyat şubesine aitti. Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Komitesi, bu amacı göz önünde bulundurarak işinin uzmanı birçok kişi temin ederek, hedefine ulaşmak için ilk önce iyi bir plan hazırlayarak işe başladı. Bu programda çalışma sahaları şu şekilde planlanmıştı: "Umum ve hususi sanat ve edebiyat toplantıları, konferanslar, anış toplantıları, müsabaka ve anketler, dil bayramları, halkbilgisi derlemeleri, sergiler ve neşriyat."⁸⁷

Eminönü Halkevinin 1936-1942 yılları arasında ki çalışmaları iki yıllık değerlendirme hâlinde "Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi" tarafından yayımlanmıştır. Bu çalışmalarda Eminönü Halkevine ait bütün şubelerin çalışmaları ayrıntılı bir şekilde yer almıştır.

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, 10 yardımcı kolla çalışmaktadır. Bu kollar; kültür, jeopolitik, propaganda, sosyal araştırmalar, Türk inkılabı araştırmaları, Türk hukuk tarihi ve sosyolojisi, tercüme, dil araştırmaları, sağlık araştırmaları, köy sosyolojisidir. Bu kollarda görev alanlar İstanbul Üniversitesinde görev yapan profesör, doçent ve öğrenciler gibi eğitim düzeyi yüksek kişilerdi. Şubenin en önemli ve en büyük kolu "propaganda" kolu idi. Eminönü Halkevinin bütün faaliyetleri bu kol sayesinde dışarıya anlatılırdı.⁸⁸ Ayrıca, bu kol sayesinde CHP'nin altı ilkesinin tanıtımı yapılmaya çalışılmıştır.

⁸⁶ **Hakimiyeti Milliye**, 26 Şubat 1932, s.1.

⁸⁷ **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.15.

⁸⁸ **Eminönü Halkevi 1941-1942: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1942, s.7.

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, Türkçe sözcüklerden yazı dilinde kullanılmayan, fakat halk arasında konuşma dilinde kullanılan kelime, terim, eski millî masallar ve atasözlerini araştırarak Türk diline kazandırmayı amaçlamıştır. Şube, bu amaçları gerçekleştirme adına yeni mecmualar yayımlamış, ya da yayımlanmakta olan dergiler aracılığıyla bu amaçlara ulaşmaya çalışmıştır. Yayımladığı Yeni Türk Mecmuası ve Halk Bilgisi Derlemeleri ile Türk dilinin geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yönelik önemli çalışmalar yürütmüştür.

Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi bir şiir kolu oluşturmuştu. Önceden belirlenen şiirler iki aylık bir hazırlık evresinden sonra gençler tarafından halkevinde düzenlenen şiir gecesinde okunmuştur. Gençlere ve dinleyicilere şiir sevgisi kazandırmak amacıyla yapılan bu şiir gecelerine katılım istenilen düzeye ulaşmıştır.⁸⁹

Cumhuriyet Yönetimi, ulus devlet olma yolunda ulusal bütünlüğün sağlanması için Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinin etkin olarak kullanmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda şubenin yayımlayacağı eserlerin içeriğinin belirlenmesine özen gösterilmiştir. Bu bağlamda şubenin temel amacı, halka, Atatürk İlkeleri doğrultusunda millî dil, millî tarih ve yurttaşlık sevgisi aşlamaktır.⁹⁰ Şube, Türk Dil Kurumu'nun bir şubesi gibi çalışmıştır. Güzel ve öz Türkçenin yayılmasında, sevilmesinde ve benimsenmesinde önemli bir görev üstlenmiştir. Yazı diline yabancı dilden alınmış yabancı kelimeler yerine eskiden beri kullanılmakta olan Türkçe kelimeleri tespit etmiş, Türk dilinin öz kalması için büyük gayret göstermiştir.⁹¹

Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesince yayımlanan "Yeni Terbiyenin Prensipleri" isimli eser, çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusunda detaylı bilgiler içermekteydi. Bu eseri yazan dönemin Millî Eğitim Müşaviri Cenevre Üniversitesi profesörlerinden Albert Malche'tı.⁹² Albert Malche, bir taraftan eseri yazarken diğer taraftan aynı konu üzerine yurdun çeşitli yerlerinde konferanslar vermiştir. 1934 yılı Şubat ve Mart aylarında öğretmenlere verdiği konferanslarda Yeni Terbiyenin Prensiplerini anlattı. Sabri Esat Siyavuşgil'in Türkçeye çevirdiği bu eser

⁸⁹ Cumhuriyet, 19 Ocak 1945, s.2.

⁹⁰ Anıl Çeçen, A.g.e, s.124.

⁹¹ C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.4.

⁹² Prof. Dr. Albert Malche, 1876'da İsviçre'de doğdu. Uzun müddet Cenevre Üniversitesinde görev yapan Albert Malche, 1931 yılında CHF Hükümeti tarafından üniversite reformu için Türkiye'ye davet edilmiştir.

beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; Yeni terbiyenin prensipleri, Seciye teşekkülünde iki esaslı devir, İlk çağ terbiyesinin vasıfları, Rönesans terbiyesi ve Amerikan terbiyesi şeklindedir.⁹³

Albert Malche'in kaleme aldığı “*Yeni Terbiyenin Prensipleri*” isimli eser önemli yenilikler içeriyordu. Gelecekte Türkiye'nin büyükleri olacak çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiği hakkında detaylı bilgiler içeren eser, dönemin aydınları tarafından dikkatle takip edilmişti. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı hedefleyen yeni Türkiye’de uygarlaşma çocuk eğitiminden başlamalıydı. Bu nedenle dönemin uzman bilginlerinden faydalanılmıyordu. Bu amaçla birçok bilim adamına eserler yazdırılmış ya da konferanslar verdirilmişti. Albert Malche da alanında uzman bir profesördü. Türkiye’ye üniversite reformunu gerçekleştirme adına davet üzerine gelmişti. “*Yeni Terbiyenin Prensipleri*” isimli eserinden kısa bilgiler aktaracak olursak: “*Dünyaya gelen çocuk, hiçbir zaman bir beyaz kâğıda benzemez. Bilakis muazzam bir mamelekin varisidir. Kendisini doksan sene yaşatacak bir kudrete bil kuvve sahiptir. Nebat gibi, vahşi hayvan gibi çocukta kendinden inkişaf etmek ve yaşamak kudretini taşır. Enerjisi, iştihası, şahsi reaksiyonları vardır. Bağırır, gıdalanmak ister; bir müddet sonra da oynayacak şarkı söyleyecek ve her şeye karşı tecessüs duyacaktır. Mektep bir çocuk beldesi haline inkılap etmeğe uğraşiyor. Genç bir cemiyet olan mektepte fertler, şahsi teşebbüs, tesanüt ve müşareket zevkini almak mecburiyetindedirler. Talebenin yalnız fikri yalnızlığına ehemmiyet veren mektep, bugün vazifesini hakkıyla ifa eden bir müessese değildir. Yeni mektepte talebenin sıhhati ile meşgul olunur. Açık hava, oyun ve spor sahaları, bahçeler, bütün sene devam eden duşlar; işte yeni mektep için zaruri olan şeyler... Bütün bunlara, çocuk kulüp ve kooperatiflerini, ne kadar basit olursa olsun çocuk konser ve temsillerini, ebeveyn toplantılarını, Devlet müessese ve fabrikaları ziyareti ve bilhassa mukavva, tahta, hatta demir üzerinde yapılan muhtelif elişlerini ilave etmek lazımdır. Bugünün mektebinde, sanat ve tabiat zevki, asri tekniklerin, zanaatların tanınması, iktisadi hadiselerin basit bir şekilde dahi olsa tetkiki artık ihmal edilemez. Faal mektep, içinde neşe ile çalışan mekteptir. Bu mektepten çıkan talebe, hayat kabiliyetlerini ve tecessüslerini daima dinç ve taze olarak muhafaza ederler ve kendilerinden ceht ve*

⁹³ Albert Malche, **Yeni Terbiyenin Prensipleri**, Çev: Sabri Esat Siyavüşgil, Arkadaş Matbaası, İstanbul 1939, s.1.

*şeniyet fikri isteyen hakiki hayata süratle uyarlar.*⁹⁴ Bu ifadeleriyle, çocukların küçük yaştaki duygularını değişik örnekler ile ifade etmiştir.

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, Eminönü Halkevinin yapmış olduğu faaliyetlerin iki yıl arayla değerlendirildiği eserler yayımlamıştır. Bu eserlerde hem Dil Tarih ve Edebiyat Şubesinin hem de diğer şubelerin çalışmaları değerlendirilmiştir. 1936-1938 yılları arası yapılan faaliyetlerin değerlendirildiği eserde verilen bu ifadelerle: *“Dil, edebiyat ve tarih şubesi memleketin uzak ve yakın bütün köşelerinde bu sahalarda çalışanları birleştirmek maksadını güdecektir. Bilhassa her işin yeni başlanmış sayılabileceği bugünkü şartlar içinde dilcilerin, edebiyatçıların ve tarihçilerin en sıkı bir çalışma birliği gütmeleri elzemdir. Millî dilin, millî tarihin sağlam temeller üzerinde yükselmesi için bu çalışma birliği ve onu temin edecek teşkilatlanma şarttır.”*⁹⁵ şubenin amaç ve görevlerinden bahsedilmiştir. Burada özellikle Edebiyatçı, Tarihçi ve Dilcilerin işbirliği içerisinde çalışmak suretiyle, millî dilin ve tarihin geliştirilmesi için işbirliği içinde çalışmaları gerektiği değerlendirilmiştir. Bu amacı gerçekleştirmenin şubenin en önemli hedefi ve görevi olduğu ifade edilmiştir.

1938-1940 yılları arası Dil Tarih ve Edebiyat Şubesinin yayımladığı esere, söz konusu dönemin değerlendirmesi şöyle yansımıştır:

1. *“Yeni Türk ve Halkbilgisi Mecmualarını çıkarmaya devam etmiştir. Yüksek makamınızdan alınan emir gereğince mecmualarımızın vilayetimiz halkevleri mecmuası sayılması üzerine diğer halkevleri ile işbirliği yapılmak için kendileri ile temasa geçilmiştir.*
2. *Asgari çalışma programına göre icap eden konferanslarla beraber bu altı ay içinde gerek doğrudan doğruya ve gerekse tören ve anma törenleri münasebetiyle 16 konferans verilmiştir.*
3. *Raporun (Evimizce bastırılan eserler) sütununda görülen 2 eser bu şube tarafından meydana getirilmiştir.*
4. *Dil bayramı yıldönümü münasebetiyle 26 Eylül’de evimizde bir toplantı tertip edilmiş ve konferans, konser ve temsil verdirmiştir.*
5. *17 Kasım 1940 tarihinde şube, azaları için bir umumi toplantı tertip etmiş ve bu toplantıda şube işleri üzerine görüşülmüş ve ilmi muhasebeler yapılmıştır. Bu toplantının her ayın ilk Cuması tekrarı kararlaştırılmıştır.*

⁹⁴ Albert Malche, **A.g.e**, s.6-10-11.

⁹⁵ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.15.

6. *Halkevinin ilk açılışında şubelerin reisliğini yapmış olan Prof. Dr. Fuat Köprülü'nün Sorbon Üniversitesinden fahri doktora unvanını alması şerefine 08.12.1939 tarihinde bir toplantı tertip etmiştir. Vali ve parti başkanımızın, vilayet ve parti erkânımızın ve bizzat kendisinin hazır bulunduğu bu toplantı samimi bir hava içinde ve saatlerce sürmüştür.*
7. *Genç şairler için bir gece yapmayı ve onları yeni nesle yakinen tanıtmayı kararlaştıran şube komitesi, 22.12.1939'da bu arkadaşların katılımı ile bir toplantı yapmış ve kendi rızalarında alarak tertip edeceği gecenin programını hazırlamıştır.”⁹⁶*

Eminönü Halkevinin en kapsamlı şubesini Dil, Tarih ve Edebiyat kolu oluştururdu. Bu kadar kapsamlı konuların yer aldığı Dil, Tarih ve Edebiyat kolunun isminde yer alan ‘Tarih’ ibaresi, 1940 yılından itibaren ‘Müze ve Sergiler’ şubesine dâhil edilmişti. Şubenin adı Dil ve Edebiyat şubesi olarak değiştirilerek faaliyetlere devam etmişti. Dil ve Edebiyat şubesi konferanslarını dört gruba ayırarak organize etmiştir bunlar; müstakil ilmi konferanslar, serbest konferanslar (Temsillerden ve konserlerden önce verilir) müstakil memleket tetkikleri konferansları ve tören konferanslarıdır.⁹⁷

Halkın genel olarak bilgi düzeyini artırmaya yönelik sohbetler ve konferanslar düzenlemek, Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinin başlıca çalışma amaçlarındandı. Konferans ve seminerler önceden duyurularak halk davet edilirdi. Bu konferanslarda çoğunlukla İstanbul Üniversitesinde görev yapan akademisyenlerden faydalanılırdı. Alanında uzman kişilerin verdiği bu konferansların büyük bir çoğunluğu halka açık ve ücretsiz olarak düzenlenmiştir. Konferansların içeriği; iktisat, eğitim, sağlık, tarih, edebiyat ve toplum ile ilgili değişik konulardan oluşmaktaydı. Bu konferanslar önceden halka duyurulurdu. Bu duyurulardan bir tanesi şöyledir: “*Eminönü Halkevinden: 09.02.1944 Çarşamba günü saat 18’de Prof. Süheyl Ünver tarafından ‘Türklerde Spor Tarihi’ mevzulu bir konferans verilecektir. Herkes gelebilir.*”⁹⁸ Bu şekilde verilen çok sayıda konferans duyurusu yapılmıştır. Başka bir konferans duyurusu şöyledir: “*Hukuk Fakültesi Esas Teşkilat Hukuku Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil bu akşam saat 18.20’de Eminönü Halkevinde Evin tertip ettiği müstakil*

⁹⁶ **Eminönü Halkevi 1938-1940: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1940, s.13-14.

⁹⁷ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942**, s.8.

⁹⁸ **Cumhuriyet**, 9 Şubat 1944, s.2.

konferanslar serisinin 16'ncısını (Gençliğe bazı öğütler) mevzuunda verecektir. Herkes gelebilir.”⁹⁹

Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi, 1941'den itibaren 1951 yılına kadar 10 yıl boyunca çeşitli konularda “seri konferanslar” düzenlemiştir. Bu konferansları veren kişiler Türkiye’de alanında uzman ve tanınmış kişilerdi. Verilecek konferansın konusu, tarih ve saati ile konferansı verecek kişinin kimliği önceden duyurulurdu. Yukarıda örnek olarak verilen konferans duyurusu düzenli olarak gazetelerde yer aldığı görülmektedir. Konferans veren kişiler arasında yerli yabancı çok sayıda akademisyen yer almıştır. 1947 yılında konferans veren kişiler: Ord. Prof. Ömer Celal Sarç, Ord. Prof. Alfred İsaac, Ord. Prof. Ali Fuat Başgil, Ord. Prof. Şükrü Baban, Ord. Prof. Neumark, Ord. Prof. M. Ali Bilgişin, Ord. Prof. Kessler, Ord. Prof. Fahreddin Kerim Gökay, Prof. Dr. Sadi İrmak, Prof. Dr. Refii Şükrü Suvla, Prof. Dr. Ahmet Ali Özeke, Prof. Dr. Mazhar Nedim Gökniç, Prof. Dr. Tevfik Remzi Kazancıgil, Nadir Nadi, Hüseyin Cahit Yalçın, Cevat Fehmi Başkut, Aziz Tahsin Balkanlı, İ. Galip Arcan, Burhan Felek, Vasfi Rıza Zobu, Ruşen Ferit Kam, Cevat Memduh Altar, Orhan Dikmen ve Dr. Sevil Akay gibi önemli isimlerden oluşmuştur.¹⁰⁰ Yukarıda sıralanan isimler sadece 1947 yılında konferans vermemiştir. 1941-1951 yılları içinde değişik tarihlerde konferanslarına rastlanılmaktadır. Verilen konferansların konularının büyük bir bölümü iktisadi konulardan oluşmuştur. Eminönü Halkevinde düzenlenen konferanslara İstanbul Üniversitesi’nde görev yapan öğretim üyeleri sık sık davet edilmiş halkın aydınlatılmasında öğretim üyelerinden istifade edilmişti.¹⁰¹ Yeni kurulan Türkiye’de, gelecek nesillerin sağlıklı bir şekilde yetişmesi için, Eminönü Halkevinde, alanının uzmanı kişiler tarafından düzenlenen konferanslar ilgiyle takip edilmişti. Bu konuda Eminönü Halkevinde uygulama görevi Dil Tarih ve Edebiyat Şubesine verilmişti. Şube bu görevi layıkıyla yerine getirebilme adına büyük çaba sarf etmiştir.

Şube, 1941 yılı içerisinde toplam 67 konferans tertip etmiştir. Bu konferansların 16 tanesi millî bayramlarda verilmiş ve toplam 7110 vatandaş bu konferanslara katılmıştır. 16 konferans, edebi konferanslardır. Bunlar içinde, Türk dilinin önemli isimlerinden Ali Şir Nevai'nin doğumunun 500'üncü yıldönümü

⁹⁹ **Cumhuriyet**, 28 Birincikanun 1944, s.2.

¹⁰⁰ **Cumhuriyet**, 29 Eylül 1947, s.2.

¹⁰¹ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942**, s.7.

münasebetiyle verilen konferans da dâhildir. 7 tane konferans ise halk konulu olup halkın aydınlatılmasını amaç edinmiştir. Düzenlenen konferanslarda, 10 tane güzel sanatlar, 4 iktisat, 3 ziraat, 2 inkılap, 1 tane de köy konulu konuşmalar yapılmıştır. Ayrıca şube tüm bu yaptıklarının yanında Yeni Türk Mecmuasını da yayımlamaya devam etmiştir.¹⁰²

Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi, 1942 yılı içerisinde 76 konferans düzenlemiştir. Bu konferansları toplam 44.975 vatandaş takip etmiştir. 16 konferans millî bayramlarda verilmiştir. 28 konferans sadece üniversite gençliğine hitaben hazırlanmıştır. Bu konferanslara da 14.075 öğrenci katılmıştır. Düzenlenen 76 konferansın konuları; 10 hukuk, 6 iktisat, 3 tarih, 4 inkılap, 1 aile, 11 sıhhat, 6 edebi, 1 halk edebiyatı, 2 folklor, 1 dil, 3 cumhuriyet, 5 güzel sanatlar, 20 sosyal, 3 tane de spor olarak belirlenmiştir. Bu süreçte şube, Yeni Türk Mecmuasını da yayımlamaya devam etmiştir.¹⁰³ 1942 yılından itibaren faaliyetlerine devam eden Dil ve Edebiyat Şubesi, 1951 yılında kapatılacağı ana kadar faaliyetlerine ara vermeden devam etmiştir. Yayımladığı eserlerin birçoğu günümüze kadar ulaşmış, o dönemin aydınlatılmasında araştırmacılara önemli kaynak oluşturmuştur.

Eminönü Halkevi, çeşitli tarihlerde ünlü yazarlara vefa adına anma etkinlikleri düzenlemiştir. Yunus Emre, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal gibi yazarlar adına düzenlenen etkinlikler belli başlı birkaç örnektir. Mayıs 1937 tarihinde Eminönü Halkevinde Ünlü Şair Yunus Emre'yi anma adına büyük bir tören düzenlenmiştir. Tören Edebiyat Şubesi başkanı Mehmet Halit Bayrı'nın konuşması ile başlamıştır. Mehmet Halit bu konuşmada Yunus Emre'nin halk şairi olması üzerinde durmuş şiirlerinin halk üzerinde bıraktığı etkiye dikkat çekmiştir. Daha sonra ise Yunus Emre hakkında eserler yazmış olan yazarlar; Mehmet Fuat Köprülü, Cemil Refet, Hasan Ali, Hıfzı Tevfik, Hamamizade İhsan, Doçent Ziyaeddin Fahri, Muallim Faruk, Osman Erkin, Burhan Ümit, Abdülbaki Gölpınarlı'nın isimleri anılmış ve eserleri üzerinde durulmuştur.¹⁰⁴ Aynı ay içinde Halit Ziya'nın 55'inci sanat yılına ayak basması Eminönü Halkevinde çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır.¹⁰⁵ Aralık 1948 tarihinde Türk Ocağı tarafından Eminönü Halkevinde düzenlenen Namık Kemal'i anma toplantısı ilgiyle takip edilmişti. Tören saat 17'de Yazar Bahadır

¹⁰² **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942**, s.8.

¹⁰³ **A.g.e.**, s.8-9.

¹⁰⁴ **Cumhuriyet**, 13 Mayıs 1937, s.2.

¹⁰⁵ **Cumhuriyet**, 5 Mayıs 1937, s.3.

Dülger'in konuşması ile başlamış ardından kürsüye çıkan Nihat Sami Banarlı, Namık Kemal'in büyük bir şair ve millî bir kahraman olduğunu vurgulamıştır. Program, Turgut Atasoy, Ahmet Çandarlıoğlu ve Nejat Güler'in "*Hürriyet Kasidesi*"ni birlikte okumaları ile sona ermiştir.¹⁰⁶

1935- 1950 yılları arasında yapmış olduğu faaliyetler ile yoğun bir tempo ile çalışan Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi adını en çok düzenlediği konferanslar ile duyurmuştur. Şube, yapmış olduğu birçok faaliyetin yanı sıra Yeni Türk Mecmuası ve Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nı da yayımlamıştır.

2.3. Temsil Şubesi

Temsil Şubesinin açılma amacı, halkın tiyatro ihtiyacını karşılamaya yönelik çalışmalar yürütmektir. Aynı zamanda ülkenin tiyatro sanatçısı yetiştirme görevini de temsil kolları üstlenmişti. Eminönü Halkevi Temsil Şubesi diğer halkevleri temsil şubeleri arasında en kıdemli olanıydı. Bu yüzden, diğer halkevleri bu şubenin faaliyetlerinden yararlanarak programlarını oluşturmuştu. Eminönü Halkevi Temsil Şubesi, İstanbul gibi önemli bir şehirde olduğu için birçok sanat hocalarından yararlanma imkânına sahipti. Daima, yarı okul gibi çalışan temsil kolu, İstanbul'un tiyatro ihtiyacını karşılamaktaydı. Temsil kolları, inkılapların halka tanıtılması için bir vasıta oldukları gibi, aynı zamanda halkın sanat ihtiyacını karşılama noktasında da önemli bir görevi üstlenmişlerdi.¹⁰⁷

Yıllarca savaş yaşamış topraklarda insanlar barış ortamına kavuştuktan sonra belli ihtiyaçlar hissetmişlerdi. Bu ihtiyaçlardan birisi de sanata olan ihtiyaçtı. Özellikle yaşamını şehirde devam ettiren insanların bu ihtiyaçlarına cevap verme devletin temel görevlerinden biridir. İşte Eminönü Halkevi Temsil Şubesi, bu ihtiyaca cevap verme adına çalışmalar yürütmüş, imkânlar ölçüsünde bu ihtiyacı karşılamaya çalışmıştır.

Temsil Şubesi, kurulduğu 1932 yılından bir yıl sonra İstanbul Halkevi Reisi Hamit Ongunsu Temsil Şubesi'nin faaliyetleri ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: "*Temsil Şubemizde amatör azasını yetiştirmek için muhtelif dersler açmış bulunmakta,*

¹⁰⁶ *Cumhuriyet*, 3 Aralık 1948, s.2.

¹⁰⁷ *Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942*, s.12.

bir taraftan da hazırlayabildiği piyesleri halk için temsil etmektedir. Azamızdan Yaşar Nabi Beyin yazdığı 'Mete' piyesi bu yolda hazırlanmış ve ilk defası Cumhuriyet Bayramı günü olmak üzere şimdiye kadar dört defa temsil edilmiştir. Bugün de Faruk Nafiz'in 'Özyurt' isimli piyesi sahneye koymaktadır."¹⁰⁸. Yapılan değerlendirilmede Temsil Şubesi'nin açıldığı ilk yıl kadrosunu oluşturmak suretiyle piyesler sergilemeye başladığı anlaşılmaktadır.

Eminönü Halkevi Temsil Şubesi 1935 yılında İstanbul Halkevinden devralınan şubelerdendi. 1936-1938 yılları arasında çalışmalarını yoğun bir şekilde sürdürmüştü. Şubenin özellikle bu yıllarda, Alay Köşkü'nde sergilediği oyunlar ile İstanbul halkının tiyatro ihtiyacını karşılamaya çalışmıştı. Şehirli Kız, Kibarlık Budalası, Sönmeyen Ateş, Dek Bazlık, Belkıs, Zoraki Tabip isimli oyunlar halkın yoğun ilgisini görmüştü. Temsil Şubesi, 1938-40 yılları arasında faaliyetlerine devam etmiş, bu oyunların dışında 264 oyun daha sergilemiştir. Bu oyunları toplam 79200 kişi seyretmiştir.¹⁰⁹ Eminönü Temsil Şubesi, sadece Eminönü'nde gösteriler düzenlememiştir. İstanbul'un diğer semtlerinde ve çevre illerde de çeşitli gösteriler düzenlemiştir. İstanbul içinde; Ferah, Fransız, Turan, Sarayburnu, Tepebaşı, Tan, Hale tiyatrolarında muhtelif gösteriler düzenlemiş, Galatasaray ve Heybeliada Deniz Liselerinde, İzmit, Gölcük, Bursa Halkevlerinde sayıları 77'yi bulan temsiller vermiştir.¹¹⁰

Eminönü Halkevi Temsil Şubesi, her yıl, repertuarının zenginliği ve ortaya koyduğu sahne performansı ile halkı sahneye bağlamayı başarmıştı. Halkevi salonunda haftada iki gece verilen temsiller sırasında salon dolup taşmakta, bir kısım izleyiciler temsili ayakta izlemek zorunda kalmaktaydı. Halkın tiyatro ihtiyacını karşılayan temsil şubesi, Türkiye'de ilk olarak 1938 yılında Ayasofya meydanında açık hava tiyatrosunu sergilemiştir. Bu temsillere halkın ilgisi beklenenin çok üzerinde olmuştu. En çok ilgi gören oyunlar; "Kahraman", "Zor Nikâh", "İstiklal", "Himmet'in Oğlu", "Ayyarı Hamza", "Kibarlık Budalası", "Yalnız Bir Kelime", "Vazife", "Haydi Suna," adlı oyunlardı. 1938-1940 yılları arasında toplamda 147 temsil sunulmuş, bu temsilleri toplam 37375 yurttaş izlemiştir.¹¹¹ Verilen temsiller önceden halka ilan edilmiştir.

¹⁰⁸ Hamit Beyin Nutku İstanbul Halkevinde, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Şubat 1933, s.21.

¹⁰⁹ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.23-24.

¹¹⁰ **A.g.e.**, s.24.

¹¹¹ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940**, s.21.

Eminönü Halkevi Temsil Şubesi, bunların dışında 1938-40 yılları arasında; İstanbul radyosunda 7 piyes vermişti. Ayrıca, hayır kurumları adına; İstanbul Kız Lisesi, Çifte Saraylar Bahçesi, Sarayburnu, Azak Sineması, Fransız Tiyatro salonlarında toplam 6 oyun sergileyerek, gelirini bu kurumlara bağışlamıştı. Türkiye'de ilk defa açık hava tiyatrosunu Ayasofya ve Beyazıt meydanlarında Eminönü Temsil Şubesi sergilemiştir. Ayrıca Saim Kerim Kalkan'ın yazdığı “Vatan ve Vazife” ile Nazım Etkin'in “Vazife” isimli piyesleri Türkiye'nin dört bir tarafında sergilenmiş ve büyük beğeni toplamıştı.¹¹² Eminönü Temsil Şubesi'nin 1940-1942 yıllarında aktif kadrosu 35 ile 60 arasındadır.¹¹³ Ortalama olarak kadrosu 60'ı geçmese de temsil şubesi yıllar içinde yüzlerce tiyatrocuyu yetiştirmiştir.

1941-42 yılları içinde Eminönü Halkevi Temsil Şubesi şu piyesleri sergilemişti: “Kral Ödip”, “Hisse-i Şayia”, “Şehirli Kız”, “Ceza Kanunu”, “Alev”, “Değişen Adam”, “Kahraman”, “Tırtıllar”, “Yanık Efe”, “Kibarlık Budalası”. Bu eserler haftada en az üç kez tekrar edilmiş özellikle üniversite öğrencilerinin büyük ilgisini görmüştü. Bu eserleri yaklaşık yüz yirmi bin vatandaş seyretmiştir.¹¹⁴

1946 yılında Eminönü Halkevi Temsil Şubesinin düzenlediği “Hokkabaz ve İllüzyon” adlı tiyatro gösterimleri halk tarafından yoğun bir ilgiyle karşılanmıştır. Yoğun ilgi dolayısıyla belli aralıklarla tekrar yayımlanan gösterimler dönemin tiyatro sanatçıları tarafından başarılı bulunmuştur.¹¹⁵ Temsil Şubesi sergilediği oyunlardan yoğun ilgi görenleri tiyatro şenliğine dönüştürmüştür. “Tahir ile Zühre” adlı oyun yoğun ilgi gören ve şenliğe dönüştürülen oyunlardandı.¹¹⁶ 1947 yılında gösterilen “Yorgaki Dandini” adlı üç perdelik komedi oyunu da yoğun ilgi nedeniyle tekrarlanan oyunlardan biriydi.¹¹⁷

Sahneye çıkmanın bir dönem ayıp sayıldığı birçok yörede, halkevleri Temsil Şubelerinin olumlu çalışmaları sayesinde bu algının yıkılması başarmıştı. Tiyatroya ilgisi olan gençlere özgüven kazandırılmış, çalışma ortamı hazırlanmıştı. Bir kısım insanların tiyatroya yönelik olumsuz bakış açısı yıkılmıştı. Temsil şubelerinde yetişen gençler daha sonra Devlet Konservatuarına kabul edilmek üzere kendilerini geliştirme

¹¹² A.g.e., s.22.

¹¹³ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942, s.13.

¹¹⁴ A.g.e., s.13.

¹¹⁵ Cumhuriyet, 11 Nisan 1946, s.2.

¹¹⁶ Cumhuriyet, 29 Mart 1946, s.2.

¹¹⁷ Cumhuriyet, 7 Haziran 1947, s.2.

imkânı bulmuş ve büyük başarılar elde etmişti. O dönemlerde toplanacak bir tek büyük salonu dahi bulunmayan, kısıtlı imkânların olduğu birçok şehir ve kasabada halkevlerinin salon ve sahneleri önemli bir açığı kapatmıştı. Dönemin tiyatrocularının her türlü ihtiyaçları halkevi temsil salonlarınınca karşılanmıştı.¹¹⁸

Halkevi temsil salonları insanların önemli ihtiyaçlarından olan nişan, düğün, gibi toplu olarak kutlanan törenler için de kullanılmıştır. İstanbul halkına hizmet eden Eminönü Temsil Şubesi, tiyatro ve piyesler dışında aile toplantıları, balolar, müzikli komediler düzenleyerek halkın eğlenmesine ve belirli ihtiyaçlarını karşılamasına olanak sağlamıştı. Temsil şubesi, İstanbul’da mahkûmları da unutmamıştı. 1941 yılında Cumhuriyet Bayramında, İstanbul Ceza ve Tevfik Evinde “Kahraman” isimli piyesi sergilemişti. İlk kez bir cezaevinde piyes düzenleyen Eminönü Temsil Şubesi, bu davranışıyla diğer halkevlerine de örnek olmuştu.¹¹⁹

Temsil şubesinin tüm bu faaliyetlerinin yetersiz kaldığını düşünüp eleştiren yazarlar da olmuştur. Yazar Selami İzzet 1937 yılında kaleme aldığı bir makalesinde halkevi temsil kolunun bekleneni veremediğini, halkın sergilenen tiyatro gösterilerine rağbet etmediğini, yıllardır verilen emeğin boşa gittiğini iddia etmiştir. Selami İzzet’e cevap veren Eminönü Halkevi Başkanı Agâh Sırrı Levend: *“Selami İzzet’in mütalaalarını çok mübalağalı ve tashihe muhtaç buldum. Halkın halkevleri temsillerine rağbet etmediği doğru değildir. Temsiller için hazırlanan davetiyeler temsil gününden çok evvel tükendiği gibi davetiyesiz geldiği için kapıdan dönen sayıda oldukça fazladır. Kendi dileği ile temsilleri izlemeye gelenlerin sayısını görmek için kendisini bir temsil akşamı lütufta bulunarak kendi gözü ile görme zahmetine katlanmasını dilerim”*¹²⁰ ifadeleri ile cevap vermiştir.

1937 yılından sonra çalışmalarına devam eden temsil şubesi ikinci dünya savaşı sırasında faaliyetlerinde bir duraklama dönemi geçirmiştir. Özellikle maddi anlamada ülkede yaşanan ekonomik sıkıntı şube faaliyetlerini de olumsuz etkilemiştir. Savaşın ardından çalışmalar tekrar hız kazanmıştır.

¹¹⁸ C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.6.

¹¹⁹ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942, s.13.

¹²⁰ Cumhuriyet, 17 Mayıs 1937, s.2.

Eminönü Halkevi Temsil Şubesi tiyatronun yanı sıra opera gösterimi de yapmıştır. Muammer Karaca'nın öncülüğünde oluşturulan opera kadrosu halkevi salonunda belli aralıklarla konserler vermiştir.¹²¹

1947 yılı Ekim ayında Eminönü Halkevi Temsil Şubesi bir durum değerlendirmesi toplantısı yapmıştır. Yapılan toplantıda söz alan Şevket Evliyagil şube faaliyetleri ile ilgili kapsamlı bilgiler vermiş, yeni yapılacak olan çalışmalardan bahsetmiştir. Toplantı sonunda ilk kez gösterime giren üç perdelik "Herkes Kendi Yerine" adlı komedi oyunu gösterilmiş herkes tarafından büyük alkış almıştır.¹²²

Temsil Şubesi sahnede çalışacak eleman ihtiyacı olduğunda bunu çeşitli ilanlarla duyurmuştu. Verilen bir ilanda şu ifadeler yer almıştır: "*Eminönü Halkevinden, Evimiz Temsil Şubesi için sahnede çalışabilecek eleman alınacaktır. İstekli bayan ve bayların iki fotoğrafla Pazartesi günleri 18.00 ile 19.00 arasında halkevi Temsil koluna müracaatları gerekmektedir.*"¹²³

Temsil Şubesi, halkın sağlık alanında bilgilendirilmesini sağlamak amacı ile 1950 yılında sağlık konulu filmler göstermiştir. Filmler ücretsiz ve herkese açık olarak gösterilmiştir.¹²⁴

Eminönü Halkevi Temsil Salonu, Eminönü Halkevinin dışında İstanbul'da bulunan çok sayıda kurum ve kuruluş tarafından toplantı ve programlar için kullanılmıştır. CHP'nin toplantıları, çeşitli esnaf ve sanatkârlara ait derneklerin toplantıları, işçi sendikaları, İstanbul Muallimler Birliği, İstanbul Muhtarlar Birliği bu salonu kullanan kuruluşlardan bazılarıdır. Ayrıca, bazı iller ile ilgili temsil salonunda geceler düzenlenmiştir.

İstanbul Halkevi döneminde faaliyetlerine başlayan ve daha sonra Eminönü Halkevi döneminde faaliyetlerini devam ettiren temsil şubesi, Türkiye'de çok sayıda tiyatro sanatçısının yetişmesine öncülük etmiştir. 19 yıl boyunca sergilenen piyesler ile hem halkın eğlenmesi sağlanmış hem de sahne yoluyla bazı toplumsal sorunlar dile getirilmiştir.

¹²¹ **Cumhuriyet**, 8 Nisan 1946, s.2.

¹²² **Cumhuriyet**, 6 Ekim 1947, s.2.

¹²³ **Cumhuriyet**, 14 Nisan 1948, s.2.

¹²⁴ **Cumhuriyet**, 11 Eylül 1950, s.2.

2.4. Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi

Eminönü Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi, halkın müzik ihtiyacını karşılamayı, canlı müzik dinleme imkânı bulamayan halkın konserler düzenlemek suretiyle canlı müzik dinlemesini sağlamayı amaçlamıştı. Oluşturulan büyük bir orkestra ile bir taraftan halkın müzik ihtiyacı karşılanırken diğer taraftan, açılan kurslarla musikiye ilgi duyan kişilere eğitim verilmiştir.¹²⁵

Güzel Sanatlar Şubesinin ismi kaynaklarda Ar Şubesi olarak ta geçmektedir. Güzel Sanatlar Şubesi, açıldığı 1932 yılında İstanbul Belediyesinin yardımı ile resim sergisi düzenlemiştir. Ayrıca yeni konserler vermek ve müzik dersleri açmak için hazırlıklar yapmıştır.¹²⁶ Güzel Sanatlar Şubesinin kurulması İstanbul Halkevi döneminde gerçekleşmiş, İstanbul Halkevinin Eminönü Halkevine dönüşmesinin ardından faaliyetlerine kaldığı yerden devam etmiştir.

Eminönü Halkevi Ar Şubesi Musiki Kolu, halkın ruhunu dinlendirmek amacıyla birçok faaliyet düzenlemiştir. Her ulusun millî marşını ezbere bilmesi gerektiğini düşünen Ar Şubesi, İstiklal Marşını ve diğer ulusal marşları öğretmek amacıyla kurslar açmıştır. İlköğretim öğretmenlerinin müfredatına uyarlanabilecek şarkılar ve marşlar için kurs açmış ve büyük ilgi görmüştü. Daha sonra bir koro şubesi oluşturularak, koro kursu da açılmıştı. Ayrıca koro şubesi, çevre illere giderek buralarda koro konseri vermişti. Şubenin orkestrası, ilk konserini 1 Haziran 1936 yılında vermişti. Daha sonraki süreçlerde halka açık alanlarda konserlerine devam etmiş, halk tarafından büyük ilgi görmüştü.¹²⁷ Dönemin şartları göz önüne alındığında, Cumhuriyet yönetiminin, halkın eski savaş günlerini unutturarak yeni ve huzurlu bir toplum olması için bir çaba içerisine girdiği görülmektedir. Böyle bir toplum oluşturulurken de Avrupa ülkelerinde yaygın olan kültürel öğeler Türkiye’de uygulamaya konulmuştu. Ar Şubesi bu amaçlar doğrultusunda faaliyetlerde bulunmuştur.

Eminönü Halkevi Ar Şubesi orkestrası, haftalık olarak düzenli çalışmalar yapmıştır. Her çarşamba günü toplanıp durum değerlendirmesi yapmıştır. Önemli

¹²⁵ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.26.

¹²⁶ “Hamit Beyin Nutku İstanbul Halkevinde”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Şubat 1933, s.21.

¹²⁷ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.26.

organizasyon olduğunda çalışma gün ve saatleri artırılırdı. Şube, en önemli organizasyonu 10 Mayıs 1937 akşamı düzenlemişti. 250 kişinin katıldığı bir konser vermiş, konser halkın büyük beğenisini toplamıştı. Halk konser sonrası orkestrayı ayakta alkışlamıştı. Ar Şubesi ayrıca, solfej, koro, piyano, keman kursları açmış ve yoğun bir talep ile karşılaşmıştı. Öyle ki, gösterilen ilgi karşısında kurslar ikiye bölünerek verilmiştir.¹²⁸

Şubenin musiki kolu, Türk müziği dışında, farklı ülkelerin müzikleri ile ilgili de çeşitli konferanslar düzenlemişti. Batı musikisi hakkında Aziz Çorlu'ya iki konferans verdirmişti. Ayrıca 1939 yılında Türkiye'yi ziyarete gelen batılı müzisyenler, Macar Profesörü Jan Ban'a halk musikisi, Hindistanlı musikişinas Narain Şuamiye'ye Hind musikisi hakkında birer konferans verdirtmiştir.¹²⁹

Ar Şubesi Musiki Kolu, 1938-1940 yılları arasında, düzenlediği kurslarla çalışmalarına devam etti. Bu yıllarda, keman, piyano, koro, solfej kursları düzenlemiş, bu kurslara, 304 erkek, 113 bayan olmak üzere toplam 417 kişi katılmıştır. Ar Şubesi değişik tarihlerde dört defa aile toplantısı, çeşitli eğlenceler ve temsiller tertip etmiştir.¹³⁰ Eminönü Halkevi Güzel Sanatlar Şubesinin öncülük ettiği ve diğer bütün şubelerinde katkısı ile “millî oyunlar kolu” oluşturulmuştur. Bu kolda; Ege, Karadeniz, Erzurum, Kars, Artvin, Sivas, Diyarbakır, Elazığ yörelerine ait Halk Oyunları Ekipleri oluşturmuştur. Millî Oyunlar Kolu gündüzleri üniversite gençliğine, geceleri ise halka yönelik gösteriler düzenlemiş, halkın büyük beğenisini toplamıştır. Halk Oyunları Ekipleri, halk oyunları konusunda uzman öğretmenler tarafından eğitilmişlerdir.¹³¹ Ayrıca Şube, CHP Genel Sekreterliğinin emri ile bir de amatör fotoğraf ve resim sergisi açmıştır. Bu sergiler yüzlerce meraklısı tarafından ziyaret edilmiştir.¹³²

Güzel Sanatlar Şubesi Musiki Kolu ilk büyük konserini 1948 yılında vermiştir. Sami Toker'in idaresinde koro, solo, saz ve halk türkülerinden oluşan program Eminönü Halkevinde ilgiyle takip edilmiştir.¹³³

Güzel Sanatlar Şubesinin 1950 yılında ünlü besteci ve müzisyen olan Frederic Chopin'in ölümünün 100'üncü yıldönümü münasebeti ile Unesco adına bir konser

¹²⁸ A.g.e., s.27.

¹²⁹ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940, s.24.

¹³⁰ A.g.e., s.24.

¹³¹ Cumhuriyet, 17 Mart 1943, s.2.

¹³² Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940, s.24.

¹³³ Cumhuriyet, 5 Şubat 1948, s.2.

düzenlemiştir. Konser, halkevi salonunda Cemal Reşit Bey, Ömer Refik Yaltkaya ve Ferdi Ştatzter tarafından Chopin'in eserlerinden yararlanarak verilmiştir.¹³⁴

Ar Şubesinin birde mimari kolu vardı. Bu kol, plan ve proje işleri ile meşgul olmuştu. Halkevleri Genel Merkezinin talepleri doğrultusunda hareket ederdi. Özellikle Bayındır işleri ile meşgul olurdu. Kayseri ve Çanakkale Halkevleri için çeşitli planlar hazırlayıp ilgili yerlere göndermiştir.¹³⁵

2.5. Spor Şubesi

Halkevlerinde "Spor ve Beden Terbiyesi" kolu, millî kültürün anlaşılıp yaşanmasında önemli bir "kol" olarak ele alınmıştı. Cumhuriyet Halk Partisi, yeni gençliğin ahlaklı, dürüst yetişmesi için hükümet olarak olaya el atmıştı. Çıkarılmış olduğu "Beden Terbiyesi Kanunu" ile meseleyi devlet politikası hâline getirmişti. Beden Terbiyesi Kanunu'ndan sonra yürürlüğe giren Halkevleri Talimatnamesi, hükümetin bu mesele üzerinde duracağına dair işaretledi. Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Ben sporcunun zeki, çevik aynı zamanda ahlaklısı severim.*" sözü de bu amaca yönelik söylenmiş bir sözdü. Bütün bu amaçları gerçekleştirmek için halkevleri bünyesinde "spor şubesi" oluşturulmuştu.¹³⁶

1940 tarihli Halkevleri Talimatnamesi'nde "Spor ve Beden Terbiyesi" şu şekilde açıklanmıştır: "*Beden Terbiyesi Kanunu kadroları dışında kalan büyük halk yığınlarının bu ihtiyaçlarını önlemek ve devlet müessesesinin bulup üzerinde çalıştığı ilmî, teknik usulleri benimseyerek halka öğretmek, yaymak ve halkı sporun şuurlu disiplinine alıştırmak, millî sporlarımızı, rakslarımızı, ön plânda tutarak bunların unutulmuş olanlarını diriltmek, yaşamakta olanlarını ilerletmek ve dar muhitlerinden çıkarıp yayarak millîleştirmek, spor ve beden terbiyesi hareketlerini; vücudun güzelleşmesinde, bünyenin sağlamlaşmasında, ahlâk ve karakterin teşekkülünde, vatan ve millet duygularının beslenip gelişmesinde, fedakârlık ve kahramanlık hislerinin yaratılmasında, insancıl düşüncelerin uyanmasında, güzel fikirler kadar,*

¹³⁴ Cumhuriyet, 5 Kasım 1949, s.2.

¹³⁵ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938, s.27.

¹³⁶ C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.6.

yaratıcı bir vasıta olarak kullanmak."¹³⁷ Bu maddeye uygun olarak her halkevi kendi bünyesinde spor faaliyetlerini organize etmiştir.

İlk başlarda spor faaliyetleri için yeterli ve kapalı bir alanın olmayışı Eminönü Halkevi yönetimini harekete geçirdi. Güzel ve geniş bir kapalı spor salonuna ihtiyaç vardı. Eminönü Halkevi binasının üst tarafındaki arsa bu plana uygun bir alandı. Gerekli girişimler sonucunda, Valilik Makamı, imar şubesi mimarlarından Ahmet Sabri'yi yeni bir jimnastik salonu yapması için görevlendirdi.¹³⁸ Hemen çalışmalara başlayan Mimar Ahmet Sabri, 1936 yılı sonunda salonun yapımını bitirmeyi amaçlamıştı. Gecikmeli olarak da olsa bitirilen, kapalı spor salonunda bütün spor dallarının faaliyetleri sürdürülmüştü. Yeni yapılan bu salon sadece Eminönü Halkevinin değil, bütün İstanbul'un bu alandaki ihtiyacını karşılamaya çalışmıştı.¹³⁹

Osmanlı Devleti'nin son döneminden itibaren 1930'lu yıllara kadar yaklaşık 30-35 yıl boyunca savaşın da etkisi ile spor faaliyetleri disipline edilememiş, başıboş bir halde, birkaç gönüllü kişi üzerinden yürütülmüştü. Millî Mücadele'den sonraki barış döneminde "Türkiye İdman Birliği İttifakı" sonraki süreçte ise "Türk Spor Kurumu" bu işi üstlenmişti. Belli bir organizasyonun olmayışı ve imkânların yetersiz kalması, gençleri ve kulüpleri başıboş bir hale sevk etmişti. Eminönü Halkevi Spor Şubesi, İstanbul'da bulunan, içerisinde yaklaşık iki bin kişinin olduğu 18 kulübü kendisine bağladı. Spor komitesine yardımcı olmak için bir teknik komite seçti. Özellikle kulüplerin atletizm ve futbol bölümleri ile yakından ilgilendi. Karagümrük, Bakırköy, Halıcıoğlu, Edirnekapı gibi semtlerde spor zevkini canlandırmak ve spora bir hareket getirmek amacıyla 48 futbol müsabakası düzenledi. Düzenlenen futbol turnuvalarında birinci olan takıma kupa verildi. Kazanan kulübe de maddi destek sağlandı. Ayrıca, Eminönü Halkevinin oluşturduğu Futbol Takımı, birinci küme takımları ile yaptığı üç futbol müsabakasını kazanarak büyük başarı elde etti.¹⁴⁰

Eminönü Halkevi Spor Şubesi, 1936-1938 yılları arasında yoğun bir çalışma yürütmüştü. Türkiye Spor Kurumu dışında kalan ve dağınık bir halde ve himayesiz olarak çalışan küçük spor kulüplerini, Eminönü Halkevi Spor Şubesi kendi çatısı altında toplamayı başarmıştı. Şube, kulüpler arasında futbol turnuvalarının yanı sıra atletizm koşuları, basketbol, voleybol müsabakaları düzenledi. Eminönü Halkevi, bu

¹³⁷ **A.g.e.**, s.6-7.

¹³⁸ **B.C.A.**, Fon No: 490.01, Kutu No: 1728, Dosya No: 102, Sıra No: 1

¹³⁹ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.36.

¹⁴⁰ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940**, s.28-29.

spor kulüplerine hem maddi destek sağlamış, hem de spor mekânı sağlama konusunda elinden gelen bütün çabayı harcamıştı. Ayrıca, 19 Mayıs 1937 günü Spor Bayramı münasebetiyle düzenlediği geçit töreni büyük beğeni topladı.¹⁴¹ 1937 yılında yapılan 19 Mayıs töreni öncesi Taksim'e çıkan bütün yollar kapatılmış, yollar liseli gençler ile dolmuştu. Halk tramvay ve otomobiller ile Beyoğlu'na akın etmişti. Eminönü Halkevi Spor Şubesi tarafından düzenlenen futbol turnuvasında finale kalan takımlar 19 Mayısta final oynamıştı. Taksim Stadyumu'nda yapılan bütün gösteriler ilgiyle takip edilmiş, büyük bir coşku yaşanmıştı.¹⁴²

1940-1942 yılları arasında da Spor Şubesi faaliyetlerine devam etmiştir. Bu yıllarda özellikle spor kulüplerinin teşkilatlandırılması için çalışmalar yürütülmüş, daha çok yeni yapılan spor salonunda gençlere spor sevgisi aşılama çalışılmıştır. Kapalı spor salonunda yapılan sporlar; grup jimnastiği, aletli ve aletsiz jimnastik, estetik danslar, millî oyunlar, atletizm, boks, voleybol ve basketbol gibi çeşitli spor dalları gruplar halinde ve sistemli bir şekilde yürütüldü. Bu spor faaliyetlerine 760 erkek ve 198 kız olmak üzere toplam 958 kişi katılmıştır.¹⁴³

Eminönü Halkevi Spor Şubesi, millî sporlarımızdan biri olan güreşe de büyük önem vermişti. Birçok kez güreş müsabakaları tertip etmiştir. 1937 yılında Taksim Stadyumu'nda yapılan güreş müsabakasında Tekirdağlı Hüseyin birinci, eski maçlara göre iyi bir başarı elde etmiş olan Mülayim pehlivan ikinci, Adapazarlı Arif Pehlivan ise üçüncü olmuştur.¹⁴⁴ 1938 yılında Taksim Stadyumu'nda profesyonel serbest güreş müsabakaları devam etti. Burada hem yağlı güreş hem de serbest güreşler düzenlendi. Ülkemizde ilk defa "Türkiye Profesyonel Serbest Güreş Başpehlivanlığını" Eminönü Spor Şubesi kurdu. 22 Ekim 1938 yılında Taksim Stadyumu'nda yapılan müsabakalar büyük bir ciddiyet içinde cereyan etti. Hakemler eşliğinde yapılan bu güreş müsabakalarında Tekirdağlı Hüseyin başpehlivanlığı yine kazandı. Müsabaka sonrası yapılan törende başpehlivan Hüseyin'e kemerini, Eminönü Halkevi Reisi Agâh Sırrı Levend vermiştir.¹⁴⁵ Törende bir konuşma yapan Agâh Sırrı Levend: "*Bu hadise Türkiye'de pehlivanlarımızı teşvik ve teşci bakımından çok yüksek bir mana ifade eder. Memleketimizde dağınık bir halde ve himayesiz kalan pehlivanlarımız Eminönü*

¹⁴¹ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938, s.33-34.

¹⁴² Cumhuriyet, 20 Mayıs 1937, s.2.

¹⁴³ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1940-1942, s.20.

¹⁴⁴ Cumhuriyet, 24 Mayıs 1937, s.2.

¹⁴⁵ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940, s.30.

Halkevinin yaptığı serbest güreş müsabakası yüzünden harekete gelmişler ve müsabakadan sonra birçok yerde güreşler yaparak, bu millî sporumuzu ihyaya çalışmışlardır. Bu harekete vesile olan Eminönü Halkevine muvaffakiyetler dileriz."¹⁴⁶ değerlendirmelerini yapmıştır.

Spor Şubesi, tüm bu spor dallarının dışında, toplu kır gezintileri, izcilik kampları, yüzme müsabakaları, kayık yarışları, özel günlerde düzenlenen müsamereler gibi birçok alanda çok önemli faaliyetlerde bulundu. Yapılan bu faaliyetler sayesinde aynı zamanda halkın halkevine alıştırılması başarılmıştır.¹⁴⁷ Eminönü Halkevi Spor Şubesi ülkemize çok önemli sporcular kazandırmıştır. Sadece İstanbul'a değil ülkenin dört bir tarafına spor alanında bir hareket kazandırıp, yapmış olduğu birçok spor faaliyeti ile diğer halkevlerine bu alanda örnek olmuştur. Özellikle kenarda köşede kalmış olan yetenekli sporcuların topluma kazandırılmasında çok önemli görevler üstlenmiştir.¹⁴⁸

Spor Şubesi, İstanbul'da faaliyet gösteren diğer halkevleri ile çeşitli spor dallarında müsabakalar düzenlemiştir. 30 Nisan 1944 tarihinde Kadıköy Halkevi ile Eminönü Halkevi arasında yapılan boks maçı Eminönü Halkevi Spor Salonunda gerçekleştirilmiştir.¹⁴⁹

Eminönü Halkevi Spor Şubesi 1947 yılında liseler arasında basketbol turnuvası organize etmiştir. Halkevi spor salonunda oynanan maçlarda Vefa Lisesi Takımı, İstanbul Lisesi takımını yenmiş ve finale kalan takım olmuştur. Galatasaray Lisesi ise Kabataş Lisesi takımını yenerek finale kalmıştı. Final maçı 21 Mart 1947 yılında yapılmıştır.¹⁵⁰

Eminönü Halkevi Spor Şubesi şubeler arasında edebiyat şubesinden sonra en etkili şubelerden biridir. Yapmış olduğu çalışmalar ile Türk sporuna önemli katkılar sağlamıştır.

¹⁴⁶ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.43.

¹⁴⁷ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1940-1942**, s.20-21.

¹⁴⁸ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940**, s.30.

¹⁴⁹ **Cumhuriyet**, 27 Nisan 1944, s.2.

¹⁵⁰ **Cumhuriyet**, 18 Mart 1947, s.2.

2.6. Sosyal (İçtimai) Yardım Şubesi

Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesinin açılış amacı, vatandaşlara faydalı olmak, kimsesiz ve yoksul yurttaşlara sahip çıkmaktır.¹⁵¹ Halkevinin bulunduğu yörede yardıma muhtaç, kimsesiz çocuklar, kadınlar, ihtiyaç sahibi yaşlılar ve hastalara sahip çıkarak devletin şefkat elini göstermekti. Aynı şekilde insanlar arasında da şefkat ve yardım duygularını uyandırmaktı. Sosyal yardım şubeleri, birer hayır cemiyeti değildi, fakat hayır cemiyetlerini doğuran ve yaşatan sosyal ruhun, sosyal şefkatin temel kaynağıydı. Bu yüzden, halkevleri bir taraftan hayır cemiyetlerini desteklerken diğer taraftan da onların ulaşamadıkları yerlere ulaşmayı hedeflemiştir.¹⁵²

Kurulduğu yıldan itibaren binlerce yoksul ve muhtaç insana yardım ulaştırmayı amaç edinen Sosyal Yardım Şubesi, ticari bir kuruluş değildir. Şube her yıl, “Galatasaray Yerli Mallar Sergisi”nde geçimlerini temin etmek için çalışan kimsesiz vatandaşların yaptıkları elişü ürünlerini satmak üzere, bir kermes düzenlemiştir. Kermeste, satışı gerçekleştirilen elişü ürünlerinin gelirleri, sahiplerine verilirdi. Bu kermeslerde önemli oranda satış gerçekleştirilirdi. Yapılan bu satışlarla kimsesiz yurttaşların geçimleri için gerekli olan maddi gelir sağlanmış oluyordu. Düzenlenen bu kermeslerden sadece 1936-1938 yılları arasında elde edilen gelir miktarı 400 lirayı bulmuştur.¹⁵³

1936 yılında Eminönü ve çevresinde bulunan 18 ilkokulda toplam 900 yoksul çocuğa Sosyal Yardım Şubesi tarafından ‘Eminönü Halkevi İlkokul Mürekkebi’ ismi ile bedava mürekkep dağıtıldı. Yılda 100 kiloyu bulan mürekkep bu okullara dağıtıldı. Aynı yıl kutlanan Cumhuriyet Bayramı ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nda Eminönü ilçesi civarında 900 çocuğu sevindirmek ve eğlendirmek amacıyla Ferah Tiyatrosu ve Millet Tiyatrosunda bedava dört gösteri düzenlendi. Bu müsamerelerde çocuklara şeker, kırtasiye malzemesi, kitap, oyuncak gibi altışar adet hediye verildi.¹⁵⁴ Sosyal Yardım Şubesi en yakın çevresinden başlamak üzere yardıma muhtaç insanlara yapacağı yardımları iyi bir ön hazırlık yaparak tespit etmeye

¹⁵¹ **Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1943, s.1.

¹⁵² **C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**, s.8.

¹⁵³ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**,s.49.

¹⁵⁴ **A.g.e.**, s.49.

çalışmıştır. Bu konuda, belediyeler ve öğretmenlerden yardıma muhtaç kişilerin ve öğrencilerin tespit edilmesinde yardım almıştır.

Sosyal Yardım Şubesi, halka sağlık alanında da önemli hizmetler sunmuştu. Haftanın belli günlerinde Eminönü Halkevine gelen 15 doktor, sağlık hizmeti bekleyen halkı, şube adına ücretsiz muayene etmiştir. Ayrıca sosyal yardım mevzuları üzerine yine haftanın belli günlerinde tanınmış doktor ve fikir adamları radyoda program düzenleyerek halkı aydınlatmaya çalışmıştır. Sağlık alanında yapılanlar bunlarla sınırlı değildir. 1937 yılında yaşanan tifo salgını sırasında yardım şubesinde bir aşı istasyonu oluşturularak, gelen yüzlerce kişiye bedava aşı yapıldı. Hastalara ilaç parası temin edildi. Bunların dışında şube de düzenlenen konferanslara Kadırga Talebe Yurdunda kalan öğrenciler davet edilerek sosyal yardım konusunda bilgilendirme yapıldı. Maddi durumu kötü olan ilkokul çocuklarına burs sağlandı. Eminönü civarında okuyan ve tatil günlerinde memleketine gitmek isteyen yoksul öğrencilerin yol masrafları düzenli olarak Sosyal Yardım Şubesi tarafından karşılanmıştır.¹⁵⁵

1938-1940 yılları arasında Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesi yardımlarına yoğun bir şekilde devam etti. Yardım Şubesi, 3'ü Kadırga Talebe Yurdunda, 2'si Beyazıt Halkevleri Talebe Yurdunda olmak üzere, toplam beş adet kimsesiz öğrencinin barınma, elbise, kitap gibi temel ihtiyaçlarını karşıladı. Hatay'ın anavatana katılma sürecinde erkekleri askere alınan toplam 75 ailenin erzak gibi temel ihtiyaçlarını karşıladı. Sağlık alanında daha önce başlatılan ücretsiz muayenelere devam edildi. İşsiz olan 14 vatandaşa iş temin edildi. Eminönü çevresinde tespit edilen muhtaç ailelere ilk olarak Gümrük Müdürlüğü'nden temin edilen 1200 kilo hurma dağıtıldı. 23 Nisan 1939 Çocuk Bayramında 1000 tane yoksul ve kimsesiz ilkokul öğrencisine Şehzadebaşı'nda gösteri düzenlenmiş ve çeşitli hediyeler ile çocuklar sevindirilmişti. Galatasaray'da açılan yerli yalı sergisinde yoksul vatandaşlara elişlerini satarak aile geçimleri için gelir elde etme imkânı verildi. Bu sergiyi yaklaşık 8500 yurttaş ziyaret etmiştir.¹⁵⁶

1940 yılından sonraki zaman dilimlerinde de yardım şubesinin düzenli olarak yaptığı yardımlar hız kesmeden devam etti. Sosyal Yardım Şubesinin birçok faaliyeti çevre illerde olan halkevi sosyal yardım şubelerine örnek oluşturmuştu. Yardım Şubesi, 1943 yılı faaliyetlerini değerlendirdiği eserde yaptıklarını ve yapacağı

¹⁵⁵ A.g.e., s.50-51.

¹⁵⁶ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940, s.31-32.

hedefleri: “Sayın yurttaş: hep beraber yoksul yurttaşla elimizi uzattık. Onun biraz daha rahat, bir parça daha mesut olmasına yardım ettik. Sizlerle beraber, inandığımız bu yolda, Türk milletinin kalkınması davasında çalıştık ve bundan sonra da, daha fazla ve hızlı çalışacağız. Aynı yolda, yine hep beraber, ‘altı okun’ nurları altında yürüyeceğiz. Yurt ve yurttaş için çalışacağız ve gerekirse bu uğurda kendimizi seve seve feda etmekten çekinmeyeceğiz. Sosyal Yardım Şubemiz kendisine hız ve kuvvet sunan değerli arkadaşlarına minnet ve şükranlarını sunmayı ulvi bir borç bilir.”¹⁵⁷ cümleleriyle açıklamıştır.

Sosyal Yardım Şubesinin gelirleri üç grupta toplanmıştır.

1. Muntazam ve daimi gelirler:

Yardım Şubesi, öncelikle düzenli ve süreklilik arz eden gelirlere öncelik verirdi. Bu konuda hayırsever vatandaşların yapmış oldukları yardımlar ilk sırada yer alır. Yapılan yardımlar makbuz karşılığında alınır. Bu yöntem ile elde edilen gelir miktarı toplam 1.0383.50 lirayı bulmuştur.¹⁵⁸

2. Çeşitli gelirler:

Bu türden olan gelirler iki sınıfta toplanırdı. Birincisi bazı sanatçılar adına plak düzenlenip onların satışından elde edilen gelirler, ikincisi ise broşürlere bastırılan ilanlardan elde edilen gelirlerdi. Millî oyunlar festivali şarkısı ile Balıkesir Bengi Havası ve Güvendi Zeybek Havası önemli sanatçılar tarafından plağa verilip bunlardan büyük oranda gelir elde edilmişti. Aynı zamanda düzenlenen müsamereler için bastırılan broşürlere verilen ilanlardan da önemli oranda gelir elde edilmişti.¹⁵⁹

3. Müsamere Gelirleri

Çeşitli yörelerde düzenlenen müsamerelere halk yoğun ilgi göstermiş buralardan da önemli ölçüde gelir elde edilmişti. Bedii Danslar, Devlet Konservatuvarı Temsilleri, Millî Oyunlar Festivali, Diyoroma Sergisi, Tırtıllar, Müzikli Komedi Temsili, Tarihi Eserler Konserleri, Alman Yaylı Sazlar Kuarteti, isimli müsamerelerden toplam 12.109,82 Lira gelir elde edilmişti.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları, 1943, s.1.

¹⁵⁸ A.g.e., s.2.

¹⁵⁹ A.g.e., s.2.

¹⁶⁰ A.g.e.,s.2-3.

Eminönü Halkevi Bedii Danslar Korosu, Sosyal Yardım Şubesi adına yardım toplamak amacıyla çeşitli bale etkinlikleri düzenlemiştir. Özellikle halkevlerinin kuruluşunun 12'inci yıldönümü münasebeti ile Ankara'da 50 kişilik bir ekip ile düzenlenen "Ormanın Masalı" isimli bale eseri yoğun katılım ile gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının da destek verdiği bu etkinlik büyük beğeni toplamış önemli oranda gelir elde edilmiştir.¹⁶¹

Sosyal Yardım Şubesi, 1944 yılında geliri gazete satıcılarına kışlık giyecek temin etme amacıyla 3 gün boyunca birer seans olmak üzere 3 müsamere düzenlenmesini kararlaştırmıştır. Müsamere, şehrin işlek gazinosu olan Suadiye Gazinosu'nda ünlü sanatçıların katılımı ile gerçekleştirilmiştir.¹⁶² Şubeye yapılan yardımların nerelere harcandığı konusunda hassas davranılmış, gelirlerin nerelerde harcandığı ile ilgili sıkı bir denetim yapılmıştı. Bütün gelir kaynakları üç aşamalı bir denetimden geçirilerek şeffaflık noktasında halk aydınlatılmıştır.¹⁶³

Sosyal Yardım Şubesinin topladığı yardımlar titizlikle ve vakit kaybetmeden ihtiyaç sahiplerine ulaştırılırdı. Yardım şubesinin yaptığı yardımlar; parasız yardımlar, paralı ve toplu yardımlar, paralı ve dağınık yardımlar, iş bulma ve kurtarma yurdumuzun yardımları, sâri hastalıklarla mücadele gibi beş şekilde yapılırdı.¹⁶⁴ Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesi maddi imkânı olmayan hasta insanların tedavisinde; verem, çiçek, tifüs aşısı ile sağlık alanında, yoksul ve kimsesiz çocukların barınma, giyinme ve burs ihtiyacı ile eğitim alanında, iş imkânı olmayan insanların iş sahibi yapılması ile istihdam alanında, el işleri yapan ev kadınlarının el işi ürünlerinin satabilmeleri için oluşturulan kermeslerle de sosyal alanda önemli hizmetleri karşılamıştır.

Sosyal Yardım Şubesi yapacağı yardımları Kızılay ve Yeşilay Cemiyetleri, Çocuk Esirgeme Kurumu, Veremle Mücadele Cemiyeti, Okul Himaye Cemiyeti gibi devlet kurumları ile yapmış olduğu işbirliği sayesinde gerçek ihtiyaç sahiplerini tespit etmede zorlanmamıştı. Bu kurumlar ile geliştirilen iletişim sayesinde yardımlar kolaylıkla ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.¹⁶⁵

¹⁶¹ **Cumhuriyet**, 7 Şubat 1944, s.2.

¹⁶² **Cumhuriyet**, 6 Ağustos 1944, s.2.

¹⁶³ **Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları**, 1943, s.2.

¹⁶⁴ **A.g.e.**, s.3.

¹⁶⁵ **A.g.e.**, s.7.

Şube yoksullara yönelik yapacağı gıda yardımın yer ve tarihini önceden haber ederdi. Örneğin önceden duyurulan bir yardım haberi gazetede: “*Eminönü Halkevinden: Evimiz Sosyal Yardım Şubesi, yoksullara karnelerine bağlı 12 numaralı fiş mukabilinde mercimek dağıtacaktır. 2 Mayıs 1946 Perşembe gününden itibaren her gün saat 10’dan 12’ye, 14’ten 16’ya kadar Evimize müracaatları...*”¹⁶⁶ cümleleriyle duyurulmuştur.

Sosyal Yardım Şubesinin en ilgi çeken faaliyetlerinden biri de yoksul ve kimsesiz insanlara yardımcı olmak için düzenlediği elişleri sergisi olmuştu. Yapılan organizasyonu tamamen Sosyal Yardım Şubesi üstlenmiştir. Bu serginin temel amacı, yardıma muhtaç vatandaşların el işlerinin değerleri ile satışlarına yardımcı olmak, vatandaşları çalışarak hayatlarını kazanmaya teşvik etmek, el ve ev işlerini gözeterek, Eminönü civarındaki hayır kurumları ile sosyal yardım şubesine gelir temin etmektir. Her yıl düzenli olarak yapılan sergiler halktan yoğun ilgi görürdü. Özellikle 1 Ağustos 1943 günü, Galatasaray Lisesinde başlayan elişleri sergisi halkın ve hükümetin yoğun ilgisine sahne olmuştu. Sergi toplam 15 gün sürmüştü. Bu sergiyi 105.914 kişi gezmişti. Sergi amaçladığı hedefe ulaşmış ve ciddi bir gelir elde etmişti. Elde edilen gelir miktarı 31.622 lirayı bulmuştu.¹⁶⁷ Sergiyi gezenler arasında, M. Fuat Köprülü, Hasan Ali Yücel, Ali Rıza Türel, Recep Peker gibi önemli isimler de vardı. Fuat Köprülü sergiden duyduğu memnuniyeti: “*Eminönü Halkevinin bu sergiyi açmakla memlekete yaptığı en büyük hizmet bilhassa şimdiye kadar meçhul kalmış olan kabiliyet ve istidatların ve bunların yarattıkları eserlerin halk tarafından tanınması ve öğrenilmesini temin etmek olmuştur. Böyle bir sergi açmak fikrini bulan ve başarı ile tatbik edenleri takdir ve tebrik etmekten zevk duyarım.*”¹⁶⁸ ifadeleriyle dile getirmiştir. Hasan Ali Yücel ise: “*Halkevlerimizin sosyal yardım fikrini bu kadar güzel gerçekleştirmiş olan arkadaşlara müteşekkir olmak pek tabiidir. Bilhassa cemiyetin bir mana ile dışına çıkmış olan uzuvlarını onun içinde gibi faydalı kılmak, emeklerini değerlendirmek takdirle görülmelidir.*”¹⁶⁹ ifadeleri ile düşüncelerini belirtmiştir.

Düzenlenen elişleri sergisi dönemin gazetelerine de yansımıştı. 12 Ağustos 1943 tarihli Akşam Gazetesinde: “*Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesi tarafından hazırlanan Galatasaray’daki elişleri sergisi bizde bu tarzdaki eserlerin en*

¹⁶⁶ Cumhuriyet, 1 Mayıs 1946, s.2.

¹⁶⁷ Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları, 1943, s.9.

¹⁶⁸ A.g.e., s.12.

¹⁶⁹ A.g.e., s.12.

muvaffak numunelerinden biri, hatta belki de birincisidir.” şeklinde yer almıştır. 13 Ağustos 1943 tarihli Tasviri Efkar Gazetesi ise: “Cezaevlerimizin geçirmiş olduğu tarihi tekâmül ve eski infaz sistemi ile şimdiki infaz sistemi arasındaki farkı iyice anlayabilmek için Eminönü Halkevinin çok yerinde bir teşebbüs ile Galatasaray lisesinde açmış olduğu sergide cezaevleri pavyonlarını gezmek insana bu farkı gösteren bir fikir verebilir.” ifadeleri ile haberleşmiştir. 16 Ağustos 1943 tarihli Cumhuriyet gazetesinde ise: “Eminönü Halkevi Sosyal Yardım kolunun Galatasaray Lisesinde açtığı elişleri sergisi var. Umarım ki gidip görmüşünüzdür. Sergi basit bir meşherdir. Fakat tertibi itibari ile mükemmeldir. Hatta diyebilirim ki o binada tertip edilenlerin en mükemmelidir.” cümleleriyle yer almıştır.

Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesinin yapmış olduğu faaliyetler dönemin hükümeti C.H.P tarafından da takdirle karşılanmıştı. CHP Genel Sekreteri H. Türkmen bu takdiri: *“Sosyal yardım komiteniz tarafından tertip edilerek 14-24 Ağustos tarihinde icra edilen millî oyunlar festivalinin tam bir intizam ve mükemmeliyetle başarılmasından çok mütehasşıs oldum. Bu iş için gayretlerini esirgemeyen arkadaşlarımıza teşekkür eder, sevgilerimle gözlerinizden öperim.”*¹⁷⁰ sözleri ile dile getirmiştir.

Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesi ile ilkokul öğrencilerine yönelik yardım kampanyalarında bazı derneklerle işbirliği yapmıştır. İlkokullardaki Yoksul Çocuklara Yardım Cemiyetleri Birliği bunlardan biriydi. Bu derneğin başkanlığını yürüten Hamit Ongunsu bu konuda çeşitli çalışmalar yapmıştır.¹⁷¹ 1947 yılında geliri yoksul ilkokul öğrencilerine verilmek üzere Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesi ile Temsil Şubesinin birlikte organize ettiği folklor gecesi düzenlenmiştir. Elazığ, Malatya ve Bolu’dan getirilen halk oyunları ekipleri güzel bir gösteri düzenlemiş ve önemli oranda gelir elde edilmiştir.¹⁷² Sosyal Yardım Şubesi aynı yıl içinde geliri yoksullara verilmek üzere Temsil Şubesi ile ortaklaşa bir program düzenlemiştir. Programda; *“Herkes Kendi Yerine”* isimli komedinin yanı sıra; Ziya Ayrıntan idaresindeki mandolin birliğinin konseri yer almıştır. Kaya İlhan ve arkadaşlarının bale gösterileri ile devam eden program, muhtelif şiirlerin okunması ile sona ermiştir.¹⁷³

¹⁷⁰ A.g.e., s.25.

¹⁷¹ Cumhuriyet, 17 Ekim 1947, s.2.

¹⁷² Cumhuriyet, 26 Nisan 1947, s.2.

¹⁷³ Cumhuriyet, 9 Eylül 1947, s.2

1930'lu ve 1940'lı yıllarda Türkiye'de halkın büyük bir bölümünün köylerde yaşıyor olması temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayanmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda gençlerin büyük bir bölümü insan gücüne dayanan tarım alanlarında çalışmak zorunda kalmıştır. Tarlalarda çalışmak zorunda kalan gençlerin eğitimlerinin aksadığı ve gelir seviyesi düşük olan köy halkının çocuklarını okutmakta zorlandığı, uzun süren savaş yıllarının halkın sermayesini tükettiği gerçeğiyle birlikte birtakım sosyal problemler ortaya çıkmıştır. Halkevleri yaptığı faaliyetler ile yaşanan problemlere tam olarak çözüm olmasa da birçok kişinin ihtiyacının giderilmesinde, problemlerinin çözümünde imkânlar ölçüsünde destek sağlıyordu. İşte halkevi şubeleri içinde bu amaca en iyi hizmet edeni, Sosyal Yardım Şubesiydi. Sosyal Yardım Şubesi, halkın temel ihtiyaçlarının tespit edilmesinde ve ihtiyaçların giderilmesi noktasında küçümsenmeyecek çalışmalar yapmıştı. Eğitim, sağlık, gıda yardımı, işsiz gençlere iş bulma gibi ülkenin önemli problemlerinin çözümüne destek olmuştu. Özellikle, yardıma muhtaç ailelere yardım edilmesinde ve maddi imkânsızlıklar yüzünden eğitimine devam etmekte zorlanan öğrencilerin burs ve diğer ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli olanaklar sağlamıştır.

2.7. Müze ve Sergiler Şubesi

Bu şube, "Müze ve Sergiler Şubesi" ismi ile açılmış ancak 1940 yılından itibaren "Müze ve Tarih Şubesi" olarak ismi değiştirilmiştir. Şubenin açılma amacı; Türk kültürüne ve tarihine ait eserleri araştırarak bir araya toplamak, Türk tarihine ait önemli eserleri ortaya çıkarmak, tarihi anıtları korumak, halk arasında dolaşan masal, türkü, adet, merasim, halk sanatı gibi kültürel öğelerin tespit edilerek yayımlanmasını sağlamaktı. Eminönü Müze ve Sergiler Şubesi bu amaca yönelik çok önemli çalışmalar yaptı. Özellikle İstanbul'da bulunan tarihi eserlerin incelenmesini sağladı. Bir araya toplanan bu eserler ileriki yıllarda oluşacak olan "Millî Halk Müzesinin" temelini oluşturmuştur.¹⁷⁴ Eminönü Halkevi Müze ve Sergiler Şubesi diğer halkevi müze ve sergiler şubelerine nazaran daha avantajlı konuma sahipti. Çünkü şubenin en temel hedefi tarihi yapıtların onarılmasını sağlayarak üzerlerinde bulunan yazıları günümüz Türkçesine çevirmektir. İstanbul ise bu tarihi yapıtlar bakımından oldukça zengin bir

¹⁷⁴ C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.16-17.

şehirdi. Bu açıdan amaçladığı tarihi cami, çeşme, müze gibi tarihi yapıtlara rahatlıkla ulaşabilmişti.

1936-1938 yılları arasında Müze ve Sergiler Şubesi faaliyetlerine yoğun bir şekilde devam etmişti. 8 Mayıs 1936'da Eminönü Halkevi salonunda Şube Başkanı Aziz Ogan tarafından İstanbul'da bulunan mevcut abideler hakkında bir konferans verildi. Konferansta şubenin komite üyelerinden Mimar Kemal Altan, İstanbul'da ki büyük camiler hakkında ve Klasik Türk Mimarisi hakkında detaylı bilgiler verdi. İstanbul'da bulunan ve Türk kültürüne ait önemli birçok eserin ıslah ve onarımının yapılması kararlaştırıldı. Ayrıca Edirne Selimiye Cami hakkında da sunum yapılarak onarım işleri ile ilgili bilgiler verildi. İstanbul Belediyesi tarafından Ayasofya'da açılan halı sergisine Müze ve Sergiler Şubesi adına halılar ilave edilerek katkıda bulunuldu. Müze ve Sergiler Şubesi'nden üç kişi Türk Tarih Kurumunun Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlediği sergide görev aldı. Müze ve Sergiler Komitesi, Müzeler İdaresi ile işbirliği yaparak millî anıtların korunması adına 11 adet mimari eserin onarım ve ıslahını gerçekleştirdi.¹⁷⁵ Müze ve Sergiler Şubesinin yapmış olduğu girişimler ve çalışmalar sayesinde İstanbul'da bulunan cami, müze, türbe gibi Türk tarihi ve mimarisine ait birçok önemli eser onarılarak tahrip olmaktan kurtulmuştur. Yapılan girişimler sadece İstanbul ile sınırlı kalmamış, Türkiye genelinde bulunan tarihi eserlerin bir bölümünü de kapsamıştı.

1938-1940 yıllarında Müze ve Sergiler Şubesi, Müzeler İdaresi ile yapılan işbirliğine yoğun bir şekilde devam etti. Bu anlamda toplam 33 çeşmenin suyunun akıtılması sağlanarak çeşmelerin üzerindeki yazıların onarımı gerçekleştirilmiştir. Onarılan bu çeşmelerden 125 fotoğraflı bir albüm oluşturuldu. İskender Paşa Çeşmesi, Nişancılar Çeşmesi, Perizat Hatun Çeşmesi bunlardan bazılarıdır. Ayrıca 1940 yılında Eminönü Müze ve Sergiler Şubesi Samsun Lisesinden bir öğrencinin yaptığı resimlerden oluşan bir resim sergisi açmış ve halk tarafından büyük beğeni toplamıştı.¹⁷⁶

Müze ve Sergiler Şubesi 1937 yılından itibaren İstanbul'da bulunan tarihi yapıları tanıtmak amacıyla eğitici ve bilimsel geziler organize etmiştir. Geziye müzelerden başlanmış İstanbul Surları ve Bizans'a ait abideler onu takip etmiştir.

¹⁷⁵ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938, s.53-54.

¹⁷⁶ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940, s.34.

Gezilere alanında uzman rehberlerde eşlik ederek gezi sırasında bilgilendirme yapmıştır.¹⁷⁷

1940 yılından itibaren Müze ve Tarih Şubesi olarak ismi değiştirilen şube, faaliyetlerine devam etmiştir. 1941 yılında, İstanbul'da bulunan tarihi eserlerden oluşan bir fotoğraf sergisi açılmıştı. Bu yıl içinde, İstanbul'da bulunan sivil mimari eserler hakkında konferans verildi. Ayrıca şube, gerek imar problemi olan gerekse yıkılma tehlikesi olan mimari eserler için "Eski Eserleri Koruma Encümeni" ve "İstanbul'u Sevenler Grubu" adlı kurumlar ile temasa geçerek gerekli çalışmaları başlatmıştı. 1943-44 yıllarında çalışmalarına aynı şekilde devam eden Müze ve Tarih Şubesi iki resim sergisi açmıştır.¹⁷⁸ Müze ve Sergiler Şubesi Türk tarihine ve kültürüne ait önemli eserleri Türkçeye çevirerek günümüze kazandırılmasında başarılı çalışmalar yürütmüştür. Birçok tarihi eseri onararak yıkılmaktan kurtarmıştır. İstanbul'da bulunan ve kullanılmayan tarihi çeşmelerin suyunu akıtarak kullanıma açmıştır. Yaptığı bu çalışmalar halkın bazı ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamış, bu durum halk tarafından takdirle karşılanmıştır.

1942 yılında halkevlerinin 10'uncu yıl dönümü münasebetiyle Eminönü Halkevinde, millî mimari abidelere ait resim sergisi düzenlendi. Bu sergi, İstanbul halkının yoğun ilgisine sahne olmuştu. Eminönü Halkevi Reisi Dr. Yavuz Abadan sergi hakkında şöyle bir konuşma yaptı: "*Evimiz, İstanbul'da bulunan tarihi mimari eserlerin bazılarının resimlerinden müteşekkil bir sergi yapmayı düşünmüş ve bu düşünce Tarih ve Müzeler kolumuz, Arkeoloji müzeleri ile el birliği yaparak ilk sergi için muhtelif boyda 73 resim hazırlamıştır. Bu sergi genç nesillerin, millî ve mimari eserlerimize olan ilgi ve sevgilerini arttırmaya, bu suretle abidelerin iyi korunmaları hususunda gençlerimizin Hükümet teşkilatına muzahir olmalarını temine matuftur. Binaenaleyh resimlerin altına ne oldukları yazılmakla beraber bu broşürle de her biri hakkında gerek tarih ve gerek mimarlık noktai, nazarından haiz oldukları ehemmiyet tebarüz ettirilmiştir. Bu münasebetle komitenin deruhte eylemiş olduğu vazifeyi daha şümüllü bir tarzda yapabilmesi için kaleme alınan bu rehberden dolayı başta Aziz Ogan olmak üzere Prof. Efdalattin Tekiner ile Tarih ve Müzeler komitesine teşekkürlerimi sunarım.*"¹⁷⁹ Yavuz Abadan, bu ifadeleriyle Müze ve Tarih Şubesine

¹⁷⁷ Cumhuriyet, 13 Mayıs 1937, s.2.

¹⁷⁸ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942, s.8.

¹⁷⁹ Eminönü Halkevi Tarih ve Müze Şubesi Neşriyatı, Halkevlerinin X. Yıldönümü münasebetiyle oluşturulan Resim Sergisi Broşürü, İstanbul Rıza Koşkun Matbaası 1942, s.4.

takdirlerini belirtmiştir. Bu sergide, Mimar Sinan Mezarlığı, Süleymaniye Camii, Siyavuş Paşa Köşkü, Eminönü Yeni Camii, Âşık Paşa Camii, Hekimoğlu Ali Paşa Sebili, Mahmut Paşa Türbesi gibi onlarca eserin resimleri sergilenmiştir.

Müze ve Tarih Şubesi tarafından organize edilen geziler 1947 yılından sonra günlere yayılarak yapılmıştır. 1947 yılında yapılan gezi dört gün sürmüştür. İlk gün Edirnekapı tarihî surlarından başlanan gezi, Yedikule Zindanları ile devam etmiştir. İkinci gün Topkapı Sarayı, üçüncü gün ise Ayasofya Müzesi, Yerebatan Sarnıcı ve Sultanahmet Camii gezilmiştir. Dördüncü gün ise Süleymaniye Camii gezilmiş ve gezi sonlandırılmıştır. Bu geziye İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi 3 sınıf öğrencileri, Dil Edebiyat ile Müze ve Tarih Şubelerinin azaları katılmıştır.¹⁸⁰

Müze ve Tarih Şubesi 1947 yılında “Çocuk Kitabı Haftası” münasebeti ile Eminönü Halkevinde büyük bir sergi açmıştır. İstanbul Valisi Lütfi Kırdar tarafından törenle açılan sergi halka açık tutulmuştur. Bir hafta süren sergi ilk ve ortaokul öğrencilerine belli aralıklarla gezdirilmiştir. Bu sergiye, Türk Editörler Derneği 700, Amerikan Kültür Heyeti 600, Fransız Kültür Heyeti 60 kitapla destekte bulunmuşlardır.¹⁸¹ Müze ve Tarih Şubesi, Kore Savaşı devam ederken Kore’de görev alan Türk birliğine ait orijinal fotoğraflardan oluşan büyük bir fotoğraf sergisi de açmıştır.¹⁸² Müze ve Tarih Şubesi, Türk tarihine ait eserlerin onarılarak günümüz Türkçesine çevrilmesinde önemli çalışmalar yapmıştır.

2.8. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Halkevlerinin bir şubesi olan “Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi” Türk eğitim sistemine destek olma, Türkiye’de okuryazar oranının artırılmasını sağlama amacını gütmüştür. Halk dershaneleri planlı ve programlı olarak düzenlediği kurslar sayesinde yüzlerce gencin eğitilmesini, bilinçlenmesini ve meslek sahibi olmasını sağlamıştır.¹⁸³ Halk Dershaneleri Şubesinin açılma hedefi, yeni yetişen genç neslin şuurlu, eğitilmiş, aydın bir nesil olarak yetişmesini sağlamaktı. Türk gençliğinin başboşluktan uzak, disiplinli, kararlı, kendine güvenen ve inanan bir gençlik olması

¹⁸⁰ *Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1947, s.2.

¹⁸¹ *Cumhuriyet*, 17 Kasım 1947, s.2.

¹⁸² *Cumhuriyet*, 18 Ocak 1951, s.2.

¹⁸³ *Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940*, s.35.

için gayret göstermekti. Halk Dershaneleri Şubesi bu amacı gerçekleştirmek için çalışmalarına başlamıştır.¹⁸⁴

Halk Dershaneleri Şubesi, sadece İstanbul'un şehir merkezi ile sınırlı kalmamış, İstanbul'un köylerine de okuma salonları açmıştır. Buralara okuma salonu açmak için köy öğretmenleri ile işbirliği yapılarak ihtiyaç olarak belirlenen kitaplar okuma salonlarına gönderilmiştir. Okuma salonu açılan bazı köyler şunlardır.¹⁸⁵

Kartal Kazası: Yakacık, Samandıra, Şehli, Kurtköy, Kurtoğmuş, Korna, Sarıgazi.

Büyükçekmece Kazası: Mimarsinan, Tepecik, Anarşa, Kamilobe, Buydor.

Silivri Kazası: Silivri Merkez ikinci mektebi, Celaliye Selim Paşa, Orta Köy, Fener, Çanta, Çayırdere, Mandıra.

Bakırköy Mıntıkası: Safra, Şamlar, İkitelli, Mahmutbey, Ambarlı, Firuzköy, Küçükçekmece.

Beykoz Mıntıkası: Akbaba, Anadolu Feneri, Ömerli.

Halkevlerinin açılma nedenlerinden biri de ülkemizdeki okuryazar oranının artırılmasını sağlamaktı. Bu amaca yönelik birçok halkevi şubeleri kendi bünyelerinde "Halk Dershaneleri Şubesi" oluşturarak bu amacı gerçekleştirmeye çalışmıştır. Halkevleri Talimatnamesi'ne göre açılan dersane ve kursların bölümleri altı kısımda toplanmıştır.¹⁸⁶

1. Lisan Kursları

Eminönü Halk Dershaneleri Şubesi, dil öğrenilmesine destek olma adına, açılacak olan dil kursu için gazetelere ilan vererek, açılacak olan kurstan herkesi haberdar etmişti. Yapılan çağrılar yerine ulaşmış, lisan öğrenmek isteyen kişiler şubeye başvuru yapmıştı. Fransızca, İngilizce ve Almanca derslerinin verildiği 3 sınıf açılmış, her bir sınıf mevcudu 20-25 kişiden oluşmuştu. Bu üç dilin öğretilmesinde İstanbul Üniversitesinin akademik kadrosundan yararlanılmıştı. Dil kursu için derse gelen gençler ders işlendikten sonra kütüphanede ders çalışma imkânından da faydalanmıştır.¹⁸⁷ Şubede verilecek kurslarla ilgili bir ilanda: "*Eminönü Halkevinden: Evimizde 13 yaşından küçük çocuklara 6 hafta boyunca devam edecek İngilizce Kursu*

¹⁸⁴ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938, s.55.

¹⁸⁵ "Köy Okuma Odaları", Yeni Türk Mecmuası, C: 1, Nisan-Mayıs 1934, s.1508.

¹⁸⁶ C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.9.

¹⁸⁷ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938, s.55.

verilecektir. Kayıtlara başlanmıştır. İsteyen kişiler iki fotoğraf ile büroya müracaat edebilirler.”¹⁸⁸ ifadeleri yer almıştır. Halk Dershaneleri Şubesi İngilizce kursu dışında Türkçe kursları da düzenlemiştir. Türkçe kursunun bir duyurusu: “Eminönü Halkevinden: Evimizde 16.10.1944 Pazartesi akşamı saat 18.00’de Türkçe A ve B kurslarına başlanacaktır. Arzu edenlerin halkevine müracaatları...”¹⁸⁹ şeklinde haber verilmiştir. Fransızca kursu duyurusu ise: “Eminönü Halkevinden: Evimizin tertiplediği Fransızca kursları Pazartesi ve Perşembe Günleri saat 19.30’dan 20.30’kadar olmak üzere derslere başlanmıştır. Kayıtlı olan öğrencilerinde yazılı gün ve saatte Cağaloğlu’nda hazır bulunmaları gerekmektedir.”¹⁹⁰ şeklinde duyurulmuştur. Belli bir süre ara verilen Fransızca kurslarına Mart 1949’dan itibaren tekrar başlanmıştır.¹⁹¹ Şube, ayrıca basit matematik kursları da düzenlemiştir.¹⁹²

1. Muhasebe Kursu

Muhasebe kursu, muhasebe mesleğinin sosyal hayattaki önemine binaen komite başkanı Galip Bingöl tarafından 1937 yılında açıldı. Açılan kursa, fabrikadaki işçiden dükkândaki tezgâhtara kadar yaklaşık otuz kadar genç katılmıştı. Kursun sonunda bütün katılımcılar muhasebe mesleğinin bütün inceliklerini öğrenmişti. Mesleği öğrenen kişilere sertifika verilmiş ve kurs bitirilmiştir.¹⁹³

2. Amelî Elektrikçilik Kursu

Bu kursun açılma amacı özellikle işsiz olan gençlerin meslek öğretilerek iş bulmalarına yardımcı olmaktı. Gerçekten de kurs açıldıktan sonra işsiz birçok gencin meslek sahibi olması sağlanmıştı. Dışarıda başıboş bir şekilde gezen gençlere Halk Dershaneleri Şubesinin düzenlediği kurs vasıtası ile destek olunmuş, topluma ve millete faydalı gençler yetişmesi sağlanmıştı.¹⁹⁴

3. İkmale Kalan Çocukları Hazırlama Kursu

Düzenlenen bu kurs ile sınıfını geçemeyen ortaöğretim ve lise öğrencilerine ücretsiz olarak telafi kursu verilmiştir. Özellikle maddi imkânı yetersiz olan ve özel ders için öğretmen bulma sıkıntısı yaşayan veliler için bu önemli bir imkândı. 1936

¹⁸⁸ **Cumhuriyet**, 8 Ağustos 1943, s.2.

¹⁸⁹ **Cumhuriyet**, 16 Birinciteşrin 1944, s.2.

¹⁹⁰ **Cumhuriyet**, 24 Kasım 1948, s.2.

¹⁹¹ **Cumhuriyet**, 7 Mart 1949, s.2.

¹⁹² **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1949, s.2.

¹⁹³ **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.56.

¹⁹⁴ **A.g.e.**, s.56.

yılında düzenlenen telafi kursuna 146 öğrenci katılmış, bunların büyük bir kısmı kurs sayesinde sınıfını geçmeyi başarmıştı. Dershanenin yaptığı bu uygulamadan hem veliler hem de öğrenciler büyük bir memnuniyet duymuştu.¹⁹⁵

4. Hapishanede Dershaneler

Halk dershaneleri, sadece Eminönü şubesinde kurs düzenlememişti. İstanbul'da bulunan hapishanelerde de kurslar düzenlemişti. Düzenlenen bu kurslar sayesinde mahkûmlar meşgul edilmiş, bu sayede mahkûmların düzeni bozmasının önüne geçilmiştir. Ayrıca, okuma yazma bilmeyen okuryazar olmuş, mesleği olmayan birçok mahkûm da meslek öğrenmişti. Yapılan bu uygulamalar mahkûmların büyük ilgisi ile karşılaşmıştı. Hapishaneden ayrılan mahkûmların dışarıda iş bulabilmeleri için yönlendirme de yapılmıştı.¹⁹⁶

5. Stenografi Kursu

Stenografi, alfabenin harfleri, noktalama işaretleri ve kelimeler yerine semboller ve kısaltmalar kullanan, hızlı yazı yazma sanatıdır. Daha çok meclis oturumlarında ve mahkemelerde kullanılan bir yöntemdir. İşte bu kursun amacı da buralarda çalışmak isteyen kişilerin bu alandaki eksikliğini gidermeye yöneliktir. 1938 yılından itibaren açılan stenografi kursu da diğer kurslar gibi ihtiyaç duyulan bir eksikliğini gidermiştir.

Eminönü Halkevi Halk Dershaneleri Şubesi dil kurslarının yanı sıra bazı halk sanatlarına ait kurslar da düzenlemiştir. Çinicilik, tezhip ve halı dokumacılığı kursları bunlardan bazılarıdır.¹⁹⁷ Şube ayrıca 1950 yılında kemençe ustası ve Karadeniz halk türküleri öğretmeni olan Hasan Sözeri önderliğinde 'Karadeniz Sesleri Korosu' isimli kurs açmıştır.¹⁹⁸

Halk Dershaneleri Şubesi, ilkokul öğretmen vekilliği için sertifikalı kurslar düzenleyerek hem bu alandaki ihtiyacı karşılamış hem de birçok işsiz kişinin iş sahibi olmasını sağlamıştır.¹⁹⁹

Eminönü Halkevi Halk Dershaneleri Şubesi, önceki yıllarda olduğu gibi 1938-1940 yılları arasında da çalışmalarına hız kesmeden devam etmişti. Türk kültürünün

¹⁹⁵ A.g.e., s.56.

¹⁹⁶ A.g.e., s.56.

¹⁹⁷ Cumhuriyet, 11 Temmuz 1947, s.2.

¹⁹⁸ Cumhuriyet, 5 Ocak 1950, s.2

¹⁹⁹ Cumhuriyet, 8 Eylül 1947, s.2

yayılmasını sağlamak, halkın eğitim seviyesini yükseltmek, halkın yeni Türk harfleri ile okuma yazma öğrenmesini sağlamak gibi çok önemli görevleri yerine getirmeyi başardı. Daha önce başlatılan dil öğrenme kursları (Fransızca, İngilizce, Almanca) ile okuma yazma kurslarına devam edilmişti. Bu kurslara 814 erkek 315 kadın olmak üzere toplam 1129 kişi katılmıştır.²⁰⁰

2.9. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Her halkevinin bulunduğu yerde bir kütüphane veya okuma salonunun bulunması halkevlerinin açılma nedenlerinden biriydi. Eminönü Halkevi Şubesinde açılmış olan kütüphaneden de ilk, orta ve lise öğrencileri başta olmak üzere bütün İstanbul halkı yararlanmıştı. Günün her saatinde insanlar akın akın kütüphaneye gelerek ya kitap okur, ya da ders çalışırlardı. Öyle ki artan okuyucuya kütüphane yetmemiş belli bir süre sonra halkevi binasının alt kısmının tamamı kütüphaneye dâhil edilmiştir. Akşamları saat 22.00'ye kadar açık tutulan kütüphane, halk tarafından yoğun bir şekilde kullanılmış ve halkın büyük beğenisini toplamıştır.²⁰¹

1940 yılında yayımlanan halkevleri Talimatnamesine göre her halkevinde zorunlu olarak bir kütüphane ve yayın şubesi bulunmak zorundaydı. Her halkevi kendi bünyesinde yeni eserler yayımlamış ya da yayımlanan eserlerin tanıtımını yapmıştır.²⁰² Her halkevi şube olarak bir süreli yayın yayımlama çabasında olmuştu. Ankara merkez halkevi süreli yayını “Ülkü Halkevleri Mecmuası” başta olmak üzere Eminönü Halkevinin yayımladığı “Yeni Türk Mecmuası” o dönemdeki önemli süreli yayınlardandı. Kütüphane ve Yayın Şubesi bu dergilerde hem o dönemin önemli meselelerine ışık tutma adına yazı dizileri yayımlamış, hem de kendi yapmış olduğu faaliyetler ile ilgili halkı bilgilendirmeye çalışmıştı. Örneğin; “Ülkü Halkevleri Mecmuası” ilk kırk sayısında “köycülük” ile ilgili yazı dizisi yayımlayarak, o dönemde oluşturulmaya çalışılan köy politikasına ışık tutmaya çalışmıştır.

Kütüphane ve Neşriyat Şubesi bazı dönemlerde (1936-1938) isim olarak “Yayın ve Kitap Saray” ismini kullanmıştır.

²⁰⁰ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940,s.35-36.

²⁰¹ A.g.e., s.37.

²⁰² C.H.P.,Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, s.12.

Kütüphane ve Neşriyat Şubesinde bir kitap koleksiyonu oluşturulmuştur. Araştırma yapmak isteyen ya da aradığı kitabı başka yerde bulamayan kişiler, aradıkları birçok esere burada ulaşma imkânına kavuşmuştur. Eminönü Halkevi kütüphanesinin en önemli faydalarından biri kütüphaneyi halkın ayağına götürmüş olmasıydı. Yapılan tanıtım ve reklamlar ile halkın kahvehanede tavra, iskambil gibi oyunlarla zamanını boşa geçirmesi yerine, Eminönü Halkevi kütüphanesine gelerek kitap okuma alışkanlığı kazanması sağlanmıştır.²⁰³ 1936-1938 yıllarında yapılan çalışmalar bunlarla sınırlı değildi. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, genç neslin yazı yazma, yazarlık mesleği hakkında ilgi uyandırma adına önemli teşvikler de sunmuştu. Bu amacı destekleme adına ödüllü yarışmalar düzenlenmişti. Birinci olan gencin yazmış olduğu eser yayımlanarak ona maddi ve manevi teşvikte bulunulmuştu. Şube, bunların dışında, kütüphanede bulunan yaklaşık 3000 eseri kaplayarak, yıpranıp yok olma tehlikesinden kurtarmıştır. Şube de oluşturulan Halit Ziya köşesi ile Türk Edebiyatına, elli yıldan fazla emeği geçen, Halit Ziya'ya vefa örneği göstermişti. Ayrıca hasta olan yazar ve şairler şube komitesi tarafından ziyaret edilmişti. Burada amaçlanan vefa, yardımlaşma, yakınları ziyaret gibi temel insani değerlerin halk arasında yaygınlaşmasını sağlamaktı. Neşriyat Şubesi, yazar ve şairlerle ilgili, her yıl bir konferans düzenleyerek İstanbul'da bulunan şair ve yazarların halka tanıtılmasını sağlamıştır.²⁰⁴

Neşriyat Şubesi, Türk Edebiyatının önemli oyunlarından olan Karagöz'ün unutulmaması için hemen hemen her yıl bir gece düzenlemişti. 1936 yılında bu geceye bir de Karagöz sergisi eklendi.²⁰⁵

Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, kendi bünyesinde bir 'propaganda servisi' oluşturmuştu. Bu servisin amacı, Eminönü Halkevinin bütün şubelerinin tanıtımını yapmak, halkı halkevine çekme adına propaganda yapmaktı. Servis gerçekten de bu alanda başarılı performans sergilemişti. Ayrıca, tanıtım amacıyla her iki yılda bir tanıtım broşürü bastırılarak şubelerin yapmış olduğu faaliyetler halka anlatılmaya çalışılmıştı.²⁰⁶ Her on beş günde bir İstanbul Radyosunda yapılan yayınlar ile yeni çıkan kitaplar tanıtılmış, kitap okuma sevgisi aşılanmaya çalışılmıştı. Bu yöntemi Türkiye'de ilk defa Eminönü Halkevi Neşriyat Şubesi başlatmış ve başarılı sonuçlar

²⁰³ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938, s.58-60.

²⁰⁴ A.g.e., s.59.

²⁰⁵ A.g.e., s.60.

²⁰⁶ A.g.e., s.60.

elde etmişti. Bu yayınlar yoluyla kitabın yazarı, içeriği, fiyatı gibi detaylı bir tanıtım sağlanıyordu. Yapılan bu yayınlar neticesinde neşriyat şubesinin adeta sipariş yağmuruna tutulması yapılan yayınların hedefine ulaştığını göstermektedir. Bu yayınlarda tanıtılan eserler sadece İstanbul'daki kitaplar ile sınırlı kalmamış, tüm Türkiye'de yeni çıkan eserleri kapsamıştır.²⁰⁷

1938 yılından itibaren Eminönü Halkevi Kütüphane ve Neşriyat şubesi çalışmalarını artırarak devam ettirmiştir. Bu dönemde propaganda servisi daha çok CHP'nin altı ilkesinin tanıtımını yapmaya ağırlık vermişti. Ayrıca Atatürk ve İnönü'ye ait veciz sözler kütüphane duvarlarına asılmıştı. Bu dönemde en dikkat çeken faaliyetlerden biri, halka anket yaparak, halkın halkevlerinden beklentileri, isteklerinin tespit edilmeye çalışılması meselesidir. Gerçekten de dönemin önemli gazetecilerinden İskender Fahrettin Sertelli, günlerce halk arasında dolaşarak çok önemli bir ankete imza atmış ve anketi CHP Genel Sekreterliği'ne göndermişti.²⁰⁸ Yapılan anketin sonuçları Genel Sekreterlikçe değerlendirilerek yapılabilecek olan öneriler dikkate alınmış, gerekli girişimler yapılmıştı. Bu yıllarda ayrıca vali, belediye başkanı ve Halide Edip'in katılımıyla şairlere ve yazarlara yönelik anlamlı bir konferans düzenlendi. 1938 yılında meydana gelen deprem dolayısıyla Neşriyat Şubesi Türk milletinin uğradığı bu felaketi konu alan haberler yayımlamış, gazetelere gönderilen yazılar ile milletin yaşadığı büyük elemi haberleştirmişti. Ayrıca deprem ve felaketi konu alan bir kitap basan Neşriyat Şubesi, kitaptan elde edilen 1000 liralık geliri felaketzedelere yardım olarak dağıtmıştır.²⁰⁹

1940 yılından itibaren düzenli olarak çalışmalarına devam eden Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, halkevlerinin on birinci yılı münasebeti ile Eminönü Halkevi şubelerinin başarılarını gösteren resimli ve yazılı grafikler hazırlayarak bunları bir sergi haline dönüştürmüştü. Halkın ayağına gitmeyi temel amaç edinmiş olan Neşriyat Şubesi, Eminönü civarında bulunan hapishanedeki mahkûmlara da el atmış, onlara okuma kitabı, kalem gibi temel kırtasiye ürünleri dağıtarak eğitim ve kültür seviyelerini artırmaya çalışmıştır.²¹⁰ Şube, çalışmalarını 1951 yılına kadar devam ettirmiştir.

²⁰⁷ A.g.e., s.61.

²⁰⁸ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1938-1940, s.40.

²⁰⁹ A.g.e., s.42.

²¹⁰ Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1941-1942, s.10.

2.10. Köycüler Şubesi

1930'lu yıllarda halkın büyük bir bölümünün köylerde yaşaması Cumhuriyet yönetiminin köycülük meselesi üzerine politikalar üretmesine neden olmuştur. Köylerde yaşayan insanların yaşam şekilleri, eğitim durumları, yapılan inkılapların halk tarafından kabul edilip edilmediği gibi birçok alanla ilgili politikalar yürütülmüştür. Halkevlerinin ulaşmak istediği insan kitlesinin büyük bir bölümünün köylerde yaşaması halkevlerinin köycülük ile ilgili çalışmalar yapmasına neden olmuştur. Bu açıdan tek parti döneminin ünlü köycülük söyleminin analizi bize Türkiye'deki köy ve köylü hakkında önemli ipuçları vermektedir.²¹¹

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesinde Köycüler Şubesinin esas vazifesi olarak; köylünün sağlık, eğitim dayanışma duygularını geliştirme ve köylü ile şehirli arasında sevgi duygularını geliştirme olarak açıklanmıştır. Aynı Talimatnamede, Şube faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde köy öğretmenlerinin sorumluluğu vurgulanarak şubenin doğal üyeleri oldukları belirtilmiştir.²¹²

Cumhuriyet Döneminde yaşanan köycülük politikası o kadar belirgin bir hale gelmişti ki adeta milleti ve ülkeyi sevmenin köy düşkünlüğüne ve köy sevgisine bağlı olduğu ileri sürülmüştür.²¹³ O yıllarda köycülük ile ilgili en aktif çalışma yürüten aydınlarından biri Nusret Kemal'dir. Daha sonra kendisine bu çalışmalarından dolayı "Köymen" soyadı verilmiştir. Nusret Kemal Köymen bu alanla ilgili çok sayıda makale ve kitap yazmıştır. Yazılarının büyük bir bölümü Ankara Halkevi yayın organı Ülkü Halkevleri Mecmuası'nın ilk kırk sayısında yayımlanmıştır. Nusret Kemal Köymen'e göre köycülük bir meslek, bir ilimdir. Her Türk'ün benimsemesi gereken bir meslek, her Türk'ün kavraması icap eden bir ilimdir.²¹⁴ Nusret Kemal "*Köycülüğün Esasları*" isimli eserinde şehir hayatı ile köy hayatını karşılaştırmış aralarındaki farkı ortaya koymaya çalışmıştır. Bugünkü medeniyetin en çürük noktasının şehir ile köy arasına bir uçurum getirmiş olduğunu söyleyen Nusret Kemal, köylünün bu uçurumu aşabilecek kudrette olmadığını savunmuştur. Bunun için köylünün bu uçurumu aşması

²¹¹ M. Asım Karaömerlioğlu, **Türkiye'de Köycülük**, C: 2, İletişim Yay, İstanbul 2001, s.285.

²¹² **C.H.F., Halkevleri Talimatnamesi**, s.19-20.

²¹³ "Köy Bilgisi Köy sevgisidir", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, C: 1, S: 6, Nisan 1930, s.1.

²¹⁴ M. Bülent Varlık, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Kemalizm**, C: 2, , İletişim Yay., İstanbul 2004, s.272.

için gereken yardımın yapılması gerektiği söylemiştir.²¹⁵ Nusret Kemal gibi dönemin birçok aydını ideal köy insanı oluşturma adına yazılar yazmıştır. Köydeki evlerin nasıl olması gerektiği, su ve kanalizasyon problemi, ahır durumu, köy odaları, imece ve salma meselesi gibi köydeki yaşam şekilleri detaylı olarak incelenerek ideal köy yaşamının nasıl olması gerektiği araştırılmıştır. Bu araştırmayı yapan bazı aydınlar araştırma yapmak için köylere gitmişlerdir. Eminönü Halkevi Köycüler Şubesi de İstanbul'un köylerini araştırmış, ideal köy yaşamı hakkında çalışmalar yürütmüştür. İstanbul Halkevi Başkanı Hamit Ongunsu, Köycüler Şubesinin ilk yıl yaptığı ve daha sonra yapacakları faaliyetler ile ilgili: *“Köycüler şubesi bir yıl içinde köylülerle mümkün olduğu kadar geniş mikyasta temasa çalışmış, İstanbul vilayetinin bazı muntikalarında değerli tetkikler yapmıştır. Köylüye sıhhi ve iktisadi telkinler yapabilmek için bir duvar gazetesi neşretmek işi tatbik sahasına geçmek üzeredir.”*²¹⁶ şeklinde beyanatta bulunmuştur.

Eminönü Halkevi Köycüler Şubesi İstanbul'a yakın köylere yapılabilecek yardımlar için köyleri dolaşarak eksikleri tespit etmiş ve Sosyal Yardım Şubesi ile ortaklaşa yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Ayrıca Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesi ile köy okuma odalarının oluşturulmasında birlikte çalışma yürütülmüştür.

Köycüler Şubesi açıldığı ilk yıl İstanbul köylerine yönelik bir seyahat düzenleyerek bir tespit çalışması yapmıştır. Köylerdeki eksikler ile ilgili raporlar hazırlanarak yapılacaklar ile ilgili bir yol haritası oluşturulmuştur.²¹⁷

Eminönü Halkevi Köycüler Şubesinin İstanbul köylerine yönelik organize ettiği en kapsamlı toplantı Nisan 1943'te yapılmıştır. Toplantının amacı o güne kadar köylere yönelik Köycüler Şubesinin yaptıklarını değerlendirme ve bundan sonra yapılacaklar ile ilgili bilgilendirme yapmaktır. İstanbul Üniversitesi konferans salonunda gerçekleştirilen bu konferansa İstanbul Valisi Lütfi Kırdar, CHP İstanbul İl Başkanı Behçet Uz, Üniversite Rektörü Cemil Bilsel katılmış ve birer konuşma yapmışlardır. Yapılan konuşmalarda; o dönemde 304 tane olan İstanbul köylerinin sorunları ele alınmış, atılabilecek adımlar dile getirilmiştir. Sabah ve öğleden sonra olmak üzere iki oturum şeklinde yapılan toplantıya çok sayıda köy muhtarı da katılmıştı. Bu toplantıda Belediye Başkan Yardımcısı Rıfat Yenal, köy kanunu

²¹⁵ Nusret Kemal Köymen, **Köycülük Esasları**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934, s.31.

²¹⁶“Hamit Beyin Nutku İstanbul Halkevinde”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Şubat 1933, s.21.

²¹⁷ “İstanbul Halkevi Ne Yaptı Ne Yapacak”, **Yeni Türk Mecmuası**, , C: 1, Şubat 1933, s.12.

hakkında bir konuşma yapmıştır. Daha sonra İstanbul Köycülük bürosu şefi olan Selahaddin Demirkan köylünün ihtiyaçlarına yönelik uzun bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında; II. Dünya savaşı sürecine bağlı olarak İstanbul köylerinde ciddi bir hububat sıkıntısı çekildiğini özellikle Şile kazası köylerinin acil yardıma ihtiyaç duyduğunu dile getirmiştir. Bu köylere, ilk planda 100 ton mısır gönderildiğini aybaşında 100 ton mısır daha gönderileceğini söylemiş bu haber salonda sevinçle karşılanmıştı. Demirkan, konuşmasının devamında; İstanbul'a bağlı bütün köylerde meyve fidanlığı oluşturulacağını, arazilerin taksiminin biran evvel bitirileceğini söylemiştir. Demirkan'dan sonra söz alan bazı köy muhtarları da köyelerine yönelik sıkıntıları dile getirmiştir. Dile getirilen problemler çözülme amacıyla not edilmiştir. Yapılan toplantı saat 18.00'de sona ermiştir. Toplantı sonrası, Eminönü Halkevi Millî Oyunlar Kolu çeşitli yörelere ait oyunlar sergileyerek katılımcıları eğlendirmiştir.²¹⁸

Dönemin CHP Hükümeti, sağlıklı ve ideal köylü insanı oluşturmak için köy kanunu çıkarmıştır. Çıkarılan bu kanunun bazı maddeleri şunlardır.²¹⁹

1. Köyde ve köy çemberi içinde sivrisinek barındıran ve üreten su birikintileri köylü marifeti ile kurutulacaktır.
2. Köye gelen içme sularının üzeri kapatılacaktır.
3. Köy evleri ile ahırlar birbirinden ayrılacak ve her ikisi arasında açık bir ittisal bırakılmayacaktır.
4. Köy içindeki yolların etrafına ve köylerden geçen su kenarlarına ve mezarlıklara köylü marifeti ile ağaç dikilecektir.
5. Hastalık sirayeti noktainazarından büyük bir amil olan herkesin aynı kaptan yemek yemesi usulünün kalkmasına bütün kuvvetle gayret edip her ferдин kendi tabak veya çanağından kendi muayyen kaşığı ile yemek yemesini ve kendi muayyen bardağı ile su içmesini adet haline sokmağa uğraşacağız.
6. Süt sağımı sureti umumi yede pis olduğundan sağanın eli ve sağılan kabın temiz bulundurulmasına ve köyde çiy yani kaynatılmamış süt içilmesinin önüne geçilecektir.

²¹⁸ **Cumhuriyet**, 19 Nisan 1943, s.2.

²¹⁹ Muhlis Ethem, İstanbul Köylerinde Köycülük, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Kanunievvel 1933, Kanunisani 1934, s.1258.

Sağlıklı bir köy yaşamı oluşturmayı amaçlayan CHP hükümeti bu hedefi gerçekleştirmek için kanun çıkarmıştır. Eminönü Halkevi Köycülük Şubesi bu kanunları İstanbul köylerine anlatmak için çalışmalar yürütmüştür. Ayrıca Köycülük Şubesi köycülük ile ilgili konferanslar düzenlemiş ve oyunlar sergilemiştir. Meliha Avni Sözen'in yazdığı "*Devrimden Evvel ve Devrimden Sonra Köy*" isimli oyun Eminönü Halkevinde gösterilmiş ve büyük ilgi görmüştür.²²⁰

²²⁰ Meliha Avni Sözen, *Devrimden Evvel ve Devrimden Sonra Köy*, **Yeni Türk Mecmuası**, C:1, Nisan 1935, s.2051.

3. BÖLÜM

EMİNÖNÜ HALKEVİNİN YAYIMLADIĞI MECMUALAR

Eminönü Halkevinin mecmua olarak iki adet yayını mevcuttur. Bunlardan birisi Yeni Türk Mecmuası, diğeri ise Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'dır. Yeni Türk Mecmuası dönemin, siyasi, iktisadi, kültür, sanat ve edebiyat konularını içeren bir yayın anlayışıyla çıkarılmıştır. Halk Bilgisi Haberleri ise halk bilgisi bilimi ve Türk Halk Bilgisi üzerine araştırma ve çalışmalar yürüterek ortaya çıkan ürünleri yayımlayan döneminin tek folklor konulu mecmuasıdır.

3.1. YENİ TÜRK MECMUASI

Eminönü Halkevi'nin yayımladığı Yeni Türk Mecmuası, dönemin önemli yayın organlarından biridir. Yayımladığı sayılarda Eminönü Halkevi'nin yaptığı faaliyetlerin yanı sıra, dönemin siyasi, iktisadi, kültür ve sanat olayları hakkında da günümüze kadar ulaşan önemli bilgiler sunulmuştur. Cumhuriyet Döneminde Tek Parti Hükûmeti olan CHP'nin yapmış olduğu birçok uygulama mecmuada yer almıştır. Ayrıca, Cumhuriyet Rejiminin gerçekleştirdiği İlke ve inkılaplar mecmuada genişçe yer bulmuştur. İlke ve inkılapların gerekçeleri anlatılmış, yapılanların halk tarafından daha iyi anlaşılması için yazılar yayımlanmıştır.

Yeni Türk Mecmuasında dönemin önemli bilim ve fikir adamları yazılar kaleme almıştır. Bu yazılarda tarih, edebiyat, felsefe, sağlık, kültür ve sanat gibi birçok alanla ilgili toplum bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Yeni rejimin politikası doğrultusunda yayımlanan bu yazılarda "Milliyetçilik" ilkesinin etkili olduğu görülmektedir. Türk milletine ait tarihi birçok olayın yanı sıra, Türk Dili, Türk Edebiyatı ve Türk kültürünü anlatan çok sayıda makale yayımlanmıştır.

Yeni Türk Mecmuası, geleceğin Türk aydınları ve yazarlarını yetiştirme amacıyla lise gençleri arasında yarışmalar düzenlemiş gönderilen yazılardan dereceye

giren yazı mecmuada yayımlanmıştır. Öğrencilerin gönderdiği yazılar ayrıntılı bir değerlendirmeye tabi tutularak en beğenilen yazı yayımlanmıştır.²²¹ Yazarlık mesleğini teşvik etmek amacıyla yapılan yarışma sonunda birinci olan öğrenciye hediyeler verilerek öğrenci maddi ve manevi olarak desteklenmiştir.²²²

Mecmuanın, İstanbul gibi büyük ve tarihi bir kentte yayımlanması imkânlarının da genişlemesini sağlamıştır. Dönemin aydınlarına, siyaset ve sanat adamlarına ulaşma imkânı ülkede faaliyet gösteren birçok halkevine göre daha kolaylıkla sağlanmıştır. Bu aydınların mecmuada yazdıkları yazılar mecmuaya önemli zenginlik katmıştır.

Yeni Türk Mecmuasında her yılın Şubat ayında Eminönü Halkevinin yapmış olduğu faaliyetleri içeren yazılar yayımlanmıştır. Gelecek yıl yapılacak olan çalışmalar ile ilgili de bilgi verilmiştir.

Günümüzde Cumhuriyet Dönemi ile ilgili herhangi bir konuda araştırma yapmak isteyen araştırmacılar mecmuanın bütün sayılarına ulaşabilmektedir. On bir yıl boyunca yayın hayatında kalan mecmua, erken Cumhuriyet Dönemi politikalarının halka anlatılmasında etkin rol oynamıştır. Yeni Türk Mecmuası, 11 yıl boyunca toplam 125 sayı olarak yayımlanmıştır. Yayımlanan bu sayılarla, Türk kültür, edebiyat ve sanat hayatına önemli katkılar sunulduğu anlaşılmaktadır.

3.1.1. Yeni Türk Mecmuasının Yayımlanma Amacı

Halkevleri, açıldıkları yörede faaliyetlerini yürütürken, çoğunlukla yapılan çalışmaları halka anlatmak ve halkevinin propagandasını yapmak için mecmua yayımlama yöntemini kullanmışlardır. Ankara Merkez Halkevi, “Ülkü Halkevleri Mecmuası’ını” yayımlarken, Eminönü Halkevi ise “Yeni Türk Mecmuası” isimli mecmuayı yayımlamıştır.

Yeni Türk Mecmuasının ilk sayısı Ekim 1932 yılında yayımlanmıştır. İlk sayısında mecmuanın yayımlanma amacı: “*Kısa bir zaman içinde derin inkılaplar yapmış bir milletiz. İnkılap yapan bir neslin vazifesi, kendi umdelerini, ideallerini en*

²²¹ Songül Uğur, **A.g.t.**, s.129.

²²² **Eminönü Halkevi Çalışma Bilançosu 1936-1938**, s.59.

*kuvvetli iman halinde bütün ruhlara yerleştirmektir; ta ki inkılap yayılsın ve kökleşsin. Milletimizin cihan içinde yüksek bir mevki alması için çalışmak mütefekkirlerin en büyük vazifesidir. Çanakkale’de en yüksek deha bizim içimizden çıktı. Dünya harbinden mağlup çıkan milletler arasında yalnız biz idealimize ulaştık. Yarı müstemleke haline getirilmiş bir milletin nasıl istikbalini alacağını, nasıl insanlığa hizmet edeceğini kan dökerek yeni bir devlet kurarak bütün dünyaya gösterdik. İşte bu mecmua bu vazifeleri ve bu ideali kalplerinde duyan mütefekkir muharrerlerin yazıları için bir kürsü olsun diye çıkarılıyor.*²²³ cümleleri ile açıklanmıştır.

Dönemin şartları göz önüne alındığında, uzun süren savaşların ve büyük mücadelelerin ardından kurulan yeni devlette yönetim kadrosunun kazanılan bu başarıyı bütün dünyaya ilan etme girişiminde olduğu anlaşılmaktadır. Kazanılan bu büyük başarı ülke içinde, hatta mümkünse dünya kamuoyunda aydın kadroların desteği ile duyurulmalıydı. Bu amacı gerçekleştirme adına kullanılan yöntemlerden biri de Yeni Türk Mecmuası’nın yayımlanması olmuştur. Kazanılan zaferden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin yönetim şeklinden başlamak üzere birçok alanda köklü değişiklikler yapılmıştı. Yapılan bu köklü değişiklikleri hem kendi halkına hem de bütün dünyaya açıklama ihtiyacı hissedilen Cumhuriyet Yönetimi, yeni oluşturulan basın yayın organlarını etkili bir şekilde kullanmaya çalışmıştı. Aynı amaç doğrultusunda açılan halkevlerinin, yayın organları da etkili bir tanıtım ve propaganda aracı olarak rol almıştır.

3.1.2. Yeni Türk Mecmuasının Şekli ve Muhtevası

Yeni Türk Mecmuası’na ait genel bilgiler:²²⁴

1. Adı: Yeni Türk.
2. Dili: Türkçe.
3. Nev’i: Mecmua.
4. İçeriği: siyaset, sanat, kültür, edebiyat ve tarih.

²²³ “Bu Mecmua Niçin Çıkıyor”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Teşriinevvel 1932, s.1-2.

²²⁴ Songül Uğur, “**Türkiye Cumhuriyeti’nin ‘Halka Doğru’ Politikasında Yeni Türk Mecmuasının Yeri**”, İstanbul 2002, s.21-22. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

5. Yayımlandığı il: İstanbul.
6. Neşredilme vakti: Ayda bir.
7. Sayfa ölçüsü: 20'ye 28.
8. Sayfa sayısı: ortalama 26 sayfa.
9. Fiyatı: Başlangıçta 30 kuruş daha sonra 20 kuruş.
10. İmtiyaz sahibi: Eminönü Halkevi.
11. Umum neşriyat müdürleri: Ali Rıza Erem, Celal Bayar, Agâh Sırrı Levend, Yavuz Abadan, Ferdidun Dirimtekin.
12. Basıldığı matbaa: İstanbul Burhaneddin Matbaası.
13. Tlf: 23340.

Yeni Türk Mecmuasının kapak tasarımı dönemlere göre farklılık göstermiştir. İlk dönemlerde kapağın sol üst köşesinde CHP'nin altı ilkesi amblemi yer almıştır. Hemen altında ise büyük puntolarla “Yeni Türk” ifadesi yazılmıştır. Yeni Türk ifadesinin hemen altında “Eminönü Halkevi Tarafından Ayda Bir Çıkarılır” ibaresi yer almaktadır. Bazı sayılarının kapağında içindikiler ile ilgili fotoğraf kullanılmıştır. (Örnek; 111 ve 112 sayılar)

Yeni Türk Mecmuası, 1932 yılından 1943 yılına kadar aylık olarak yayımlanmıştır. Yayımlanan toplam sayı 125'tir. Mecmua, ilk iki yıl 30 kuruştan satılırken daha sonraki süreçte herkesin okuyabilmesi için fiyatını 20 kuruşa indirmiştir. Mecmua, içeriğinde Eminönü Halkevinin yapmış olduğu faaliyetlerin yanı sıra felsefe, tarih, Türk ve Batı Edebiyatı, siyaset, sanat ve kültür gibi birçok konuyu barındırmıştır.²²⁵ Yeni Türk Mecmuası'nın 1943 yılı Mart, Nisan, Mayıs ayları tek sayı olarak yayımlanmıştır. Bu sayı 125'inci ve son sayıyı oluşturmuştur.

²²⁵ Songül Uğur, **A.g.t.**, s.22.

3.1.3. Yeni Türk'e Yansıyan Cumhuriyet Konulu Yazılar

Yeni Türk Mecmuası'nda "cumhuriyet" konulu çok sayıda yazı kaleme alınmıştır. Mecmua, yayın hayatına başladığı yıldan itibaren her yıl düzenli olarak "cumhuriyet" konulu makaleler yayımlamıştır. Bu makaleler çoğunlukla halkevi başkanları tarafından kaleme alınmıştır. Mecmua yayımlanmaya başladıktan bir süre sonra cumhuriyetin ilanının onuncu yıldönümü yaşanmıştır. Yeni Türk'e yansıyan yazılardan cumhuriyetin onuncu yıldönümüne ayrı bir önem verildiği anlaşılmaktadır. Cumhuriyetin onuncu yıldönümü, mecmuanın ilk sayfasına: "*Yeni Türk, milletimizi dirime, ülküye, sevince ulaştıran Ulu Kurtarıcıya en derin saygıyla şükranlarını söylerken, memlekete yeni inanç, yeni ışık, yeni ses getiren cumhuriyetimizin onuncu yıldönümünü bütün yurttaşlara kutlular.*"²²⁶ cümleleri ile yansımıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhuriyetin onuncu yıldönümünde yayımlanan nutkunda cumhuriyet ile ilgili şu tespitleri yer almıştır: "*Türk Milleti! Kurtuluş savaşına başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun... Bu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinç ve heyecanı içindeyim.*"²²⁷ Bu ifadelerin devamında da Mustafa Kemal Atatürk'ün tarihe not düştüğü meşhur sözleri yer almaktadır: "*Yurttaşlarım! Az zamanda çok büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyetidir. Buradaki muvaffakiyetin Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı asla kâfi görmüyoruz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve medeni memleketi seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkaracağız. Bunun için bizde zaman ölçüsü geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız. Daha az zamanda daha büyük işler başaracağız.*"²²⁸ "Onuncu Yıl Nutku"

²²⁶ Yeni Türk Mecmuası, C: 1, N:1, Ekim 1933, s.1.

²²⁷ "Cumhuriyetin Onuncu Yıl dönümünde Ulu Gazinin Ulu Türk Milletine İrat Buyurdukları Tarihi Hitabeleri", Yeni Türk Mecmuası, C:1, Kasım 1933, s.1.

²²⁸ A.g.m., s.1.

olarak adlandırılan bu yazıda Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak için büyük uğraş verdiklerini, bu doğrultuda bütün devlet imkânlarının seferber edileceğini, Türk milletinin ruhunun bu ideale ulaşmaya müsait olduğunu ifade etmiştir. 1930'lu yıllara bakıldığında Atatürk İlke ve inkılaplarının ve genel devlet politikasının, Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı amaçladığı anlaşılmaktadır.

Ali Rıza Erem'in cumhuriyetin on yılını: *“Bugün cumhuriyet Türkiye'sinin dört bucağı şimdiye kadar eşi görülmemiş bir bayram coşkunuğu içinde çalkalanıyor. Cumhuriyetin onuncu yıldönümü kutlanıyor. Bu bayramın enginliğini kavrayabilmek için dünü bütün fecaati ile hatırlamak kâfidir. İctimai kıymetleri aşmak onların yerine yeni içtimai kıymetler koymak hareketi başlamıştı. Bu hareketin önüne çıkabilecek ilk engellerden başlıcası saltanat müessesesi idi. Onun için işe oradan başlamak lazımdı. İlk önce bu ferdi saltanat kaldırıldı. Yerine millî hâkimiyetin saltanatı kuruldu. Sonra çok geçmeden 23 Teşrinievvel 1923'te de daha 23 Nisan 1920'de kurulan yeni Türk devletinin adı bütün dünyaya ilan edildi: Cumhuriyet.”*²²⁹ ifadeleriyle değerlendirmiştir. Ali Rıza Erem'in yazdığı bu uzun yazıda Osmanlı Devleti'nde var olan birçok uygulama sert bir dille eleştirilirken, yapılan devrimler sonucunda eski uygulamaların kaldırılmasından ise övgüyle bahsedilmiştir. Bu ve benzeri yazılar mecmuanın birçok sayısında fazlaca yer almıştır.

Mehmet Emin Yurdakul'a ait bir başka makalede de: *“Bu yalnız bir sevinç günü, bu yalnız bir bayram günü değildir. Bu bizim için bir gurur ve iftihar günüdür. Çökmüş bir imparatorluktan millî bir devlet yarattık. Asırlarca ihmalin, bilgisizliğin bazen de ihanetin yarım müstemleke haline koyduğu imparatorluk enkazından müstakil bir devlet kurduk. Tamamen tereddidi etmiş sultanlığı, ana yurdun bile parçalanmasına ve kalan ufak bir parçanın da tam bir müstemleke şekline girmesine muvafakat eden padişahlığı milletin başından kaldırdık. On sene evvel harap bir memleket, her şeyini buğdayını ununu bile hariçten almaya mecbur bir ülke vardı. Kendi limanlarımız arasında ecnebi gemiler yolcu taşıyıp dururdu. Vatandaşlar, Osmanlı İmparatorluğunun son senelerdeki halini düşününüz. Ondan sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye'sinin meydana getirdiklerine bakınız. Tam müstakil bir vatana sahibiz. Her tarafta hürmet takdir uyandıran bir devlet*

²²⁹ Ali Rıza Yalman, “Cumhuriyetin On Yılına Bir Bakış”, **Yeni Türk Mecmuası**, , C: 1, Aralık 1933, Ocak 1934, s.1-2.

*vatandaşınız. İlerlememize engel olan ne varsa attık. Onuncu yıldönümünde duvarlara asılan levhalara bakınız, gazeteleri mecmuaları okuyunuz. Kendi kendinize düşününüz. Bu yalnız medeniyet itibari ile geri kalmış bir millet bakımından değil, ileri bir millet bakımından da bir harikadır. Bu harika bu millet ferdini büyük bir gurur ve iftihar içinde bırakır.”*²³⁰ ifadeleriyle halkevlerinin cumhuriyetin onuncu yılında ortaya çıkan dönüşüme yaptığı katkı vurgulanmaya çalışılmıştır. Görüldüğü üzere Cumhuriyet yönetiminin yaptığı devrimler olumlu bir üslup ile anlatılırken, Osmanlı Devleti'nin yönetim şekli, ekonomik ve toplumsal yapısı ile saltanat makamı, sert bir dille eleştirilmiştir.

Cumhuriyetin kabul yıldönümlerine denk gelen yazılarda, Kurtuluş Savaşı'nın Türk milletini çok ciddi oranda sarstığı ve sonucundan da milletin önemli ölçüde etkilendiği anlatılmıştır. Bu etkilerde büyük bir zorluğu aşmanın ve büyük bir mücadeleyi kazanmanın gururu anlatılırken geçmiş döneme yönelik eleştiri de yapılmıştır. Şükufe Nihal, Yeni Türk Mecmuası'nda yer alan yazısındaki: *“Bugün on yıl evvel kurtuluş yollarını bulan hürriyetin istiklalin göklerine kavuşan Türk milletinin bir tek kalp gibi çarptığını duymakla sonsuz bahtiyarlığa ulaştık. Biz başkalarının yurduna yuvasına el uzatmak bilmeyen asil, tok gözlü Türk milleti, yalnız varlığımızı elimizden çalmak isteyenlerin elinden hakkımızı kurtarmak için çalıştık. Biz, bilgisizliğin karanlık uçurumlarında boğmaya uğraşanlarla, hırs ve menfaatin sefil ihtiraslarına kurban verenlerle, masalların, hurafelerin peşine takılarak bahsettikleri cehennem ateşine bizi dünyada iken yakan kara kuvvetlerle çarpıştık. Bütün varımızı yoğunumuzu verdik. Aramızda yüz binlerce genç kardeşi toprağa verdik fakat kazandık. Bugün alınımız her millete her insana nasip olmayan bir lekesizlikle açıktır. Başımızda namus ve haysiyetin doğruluk ve faziletin, hürriyet ve istiklalin insanlığın ölçüsüz kıymetini taşıyan bir taç var. Biz onun en küçük taşını dünyalara değişmeyiz.”*²³¹ ifadeleriyle milleti derinden etkileyen badirelerden alın akıyla çıkıldığını belirtmiştir.

Eminönü Halkevi başkanlarından Yavuz Abadan'ın kaleme aldığı bir başka yazıda cumhuriyetin, sadece bir yönetim biçimi olarak algılanmaması gerektiğini çünkü cumhuriyetin; Türk'ün varlık sebebi ve egemenliğinin sembolü olduğunu, yeni

²³⁰ Mehmet Emin Yurdakul, “23 Teşriinevvel 1933”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Ekim 1933, s.883-884.

²³¹ Şükufe Nihal, “Kara Günler Işıklı Yıllar ve Ant”, **Yeni Türk Mecmuası**, C: 1, Ekim 1933, s.956.

kurulan Türkiye'nin içte ve dışta emniyet içinde olması ve dimdik ayakta kalmasının teminatı olduğunu belirtmiştir.

Yeni Türk Mecmuası'nın, özellikle ekim ve kasım aylarındaki sayılarında, cumhuriyet, konulu yazılar yayımlanarak yeni rejimin olumlu özellikleri anlatılmış, önceki rejime yönelik ise olumsuz eleştiriler yapılmıştır. Saltanat sistemi sert bir şekilde eleştirilmiş, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına bu sistemin neden olduğu savunulmuştur. Cumhuriyet rejiminin ise Türk milletine en uygun yönetim şekli olduğu vurgulanarak, bu rejimin ilan edilmesini sağlayan başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, CHF yönetimine büyük minnet hisleri ifade edilmiştir.²³²

3.1.4. Mecmuaya Yansıyan Diğer Millî Bayramlar

Yeni Türk Mecmuası'nda cumhuriyet konulu yazılar, cumhuriyetin ilan edildiği tarih olan ve bayram olarak kutlanan 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı dışında diğer millî bayramlara da yer verilmiştir. 27 Mayıs 1935'te 23 Nisan, "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak belirlenmiştir. 19 Mayıs ise 20 Haziran 1938'de "Gençlik ve Spor Bayramı" adı ile millî bayramlarımız arasına katılmış, 7 Mart 1981'de de "Atatürk'ü anma" eklenerek "Atatürk'ü anma Gençlik ve Spor Bayramı" olmuştur. 30 Ağustos, ilk olarak 30 Ağustos 1923'te Ankara Afyon ve İzmir'de şenlikler düzenlenerek kutlanmıştır. 1935'te çıkarılan bir yasayla "Zafer Bayramı" olarak kabul edilmiştir.²³³ Yeni Türk Mecmuası'nda, özellikle 30 Ağustos Zafer Bayramı'na ayrı bir önem verildiği gözlenmektedir. 30 Ağustos Zafer Bayramı ile ilgili yazılar çoğunlukla başyazı olarak Eminönü Halkevi başkanları tarafından kaleme alınmıştır. 1937 yılında, halkevi başkanı olan Agâh Sırrı Levend savaşı âdeta yaşıyor gibi: "30 Ağustos sabahı Dumlupınar'dayız... Bundan 15 yıl önce Türk ordusunun düşmanı eritip yok ettiği sırtlardan tepeye doğru tırmanıyoruz. Önde izciler trampetleri çalarak yürüyor, ötede askeri kıtalar sanki o heybetli günün hatırasını bozmamak için sessiz adımlarla ilerliyor, atlar kişniyor, arabalar koşuyor, kağnılar

²³² Şükufe Nihal, A.g.m., s.956.

²³³ M. Vehbi Tanfer, "Atatürk'ün Türk Milletine Armağan Ettiği Milli Bayramlar", Çevrimiçi, www.atam.gov.tr, 14.11.2014.

gıcırıyor ve kesif bir halk kafilesi geliyor... Hepsinin yüzünde kazandıkları zaferin gururunu taşıyan bir vakar...’’²³⁴ ifadeleri ile kaleme almıştır. Agâh Sırrı ve diğer yazarların millî bayramlarla ilgili yazdığı yazılarda coşkun bir üslup kullandıkları görülmektedir. Millî Mücadele yıllarına yakın bir dönemde yayımlanan bu yazılar savaşın sıcaklığını ve etkisi taşımaktadırlar. Yaşanan savaşın çok çetin geçmesi ve milyonlarca insanın yaşamını yitirmesi Türk milletini derinden etkilemiştir. Yaşanan bütün bu acı ve sıkıntılara rağmen kazanılan zafer vurgulanarak, bu zaferde payı olan herkese minnet ve şükran hisleri ifade edilmiştir.

3.1.5. Yeni Türk’te Yer Alan Edebiyat ve Sanat Konulu Yazılar

Yeni Türk Mecmuasında edebiyata ayrı bir önem verildiği anlaşılmaktadır. Yayımlanan sayılarının tamamına yakınında edebiyat ile ilgili makalelere yer verilmiştir. Yazılarda gerek Türk edebiyatı gerekse Batı edebiyatına ait örneklerle fazlaca yer verilmiştir. Türk edebiyatı ile ilgili; Türk Edebiyatı Tarihi, Dede Korkut Hikâyeleri, Türk Destanları, kitabeler bahsedilen konulardan bazılarını oluşturmaktadır. Bunların dışında mecmuada önemli Türk şair ve yazarlarına da (Ahmet Haşim, Abdülhak Hamit, Halit Ziya Uşaklıgil, Cenap Şehabettin..vs.) yer verilmiştir.

Türk Edebiyatında önemli bir yer teşkil eden Yunus Emre hakkında makaleler yayımlanmıştır.²³⁵ Bu makalelerde yazarların Yunus Emre hakkında karşılıklı görüşlerini dile getirdikleri görülmektedir. Mecmuada, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı’nda yaşanan gelişmelerle ilgili çok sayıda yazı yazılmıştır. 1933 yılında Yeni Türk Mecmuası’nda yayımlanan İlhami Bekir imzalı bir makalede cumhuriyetten sonra on yıllık edebiyata ait bir değerlendirme yapılmıştır. On yıl boyunca edebiyat alanında ne gibi bir değişiklik yaşandığı konusu ele alınmıştır. İlhami Bekir bu yazıda Türk inkılabının edebiyat alanında ne gibi bir değişiklik yaptığını şu ifadelerle sorgulamıştır: *“On yılın edebiyatını yazmak isteyen insanın içine her şeyden evvel şu soru geliyor. Acaba kendine has bir telakki tarzı yaratan ve yeni bir yapıcılık sistemi*

²³⁴ Agâh Sırrı Levend, “Zafer Bayramı”, **Yeni Türk Mecmuası**, C:5, S:57, Ekim 1937, s.1.

²³⁵ Kayseri Lisesi Edebiyat Muallimi Abdülbaki, “Yunus Emre Divanı Münasebetiyle”, **Yeni Türk Mecmuası**, S: 10, Temmuz 1933, s.817.

ile ortaya çıkan Türk inkılabı edebiyat sahasında ne yapmıştır? On yıldır yazı yazanların adetçe evvelki yıllarda yazanların kat kat üstünde olduğu inkâr edilemez. Söylemek yeniyi ve ileriye söylemek isteyenlerin bolluğundan geçilemiyor. Nitekim her gün yeni bir kıymet tanımakta ve ondan çok şey beklemekte olduğumuzu ilan etmekteyiz. Bugün yazı yazan, yazıları zevkle okunan ve Cumhuriyetten evvelki yıllarda imzasını muayyen bir okuyucu kitlesine sevdirmiş, hiç değilse tanıtmış olan muharrirlerin başında mesela Reşat Nuri'yi, Aka Gündüz'ü, Falih Rıfki'yi, Yakup Kadri'yi, ikinci planda Peyami Safa'yi, Faruk Nafiz'i görmekteyiz. Tamamen bu on yılda yetişmiş, eser vermiş, hatta etrafında az çok bir halka yapabilmiş olanlardan; Sadri Ethem'i Nazım Hikmet'i, Necip Fazıl'ı ikinci planda Behçet Kemal'i, Yaşar Nabi'yi, Sabri Esad'ı ve en yenilerini tanıyoruz.”²³⁶ Yazının devamında, cumhuriyet döneminde edebiyat alanında yaşanan gelişmelerden övgüyle bahsedilmiştir. Gerçekten de yazıda bahsedilen isimler günümüz Türk edebiyatına önemli eserler kazandırmış ve toplumda kabul görmüş isimlerdir. Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Peyami Safa gibi yazarların eserleri günümüzde de çok talep görmektedir. Bahsedilen diğer yazarların eserleri ise Türk eğitim müfredatında fazlaca yer almaktadır. Bu açıdan Cumhuriyet döneminde yaşanan Türk edebiyatına ait gelişmelerin Türk edebiyatına önemli katkılar sağladığı anlaşılmaktadır. Mecmuada, Ahmet Haşim, Abdülhak Hamit, Halit Ziya Uşaklıgil gibi dönemin bazı yazarları adına vefa yazıları da yayımlanmıştır.

Mecmuanın birçok sayısında Türk dili ile ilgili yazılara rastlamak mümkündür: Örneğin Türk dili ile ilgili Hasan Ali Yücel imzalı bir yazıda şu görüşler paylaşılmıştır: “26 Eylül 1932 tarihi, Türk kültür hayatının bir dönüm noktasıdır. Türk Dili kurultayında yeni bir irfan inkılabının başlangıcını görmüş olduk. Dilimiz Türk olmadıkça düşünüşümüzün Türk olmayacağı düşünüşümüz Türk olmadıkça da bir Türk kültürünün varlığına imkân bulamayacağı canlı özlü bir hakikat olarak ortaya konuldu.”²³⁷ Yazar, Türk dil kurultayının sonrasında kaleme aldığı bu yazıda, kurultayın öneminden bahsetmiştir. Türk kültürünü en iyi ifade şeklinin öz Türkçe ile gerçekleşeceğini anlatan yazar, bu yüzden yabancı sözcüklerin Türkçeden ayıklanması gerektiğini savunmuştur. Türk dili ile ilgili diğer bir yazı, Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen'in dil kurultayının altıncı yıl dönümünde yaptığı

²³⁶ İlhami Bekir, “On Yıllık Edebiyat”, **Yeni Türk Mecmuası**, C:1, Teşriinevvel 1933, s.1225-1226.

²³⁷ Hasan Ali, “Dil Kurultayında Ortaya Konan Başlıca Meseleler”, **Yeni Türk Mecmuası**, C:1, S:2, Kasım 1932, s.1.

konuşmadan alınmıştır. Yapılan konuşma mecmuaya şu cümlelerle aktarılmıştır. :
“Sayın yurttaşlarım! Bugün altıncı Dil Bayramı günüdür. Altı yıl önce bugün, Birinci Türk Dil Kurultayı toplanmıştı. Başta Türklüğün dahi kurtarıcısı Atatürk olduğu halde, yurdun bütün büyükleri, bütün devlet, dil, edebiyat, yazı adamları orada idi. Hepsinin yüzlerinde inkılap ışığı parlıyordu. Yepyeni ve büyük bir inkılabın ilk adımını atmaya davet edilmiş olan bu binden fazla kafa adamı, orada günlerce yeni doğan bir ülkü güneşinin parıltıları altında düşündüler, konuştular.”²³⁸ Bu yazının devamında 1928 yılında kabul edilen Harf İnkılabı ve 1931 yılında kurulan Türk Tarih Kurumundan övgüyle bahsedilmiştir. Yapılan bu yeniliklerin Türk milleti adına büyük bir kazanım olduğu vurgulanarak muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için Türk dilinin gerekliliği anlatılmıştır.

Yeni Türk Mecmuası’nda, cumhuriyet döneminde tiyatro alanında yaşanan gelişmelere de yer verilmiştir. Yukarıda Eminönü Halkevi şubelerinden Temsil Şubesi’nin halkın tiyatro ihtiyacını karşılamaya yönelik çalışmalar yürüttüğünden bahsedilmiştir. Mecmuada tiyatro alanında ülkemizde yaşanan gelişmelerin hangi boyutlarda olduğuna dair makaleler yayımlanmıştır. Cumhuriyet döneminde bu alanda Refik Ahmet’in “*Türk Tiyatrosu Tarihi*” isimli eseri yayımlanmıştır. Refik Ahmet’in Yeni Türk’te de tiyatro ile ilgili bir makalesi yer almıştır o makalede: “*Cumhuriyet Türkiye için her sahada hayata yeniden doğma demektir; tiyatroda da böyle olmuştur. Cumhuriyetten evvel Türkiye’de yarım asırdan fazla bir zaman, tiyatronun tesisine çalışıldı. Türkiye’de tiyatronun esaslı bir şekilde kurulabilmesi, Cumhuriyet tarihinin şerefli işleri arasındadır. Cumhuriyetten evvelki devirlere ait tiyatro tarihimizi gözden geçirecek olursak mutlakiyetle idare olunan imparatorluk zamanlarında tiyatro işinin tüccarı mahiyet gösterdiğini ve fertlerin elinde alelade bir kazanç vasıtası olarak kullanıldığını görürüz.*”²³⁹ İfadeleri yer almıştır. Yazının devamında Cumhuriyet döneminde tiyatronun gelişme kaydetmesini tiyatronun ne işe yaradığının farkında olan bir yönetim kadrosunun varlığına bağlayan yazar, halkın kültür seviyesinin de ancak tiyatro gibi sanat dallarına gösterilen ilgi ve destek sayesinde yükseleceğini savunmuştur. Refik Ahmet, 25 Haziran 1927 yılında çıkarılan 1167 sayılı kanunla Maarif Vekâletinin bazı müesseselerinin vereceği konser ve temsillerden alınacak

²³⁸ “6’ncı Dil Bayramı”, **Yeni Türk Mecmuası**, C:6, S:70, Birinciteşrin 1938, s.1

²³⁹ Refik Ahmet, “Cumhuriyet ve Tiyatro”, **Yeni Türk Mecmuası**, C:1, Teşrinievvel 1933, N: 11-14, s.1130.

vergilerin kaldırılmasını Cumhuriyet Yönetiminin sanat ve tiyatroya verdiği desteğe dayanak göstermiştir.²⁴⁰

3.1.6. Yeni Türk Mecmuasında Yer Alan Reklamlar

Yeni Türk Mecmuasının birçok sayısında reklamlara yer verilmiştir. Reklamlar, çoğunlukla dönemin iktisat politikaları çerçevesinde yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Cumhuriyet döneminde birçok alanda yapılan inkılaplar ekonomi alanında da yaşanmıştır. Planlı ekonomiye geçilmesi sonrasında devlet eliyle fabrikalar kurulmuş, ekonomik kalkınma hedeflenmişti. Yeni Türk Mecmuasında yer alan reklamlarda özellikle bu alanda atılan adımların yer aldığı görülmektedir. Mecmuada yer alan başlıca reklamlar; Ziraat Bankası, İş Bankası, Türk Ticaret Bankası, Sümerbank, Türk Hava Kurumu ve çeşitli yazarlara ait kitaplardan oluşmaktadır.

Ziraat Bankası'nın reklamında; uzanmış rahat bir görüntü sergileyen, sakallı ve şalvar giyimli bir erkek figür kullanılmış. Ağzında sigarası ve yanında büyükçe bir kumbara ile oldukça memnun bir görüntünün altına "Para biriktiren rahat eder" yazısı yer almış. Reklamın en üstünde de Türkiye Ziraat Bankası ifadesi yer almıştır.²⁴¹

İş Bankası'nın reklamında; üniformalı ve silahlı bir asker resmi tercih edilmiştir. Askerin sol yanında Türk bayrağı yer almıştır. Askerin üst kısmında "Milleti Asker" alt tarafında ise "Evi de biriken para muhafaza eder. Türkiye İş Bankası" ifadeleri yer almıştır.²⁴²

Sümerbank reklamı Yeni Türk Mecmuası'nda çok defa yer almıştır. Reklamda; "Sümer Bank" yazısının altında "Yerli mallar pazarları her ne isterseniz bulursunuz. Yerli malların en iyisi en sağlamı en ucuzu, Hereke'nin yünlü ve ipekli kumaşları, Feshane'nin yünlü kumaşları ve battaniyeleri, Beykoz'un pamukluları ve patiskaları, Bakırköy'ün pamukluları ve patiskaları Yeli mallar pazarlarında satılır."²⁴³ ifadeleri yer almıştır.

²⁴⁰ Refik Ahmet, **A.g.m.**, s.1131.

²⁴¹ **Yeni Türk Mecmuası**, C:1, N: 30, Şubat 1935.

²⁴² **Yeni Türk Mecmuası**, C:1, N: 33, Mayıs 1935.

²⁴³ **Yeni Türk Mecmuası**, C:4, S: 39, Mart 1936.

Ekonomi ile ilgili reklamların dışında, yayımlanan eserlerle ilgili reklamlar da Yeni Türk'te yer almıştır. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının müdürlüğünü yapan, folklor alanında yazdığı yazıları ile bilinen yazar Mehmet Halit Bayrı'nın "İstanbul Argosu ve Halk Tabirleri" adlı eserinin tanıtımı; "*Yedi sene gibi uzun bir müddette vakıfane bir mesai ile hazırlanan bu değerli eser, İstanbul'da kullanılan argo kelimelerini ve halk tabirlerini manaları ve özellikleri ile birlikte ihtiva etmektedir. Mevcudu pek azdır. Fiyatı 125 kuruştur. Müracaat yeri: İstanbul Ankara caddesi, Remzi Kitabevi*"²⁴⁴ İfadeleri ile yapılmıştır. Aynı sayfada üç adet kitap tanıtımı yapılmıştır. Yeni Türk Mecmuasında örnekteki gibi değişik sayılarda da kitap tanıtımına rastlamak mümkündür.

3.2. HALK BİLGİSİ HABERLERİ MECMUASI

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, cumhuriyet döneminde folklor alanında yayımlanan önemli bir mecmuadır. Kendine özgü bir yayın çizgisi ile 1929-1942 yılları arasında Türk Halk Bilimi alanında yapılan araştırma ve gözlem çalışmalarını neşretmiştir. Zaman zaman maddi imkânsızlıklar yaşayan mecmua yayın hayatına ara verse de önemine binaen Kültür Bakanlığının desteği ile ayakta kalmayı başarmıştır. 1929-1942 yılları arasında, toplam 124 sayı olarak yayımlanan mecmua, kendi döneminin folklor alanındaki tek mecmuasıdır.

İlk 60 sayı yayımlandıktan sonra neşriyat müdürü Mehmet Halit Bayrı 61'inci sayıda mecmuanın o anki durumu ile ilgili bir makale yazmıştır. Makalede Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nın altı yıl boyunca yayın çizgisini bozmadan düzenli olarak başarılı yayınlar yaptığını söylemiştir. Mehmet Halit, mecmuanın bir takım sıkıntılar yaşamasına karşın aşklı ve şevkli, mesleğini seven kadrosu ile bu sıkıntıların üstesinden gelmeyi başardıklarını vurgulamıştır. Mecmuanın 1 Mayıs 1931 ile 25 Nisan 1933 tarihine kadar iki yıl boyunca yayımlanamadığı ifade edilmiş, bunun çeşitli imkânsızlıklardan kaynaklandığı açıklaması yapılmıştır. Mecmuanın folklor alanında tek olduğu ve çok önemli bir boşluğu doldurduğu vurgulanmıştır.²⁴⁵

²⁴⁴ Yeni Türk Mecmuası, C: 6, S: 71, Birinciteşrin 1938.

²⁴⁵ Mehmet Halit Bayrı, "Altıncı Yıl", Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, S: 61, İkinciteşrin 1936, s.2.

1937 yılında mecmuanın yaşadığı maddi sıkıntı dönemin yazışmalarına yansımıştır. İstanbul Valisi ve CHP İl Başkanı olan Muhittin Üstündağ bu konu ile ilgili Kültür Bakanlığına şu beyanatta bulunmuştur: “*İstanbul Eminönü Halkevi tarafından çıkarılmakta olan Halk Bilgisi Haberleri, folklor sahasında önemli bir ihtiyacı karşılamakta bulunuyor. Bütün memlekette nevi itibariyle yegâne olduğu halde mahiyeti itibariyle alıcısı olmayan bu mecmua, Halkevinin tahsisatının kıfayetsizliği yüzünden çıkarılamama tehlikesine maruz bulunuyor. Bu mecmuaya da yapılacak münasip bir yardım, mecmuayı bu tehlikeden kurtaracak ve memleketin kültür hayatında mühim bir boşluğu dolduran bu mecmua hayatını devam ettirmiş olacaktır. Bu hususta kıymetli yardımlarınızı esirgemeyeceğinizi ümit eder saygılarımı sunarım.*”²⁴⁶ Üstündağ, bu beyanında Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası’nın folklor alanında Türkiye’de tek olduğunu ve mutlaka yayın hayatına devam etmesi gerektiğini söylemiştir. Dönemin kültür bakanı olan Saffet Arıkan cevap yazısında: “*Eminönü Halkevi tarafından her ay ‘Halk Bilgisi Haberleri’ adında bir folklor mecmuası çıkarılmaktadır. Bu folklor dergisinin daha dolgun ve faydalı bir şekilde çıkmasına Partimizce önem verilmektedir. Bu mecmuaya Yüksek Bakanlığımızca münasip bir miktarının abone kaydedilmesi inkişafını temin edeceğinden bu yardımı esirgememenizi saygılarımla arz ederim.*”²⁴⁷ cümleleri ile destek olunacağı teminatı vermiştir. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, folklor alanında halk haberleri ile ilgili yazıların yanı sıra, Halk edebiyatı alanında da önemli çalışmalar yapmıştır.

3.2.1. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Yayınlanma Amacı

Halk bilimi, halkın maddi ve manevi kültürünü kendine özgü bir biçimde derleyen, araştıran, sınıflandıran bir bilimdir. Halk bilimi İngilizce ‘folklor’ kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kabul edilmiştir. Folklorun inceleme sahası halk kültürüdür. Folklor halk kültürünü araştırıp ortaya çıkarılmasını, milletin kültürel birliğini sağlamakta, en nihayetinde bütün insanların ortak kültürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.²⁴⁸

²⁴⁶ B.C.A., Fon No: 490.01, Kutu No: 1334, Dosya No: 432, Sıra No: 5. (25.05.1937)

²⁴⁷ B.C.A., Fon No: 490.01, Kutu No: 1334, Dosya No: 432, Sıra No: 5. (08.06.1937)

²⁴⁸ Nail Tan, **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, Halk Kültürü Yay., İstanbul 2000, s.5.

Türkiye’de halk bilgisi alanında yapılan çalışmalarla ilgili ilk adım Mustafa Kemal Atatürk tarafından atılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyetin kurulduğu günlerde yurt içinde yaptığı seyahatlerde halkı dinlemenin, halkın âdetlerini öğrenmenin gerekliliğini sürekli dile getirerek bu alanda çalışacaklara rehberlik etmiştir.²⁴⁹ Mustafa Kemal Atatürk halk bilimi alanında yapılan çalışmalar ile yakından ilgilenmiştir. Türk kültürünün araştırılıp ortaya çıkarılmasında yaptığı çalışmalar bilinmektedir. Atatürk döneminde kültürel alanda 1920 yılında Maarif Bakanlığına bağlı Hars (kültür) Müdürlüğü kurulmuştur. 1925’de Seyfettin ve Sezai Asaf Batı Anadolu’ya gönderilerek halk müziği derlemeleri alanında çalışmalar yapmaları sağlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda derlenen türküler “Yurdumuzun Nağmeleri” adıyla yayımlanmıştır. 1932 yılında Atatürk’ün teşvikleriyle kurulan halkevlerinde de halk müziği, halk oyunları gibi kültürel öğelere önem verilmiştir. Bu alanda çalışma yürüten şubeler güzel sanatlar ve temsil şubeleridir.²⁵⁰ Halkevlerinin kurulmasından sonra Türkiye’de folklor alanında yapılan çalışmalarda ciddi anlamda artış olmuş, bu alanla ilgili çok sayıda eser yayımlanmıştır. Özellikle Eminönü Halkevi Türkiye’de o dönemde folklor alanında çalışma yürüten tek yayın merkezi olmuştur.²⁵¹

Cumhuriyet Dönemi folklor alanında çalışma yapmak amacıyla kurulan ilk dernek 1 Kasım 1927 tarihinde Ankara’da “Anadolu Halk Bilgisi Derneği” ismi ile kurulmuştur. Dernek kurulduktan sonra ilk iş olarak halk bilgisi alanında toplumda var olan yanlış düşüncelerin giderilmesi adına “Halk Bilgisi Kılavuzu” adlı eser yayımlamıştır. Yayımlanan bu eser maarif vekâletince yurdun dört bir tarafına dağıtılmıştır. Dernek ayrıca Anadolu’nun birçok yerine gönderdiği muhabirler vasıtası ile halk bilgisi alanında araştırma ve incelemeler yaptırmıştır. Bütün bu faaliyetler derneğin İstanbul merkez şubesi tarafından koordine edilmiştir.²⁵² Bu dernek kurulduktan bir süre sonra “Türk Halk Bilgisi Derneği” olarak ismini değiştirmiştir. Türk Halk Bilgisi Derneği 1 Kasım 1929’dan itibaren “Halk Bilgisi Haberleri” isimli bir mecmua yayımlamaya başlamıştır. Bu mecmuanın 19’uncu sayısından sonraki sayılarını yayımlama görevini İstanbul Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi

²⁴⁹ Mehmet Halit Bayrı, “Cumhuriyet Devrinde Halk Bilgisi Hareketleri” **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, C:3, S: 29, 29 Birinciteşrin 1933, s.1.

²⁵⁰ Nail Tan, **A.g.e.**, s.20-21.

²⁵¹ Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Türkiye’de Folklor Çalışmaları, **Halkevleri Folklor Dergisi**, S: 1, 15 Birinciteşrin 1942, s.2.

²⁵² Mehmet Halit Bayrı, **A.g.m.**, s.5.

üstlenmiştir. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, Kasım 1929'dan Mayıs 1931'e kadar 19 sayı yayımlandıktan sonra yayın hayatına iki yıl ara vermiştir. Mecmuanın 20'inci sayısı Nisan 1933 yılında İstanbul Halkevi tarafından çıkarılmıştır. Bu sayıda, mecmuanın ara vermesinin ardından çok sayıda okuyucu tarafından yayın hayatına devam etmesi noktasında yoğun talep olduğu belirtilerek halkevlerinin açılmasının ardından bu talebin gerçekleştiği açıklaması yapılmıştır.²⁵³ Aynı sayıda mecmuanın 19'uncu sayıdan sonraki süreci ile ilgili: "*Halk Bilgisi Haberlerini şimdiye kadar Halk Bilgisi Derneği çıkarmıştı. Bundan sonra İstanbul Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi çıkaracaktır. Mecmuanın mesleğinde hiçbir değişiklik yoktur. Yeni nüshalar eskilerinin alt tarafından ibarettir. 19'uncu sayıda kalan Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nın 20, 21, 22, 23 ve 24'üncü sayılarını birbiri ardına çıkararak mecmuanın ikinci cildini elden geldiğince çabuk tamamlamak niyetindeyiz.*"²⁵⁴ ifadelerine yer verilmiştir.

Şubat 1935'te İstanbul Halkevinin lağvedilmesinin ardından mecmua, Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından yayımlanmıştır. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, 1942 yılına kadar 124 sayıya kadar yayımlanmıştır.²⁵⁵ Türk Halk Bilgisi Derneği 2 Eylül 1946'da İstanbul'da yeniden kurulmuştur. İhsan Hınçer'in önderliğinde faaliyetlerine 1979 yılına kadar devam etmiştir.²⁵⁶ İkinci dönemde Halk Bilgisi Derneği, Eminönü Halkevinde bazı yazarların ve eserlerinin tanıtımını yapmak amacıyla konferanslar organize etmiştir. İlk konferans, 8 Şubat 1947 tarihinde Bayburtlu Zihni'yi ve eserlerini tanıtmak amacıyla verilmiştir. Derneğin azalarından Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu konuşmacı olarak belirlenmiştir.²⁵⁷ Dernek bu dönemden konferansların yanı sıra halk türkülerinin tanıtımını yapmak amacıyla dönemin önemli sanatçılarından yararlanmak üzere konserler düzenlemiştir. Verilen konserlerde halka ait türküler söylenmiş, türkülerin yaşatılması amaçlanmıştır.²⁵⁸

Türkiye'de halk bilgisi alanında ciddi anlamda ilk çalışmalar, Halk Bilgisi Derneği tarafından yapılmıştır. 1927 yılında Ankara'da kurulan derneğin bu alanda

²⁵³ "Okuyucularımıza", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, C: 2, S: 20, Nisan 1933, s.1.

²⁵⁴ **A.g.m.**, s.1.

²⁵⁵ Mehmet Aça, "Halk Bilgisi Haberleri ve İnan Dergileri Bağlamında 1929-1949 Yılları Arasında Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı Araştırmalarında Trabzon'un yeri" **Karadeniz Dergisi**, S: 1, 2008, s.4-5.

²⁵⁶ Nail Tan, **A.g.e.**, s.26

²⁵⁷ **Cumhuriyet**, 9 Şubat 1947, s.2.

²⁵⁸ **Cumhuriyet**, 20 Mart 1947, s.2.

yaptığı çalışmalardan önce Halk Biliminin önemi tam olarak anlaşılamamıştı. Dernek bu anlamda Anadolu'nun dört bir tarafına muhabir göndermek suretiyle Halk Bilgisi alanında ciddi bir saha çalışması yaptırmıştır. Bu çalışmada halka yönelik çeşitli anketler yapılmış, halk arasında dolaşan masallar tespit edilmeye çalışılmıştır. Öyle ki 1931 yılına kadar 700'e yakın masalın tespiti gerçekleştirilmiştir. Derneğin, Türk Halk Bilgisi'ne yönelik bu yıllarda yaptığı 3 seyahat malzeme tespiti adına önemli bulgular vermiştir. Birinci seyahat; 1929 yılında Trabzon, Rize, Gümüşhane, Bayburt, Erzincan, Erzurum illerini kapsamıştır. 1930 yılında Gaziantep ili ve köylerine, 1932 yılında ise Balıkesir ili ve köylerine yönelik seyahat yapılmıştır. Yapılan bu seyahatlerde elde edilen veriler analiz edildikten sonra Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasında yayımlanmıştır.²⁵⁹ Cumhuriyet döneminde yapılan bu çalışmalar Halk Bilgisi alanında temel oluşturmuştur. Ziya Gökalp, M. Fuat Köprülü, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Türkiye'de folklorun öncüleri olarak kabul edilmektedir.²⁶⁰

3.2.2. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Şekil Özellikleri

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası, adından da anlaşılacağı üzere Türkiye'deki halk bilimi çalışmalarına rehberlik etmek, derlemeler yapılmasını sağlamak, yapılmış derlemeleri inceleyerek tasnif etmek ve batıda yapılan halk bilimi çalışmalarını yakından takip etmek amacıyla oluşturulmuş ve halk bilimine önemli katkılarda bulunmuş bir mecmuadır.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasında dil olarak sade ve yalın bir Türkçe kullanımını benimsenmiş, özellikle halkın dil ve kültür seviyesi göz önünde bulundurularak yapılan derlemelerin anlaşılması ve yaygınlaştırılması maksadıyla duru bir anlatım tercih edilmiştir. Kimi derlemelerdeyse bizzat halkın kullandığı dilin yöresel ve bölgesel özellikleri aynen yansıtılmıştır.

Mecmua aylık olarak çıkarılmıştır. Çeşitli merkezlere gönderilen derleyiciler vasıtasıyla her ay yapılan derlemeler mecmuada yayımlanmıştır. Türkiye'nin her

²⁵⁹ Mehmet Halit Bayrı, **A.g.m.**, s.5-6.

²⁶⁰ Nail Tan, **A.g.e.**, s.25.

bölgesine derleyici görevlendirilememesi ortaya çıkan derlemelerin birkaç bölgeyle sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının ilk 19 sayısının imtiyaz sahibi Halk Bilgisi Derneği olmuştur. 19'uncu sayıdan itibaren derginin yayımlanmasına ara verilmiş ve bir müddet sonra 20'nci sayıdan İstanbul Halkevi'nin imtiyazıyla yayımlanmaya başlamıştır. 1935 yılında İstanbul Halkevinin kapatılmasıyla birlikte derginin yayım imtiyazı Eminönü Halkevine geçmiş ve son sayısına kadar bu imtiyazla çıkarılmıştır.

Mecmuanın başlangıçta sayı fiyatı 10 kuruş iken 23'üncü sayıdan itibaren 20 kuruş olmuştur. Mecmua sırasıyla, İstanbul'da bulunan, İstanbul Mektep Neşriyat Yurdu Matbaası, İstanbul İktisat Matbaası, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul Arkadaş Basımevi isimli matbaa ve basımevlerinde basılmıştır. Mecmuanın neşriyat müdürlüğünü 19'uncu sayıya kadar İzzet Adil, 20'inci sayıdan 124'üncü sayıya kadar da Mehmet Halit Bayrı yapmıştır.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının kapaklarının tasarımları sayılar arasında farklılık göstermektedir. İlk sayısının kapağında büyük puntolarla “Halk Bilgisi Haberleri” yazısı yer almıştır. Yazının altında kısaltılmış olarak “H.B.D İstanbul Merkezi Tarafından Neşrolunur Aylık Mecmua” ifadesi yer almıştır. H.B.D ifadesi Halk Bilgisi Derneğinin kısaltılmış halidir. Bu ifadenin altında “Müdürü İzzet Adil” onun altında ise içindikiler yer almıştır. Kapağın en altında ise; yıl, tarih, sayı ve matbaanın ismi belirtilmiştir.²⁶¹ İçindikiler bölümü bütün sayılarda kapak sayfasında verilmiştir. 1929 yılında yayım hayatına başlayan Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası 1942 yılına kadar 124 sayıya ulaşmıştır.

3.2.3. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Muhteva Özellikleri

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının muhtevası derlemeler, halk bilimi incelemeleri, Batı'dan folklor örnekleri ve âşık edebiyatı olarak dört ana başlık altında

²⁶¹ **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, S: 1, 1 Teşrinisani 1929.

incelenebilir. Bunların dışında; mani, şiir, masal, musiki, yerel sözler, düğün yazıları yer almaktadır.

Mecmuda yer alan makalelerin konularına bakıldığında hemen hemen hepsi halk bilgisi ile ilgili olup çoğunlukla derlemeler ya da derlemeler üzerinde yapılan araştırmalardan oluşmuştur. Ancak derlemelerin Anadolu üzerindeki dağılımında eşit bir dağılımın olmadığı göze çarpmaktadır. Mecmuanın bazı illere temsilci göndermiş olması mecmuaya bu illerden daha çok yazı yazılmasına neden olmuştur. Elbette bu durum dağılımı etkileyen önemli bir faktördür. Örneğin; Mehmet Şakir'in temsilcisi olduğu Sinop ilinden, Abdülkadir İnan, Enver Sadık, Ali Rıza Yalman, Şakir Sabri'nin temsilcisi olduğu Gaziantep'ten, Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun temsilcisi olduğu Isparta'dan, Osman Nazif'in temsilcisi olduğu Balıkesir'den, daha fazla derleme gelmiş ve mecmuada da bu illerden çok sayıda makale yayımlanmıştır. Bu nedenden ötürü mecmuanın belli coğrafi bölgeleri araştırma sahası olarak belirlediği anlaşılmaktadır. Doğu ve İç Anadolu'ya ait yazıların da oldukça az olduğu göze çarpmaktadır.²⁶²

Mecmuanın geneline bakıldığında seri halinde yazılmış çok sayıda yazı vardır. Genellikle yazı dizisi şeklindeki yazılar mecmuanın daimi yazar kadrosu tarafından kaleme alınmıştır. Mehmet Halit Bayrı, Mehmet Şakir Ülkütaşır, Naki Tezel gibi yazarlar birkaç örnektir. Mecmuada toplam 71 yazar sadece bir kez yazı yazmıştır. Bu yazarların yazılarına bakıldığında kendi bölgelerinden derledikleri malzemeleri mecmuaya göndererek katkı sağlamayı amaçlamış olabilecekleri anlaşılmaktadır.²⁶³

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının içeriği oluşturulurken yurt dışındaki halk bilimi çalışmalarının da yakından talip edildiği anlaşılmaktadır. 1930 yılında İtalya'da yaşanan gelişmeler mecmuada şu ifadelerle anlatılmıştır: “*Geçen ay içinde İtalya'da 'Leggende Calabresi: 'Kalabr Efsaneleri' isminde bir eser neşredildi. Eserin sahibi M.Francesco Perri, efsane ile dolu halk hikâyelerini ne maksatla neşrettiğini anlatırken: Bunlar halkın temayüllerini, itikatlarını, deruni kuvvetlerini gösteren bir aynadır. Diyor. Fransız muharrirlerinden Marcel Brion²⁶⁴ eseri Fransa'da tanıtılmaya*

²⁶² Ahmet Demircan, “Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası”, ‘Çevrimiçi’, www.simavim.com, (02.03.2015).

²⁶³ Ahmet Demircan, **A.g.m.**

²⁶⁴ Marcel Brion, 1895 yılında Marsilya'da doğdu. Fransız romancı ve tarihçisidir. *Asya ve Avrupa'da Hunlar* adlı eseriyle Hunları araştırmıştır. Ayrıca Hunlar konusundaki objektifliğiyle de tanınır. 1984'de Paris'te ölmüştür.

çalışırken şunları söylüyor: Kitapta halk bilgisi itibari ile ehemmiyetli olan parçalar belki daha ziyade taalluk ettiği ırkın ruhiyeti için önemlidirler."²⁶⁵

Aynı sayıda Fransa'daki halk bilgisi ile ilgili şu ifadelere yer verilmiştir: *"Büyük Harpten sonra Fransa'nın eline geçen Alsas'ta geniş mikyasta halk bilgisi faaliyetleri görülmektedir. Yarım asra yakın bir zamandan beri devam eden bu mesai bugün her vakitten daha hararetlidir. Profesör Grenier tarafından idare edilen bir neşriyat yurdu her sene neşredilen yüzlerce eseri tanıtan kataloglar çıkarıyor. La vie en Alsace mecmuasında 1929 senesine ait Alsas Halk Bilgisi Kataloğu hakkında şu mütalaa serdedilmektedir: bu bibliyografiyi Alsas halkına eyaletin fikri havasını teşkil eden kitaplara ait bir nevi hülasadır. Alsas haricinde, Pariste ve başka yerlerde Alsas bibliyografisi alakadarlar tarafından müteaddit fırsatlarla faydalı bir surette kullanılmış olacaktır..."*²⁶⁶ Mecmuaya yansıyan bu bilgilerden Avrupa'da yaşanan halk bilgisi gelişmelerinin yakından takip edildiği anlaşılmaktadır.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nda yer alan ve Türkiye'nin çeşitli illerine ait gelenek ve adetler mecmuanın birçok sayısında seri hâlinde yayımlanmıştır. Mehmet Halit Bayrı'nın kaleme aldığı *"İstanbul Halk Tabirleri"* uzun yıllar devam eden seri yazıların başında gelmektedir.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'yla yapılan folklor çalışmaları, mecmuanın onuncu ve on birinci yılında başyazı olarak şu ifadelerle değerlendirilmiştir: *"Halk Bilgisi Haberleri On sene önce Türkiye'de sayıları üçü beşi geçmeyen folklor eserlerinden biri, fakat ilk ve tek folklor mecmuası idi. Şimdi ise, mecmua olmak bakımından tekliğini kaybetmemekle beraber eser olarak benzerlerini yüzlerle saymak kabildir."*²⁶⁷ Yazının devamında Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nın dünyada Türk folklor hareketlerinin tanıtımı açısından önemli bir kaynak olduğu değerlendirildiği belirtilmiştir. On birinci yılında yapılan değerlendirmede ise şu ifadeler kullanılmıştır: *"On yıllık koleksiyonu karıştırırsak görürüz ki, Halk Bilgisi Haberlerinin sahifelerinde Türk folklorunun çerçevesi içindeki hemen her mevzua az çok temas edilmiştir. Memleketin uzak yakın her köşesinde usul ve intizam ile ve hiçbir maddi menfaat düşüncesine bakılmaksızın durmadan çalışan genç ve aydın arkadaşların yardımı ile mecmuada şimdiye kadar Türk diline ait 74, Türk halk edebiyatına ve saz şairlerine*

²⁶⁵ "İtalya'da Halk Bilgisi", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, C:1, S: 6, Nisan 1930, s.100.

²⁶⁶ **A.g.m.**, s.100.

²⁶⁷ İsmail Nami Erbilik, "Onuncu Yıl", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 10, S: 109, İkinciteşrin 1940, s.1.

ait 188, masal, hikâye, menkıbe, efsane olmak üzere 204, halk musikisine ve rakslarına ait 27, umumiyetle adetlere ve inanmalara taalluk eden 155, aile ve cemiyet hayatına, halk hukuk ve iktisadiyata ait 69, halk hekimliğine ve ilaçlarına dair 43, halk eğlencelerine ve oyunlarına ait 28, tenkit mahiyetinde 8 ve muhtelif bahisler üzerine 35 yazı intişar etmiş bulunmaktadır.”²⁶⁸ Bu ifadelerle mecmuanın on bir yıllık yayın sürecinde hangi konulardan ne kadar yazı yayımlandığı anlatılmıştır. Mehmet Halit, yazısının devamında Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nın bütün vatandaşların yazılarına açık bir mecmua olduğunu, isteyen her vatandaşın yazısını yayımlamaya çalıştıklarını söylemiştir. Ayrıca; Abdulkadir İnan, Ahmet Caferoğlu, Ahmet Talat Onay, Ali Rıza Yalgın, Mahmut Ragıp, Dr. Süheyl Ünver, Mehmet Şakir Ülkütaşır, Vahit Lütfi Salcı, Ziyaeddin Fahri gibi dönemin önemli kalemlerinin mecmuaya zenginlik kattıklarını vurgulamıştır.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'ndaki yazılar derlemeler, incelemeler, Batı'dan örnekler ve âşık edebiyatı ile ilgili yazılar olarak dört başlık hâlinde incelenebilir.

3.2.3.1. Derlemeler

Derlemeler, Anadolu'nun çeşitli bölgelerine gönderilen halk bilgisi derleyicileri tarafından yapılmakta veya bazı bölgelerden derleme yapmaya meraklı yazarların gönderdiği halk bilgisi ürünlerinden oluşmaktadır. Derlemeler; bölge, ev, ev eşyası, sanatlar, halk hayatı ve oyunları, meslekler, ziraat, hayvancılık, elbiseler, yiyecekler, gelenekler, inanışlar, gösteriler, âdetler, şiir, hikâye, müzik ve folklorik danslar, esnaf ve iktisat işleri gibi çok sayıda konudan oluşmuştur. İstanbul, Ankara, Konya, Sivas, Bursa, Erzurum, Gaziantep, Adana gibi büyük illerde derlenen malzemeler işlenmiş bir halde mecmuada yer almıştır.²⁶⁹

Anadolu'nun çeşitli yörelerine ait âdetler mecmuada yer almıştır. İstanbul, Sinop, Antep, Balıkesir, Konya illerine ait âdetlerin mecmuada sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Konya âdetlerinden 'Tas Açması' âdeti şöyle anlatılmıştır: “*Kadın*

²⁶⁸ Mehmet Halit Bayrı, “Onbirinci Yılım Başında”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 11, S: 121, İkinciteşrin 1941, s.1.

²⁶⁹ Mehmet Halit Bayrı, “Altıncı Yıl”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, S: 61 İkinciteşrin 1936, s.2.

düğünlerinde oyunlardan sonra orta yere bir iskemle getirilir, yaşlıca bir kadın veya gelini hamamda yıkayan usta kadın elinde bir tas olduğu halde evvela oğlan evinin sonra kız evinin daha sonra bütün akrabasının, davetlilerin hediyelerini ister, bunları alenen gösterir ve söyler. Hediyesi ağır olanlar alkışlanır. Bu bittikten sonra gelin hanım salona veya bahçeye indirilir, ayağının altına kumaş topu serilir, emsali ile beraber üzerinden çalgı ile önünden mumlar yakılmış olduğu halde üç kere bir daire etrafında döndürülür. Gelinin ayağının altına serilen kumaş, usta kadının olur. Buna müteakip sofralar döşenerek yemek yenir ve yahut herkese yağlı peksimet, üzüm, çerez dağıtılır.”²⁷⁰

Mecmuada İstanbul âdetleri ile ilgili yazıların, mecmuanın yayın hayatı boyunca sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bununla ilgili yazıları birkaç örnekle açıklayalım. Mecmuanın 19’uncu sayısında İstanbul adetleri ile ilgili “Peygamber Sofrası Yahut Zekeriya Sofrası” âdeti ele alınmış ve şu ifadelere yer verilmiştir: *“İstanbul hanımları muratlarına veya herhangi bir arzularına nail olmak için ekseriyetle birçok manevi vasıtalara müracaat ederler. Bunlardan biride Peygamber sofrasıdır. Peygamber sofrasının birkaç nevi vardır. Başlıcası kurulan sofranın gayet fakirane olmasıdır. Çok mühim bir arzusu olan biri bu arzusunda muvaffak olmadığı takdirde Peygamber sofrası kurmaya niyet eder. Niyet ettiği günü ve saati Arap ayı hesabı ile bir kâğıda not eder. Şayet senesine kadar arzusu husul bulursa, niyet ettiği ayın içinde gene niyet ettiği gün ve saatte Peygamber sofrası kurar...”²⁷¹*

Başka bir yazıda İstanbul âdet ve inanmaları şu maddelerle anlatılmıştır:

1. *“Dükkan kapısının eşiğinde oturmak yoksulluğa delalet eder.”*
2. *“Bir meczup sabahleyin erkenden herhangi bir dükkandan ilk alış veriş yapar yahut sahibine Pazar ola diye bir dükkanın önünden geçerse o günü dükkancı hayırlı sayar.”*
3. *“Bir çocuk zanaate gireceği zaman ailesi şu şekilde meslek intihap eder: birkaç dilim ekmeğe üzerine yağ, bal, reçel, yoğurt sürerler ve onları işaretlerler. Çocuk hangisini alırsa mesela demirci işaretli ekmeği alırsa o çocuk o işe verilir. İstidat gözetilmez.”*

²⁷⁰ M. Zeki Dalboy, “Konya Adetleri”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 2, S: 19, 1 Mayıs 1931, s.146.

²⁷¹ M. Abdülkadir İnan, “İstanbul Adetleri”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 2, S: 19, 1 Mayıs 1931, s.152.

4. *“Esnaftan biri sabahleyin dükkanına girerken dükkanın kapısını sağ el ile açmaz ve sağ ayak ile girmez ise o günkü kazancı kamilen haram olur.”*
5. *“Bir kimse öldükten sonra ruhu ilk gece evde bulunur. Ondan sonrada yalnız mübarek gecelerde gelir.”*
6. *“Bir kimsenin öldüğü günün akşamı ile yatsı vakti arasında 51 fatiha okunur, bu o kimsenin mezarına ışık olur.””²⁷²*

Balıkesir ili ilgili âdet ve inanmalar mecmuanın 28’inci sayısında maddeler hâlinde açıklanmıştır. Bazı maddeleri şunlardır:

1. *“Balıkesir’de salı günleri pazar kurulur, pazartesi günleri hayvan pazarı, çarşamba günleri de dabak pazarı kurulur. Salı günü kurulan umumi pazar, pazartesi günü öğleden sonra başlar. Pazara gelenler, pazartesi günü şehre vardıkları için bu güne Balıkesir’de bu güne ‘Yolcu Günü’ derler. Pazar için uzak yerlerden gelenler Balıkesir’e pazar günü gelir, pazartesi işlerini yapar, salı günü de yerlerine dönerler.”*
2. *“Pazara gelenler bütün civardaki köylerin ahalisi ile Susığırık, Sındırgı, Bigadiç, Kepsut, Dursunbey kasabaları halkıdır.”*
3. *“Balıkesir pazarında en çok satılan zahire’dir. Yalnız burada peygamber arpası dedikleri kılçıksız arpa bulunmaz.zahire ile beraber kavun, karpuz, yağ, peynir, yumurta, yoğurt, meyve, sebze, zeytin, zeytinyağı, susam ve afyon yağları, odun, kömür, hasır, pamuk, civar köylerde dokunan pırpır, aba, şayak, pamuklu bezler ve bunlara benzeyen diğer şeylerde Balıkesir pazarında satılır.”*
4. *“Hayvan pazarı pazartesi kurulur ve bu pazarda öğleye kadar odun satılır. Hayvan alış verişi öğleden sonra kıztır. Hayvan pazarına da civar kasabalardan gelenler az değildir.””²⁷³*

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasında yer alan derleme çalışmaları mecmuanın yayım süresi boyunca eksik olmamıştır. Türkiye’nin değişik bölgelerine ait bu çalışmalar makaleler ve seri yazılar halinde yayımlanmıştır. Bu yönüyle mecmua derlemeler konusunda oldukça zengin bir içeriğe sahiptir.

²⁷² Faik-Behire, “İstanbulda Halk Adetleri ve İnanmaları”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 3, S: 35, 15 Nisan 1934, s.315.

²⁷³ Mehmet Halit Bayrı, “Balıkesirde Halk Adetleri”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 3, S: 28, 15 Eylül 1933, s.81.

3.2.3.2. İncelemeler

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nda yayımlanan makalelerin hemen hemen hepsi halk bilgisi ile ilgili olup genellikle derlemeler ya da derlemeler üzerinde yapılan incelemelerden oluşmaktadır.

Balıkesir yöresine ait bir derleme incelemesinde “dabaklık” (dericilik) meselesi ele alınmıştır. Yapılan inceleme sonucunda şu tespitler yer almıştır:

1. *“Balıkesir’de bugün otuz iki dabakhane vardır. Bunlar Mustafa Fakih, Oruçgazi ve Okçukara mahallelerinde toplu aزیette dirler. Dabakhanelerin buldukları yer umumi olarak “Dabakhaneler” diye anılır. Takriben otuz otuz beş sene önce dabakhanelerin sayısı kırk beş imiş.*
2. *Balıkesir dabakhaneleri şahsın tasarrufu altında olup hükümete, belediyeye veya vakfa ait değildir. Dabakhanelerin çoğunu sahipleri işletmektedirler...”²⁷⁴*

Başka bir inceleme yazısında insan uzuvlarının özellikleri ile ilgili halk inanmaları araştırılmıştır. Araştırmada şu tespitlere yer verilmiştir:

1. *“**Baş;** iki kişi baş başa vurursa eve misafir geleceğine inanılır. Başabaşa vuran iki kişiden birinin kel olma ihtimali vardır. Eğer aynı adamlar bir defa başabaşa vurduktan sonra ihtiyari olarak ikinci defa başlarını birbirine vururlarsa bunlardan herhangi birinin kel olma ihtimali kalmaz.*
2. ***Saç;** kesilmiş saça basan kimsenin başı ağrır. Başında vakitsiz beyaz bir tel saç bulan kimsenin saadete ereceğine inanılır.*
3. ***Kaş;** kaşı düz olan kimsenin zekası fazla olur. Kaşı kaşınan kimse az zaman içinde mutlaka bir tanıdığı ile karşılaşacaktır.”²⁷⁵*

Mehmet Halit Bayrı'nın kaleme aldığı bir inceleme yazısında Gaziantep ilinde yaşayan Türmenlerin yaşamları konu edinmiştir. Makalede Türkmenlerin oğuzların hangi soyundan geldikleri, Gaziantep iline gelme sürüvenleri, yaşam biçimleri konu

²⁷⁴ Mehmet Halit Bayrı, “Balıkesirde Dabaklık”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 3, S: 27, 15 Ağustos 1933, s.58.

²⁷⁵ Sabahat Yargün, “İnsan Uzuvları İle İlişkili Halk İnanmaları”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 8, S: 92, Haziran 1939, s.157.

edinmiştir.²⁷⁶ Mecmuada bu örneklerde olduğu gibi çok sayıda derlemeler üzerine inceleme makaleleri yayımlanmıştır.

3.2.3.3. Batı'dan Folklor Örnekleri

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nda Türkiye dışında cereyan eden folklor çalışmalarının da yakından takip edildiği görülmektedir. Yurtdışında yapılan halk bilimi çalışmaları araştırılarak Türkiye'de yapılan çalışmaların niteliğinin artırılması hedeflenmiştir. Türk halk bilimcilerine rehberlik etmesi açısından bu çalışmalar Türkçeye çevrilerek halk bilimcilerin hizmetine sunulmuştur. Özellikle mecmuanın haberler bölümünde yurt dışındaki folklor gelişmeleriyle ilgili bilgiler yer almıştır.

Halk Bilgisi Derneğinin Tetkik Gezisi, Brüksel Sergisi, Konferansı, Bulgaristan Türkleri, İtalya Folkloru gibi araştırma ve gezileri “haberler” bölümünde yayımlanmıştır.²⁷⁷ *“1813'te masalların tarihçisi hakkında araştırma yapan Grimm Kardeşlerle, İtalya'da, Sicilya'da, İspanya'da ve 1863'te Fransa'da masalların tasnif çalışmalarına yer verilir. Halk Bilgisi Derneğine Prusya'nın “Hesse” eyaletinin Halk Bilgisi Cemiyeti Yayınlarından bir mecmua geldiği anlatılır. Bu mecmuada yalnız “Hesse” eyaleti gibi dar bir sahanın halk bilgisine ait bir sene içinde yapılan incelemeleri kısaca anlatılır.”*²⁷⁸

Fransa'da Societe'de Folklore Français unvanı ile merkezi Trocadero'da Etnografya Müzesi dâhilinde yeni bir Halk Bilgisi Cemiyetinin kurulma haberine²⁷⁹ ve Almanya'da “Alman Halk Bilgisi Atlası” cemiyetinin merkez heyeti müdürü Dr. Fritz Boehm tarafından yazılan “Alman Halk Bilgisi Takvimi” adlı bir masa takviminin içeriğiyle ilgili bir habere yer verilmiştir.²⁸⁰ Mecmuanın ilk sayısından son sayısına kadar Batı kaynaklı folklor gelişmelerinin yer aldığı görülmektedir.

²⁷⁶ Mehmet Halit Bayrı, “Gaziantep Vilayetince Türkmenler”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 9, S: 102, Nisan 1940, s.1.

²⁷⁷ “Haberler”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, S:1, 1 Kasım 1929, s. 1,2.

²⁷⁸ Umut Ömer Sular, “**Halk Bilgisi Haberleri ve Çorumlu Dergilerinin Konu ve Eğitim Açısından Karşılaştırılarak İncelenmesi**”, İzmir 2006, s. 180. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

²⁷⁹ “Haberler”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, S: 5, 1 Mart 1930, s. 15-16.

²⁸⁰ “Haberler”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, S: 9, 1 Temmuz 1930, s.15.

3.2.3.4. Âşık Edebiyatı ile ilgili yazılar

Mecmuada, âşık geleneği ile ilgili yazılar oldukça sıklıkla yer almıştır. Bu açıdan mecmua âşık edebiyatına büyük ölçüde katkı sağlamıştır.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasında; Karacaoğlan, Âşık Şem'i, Celali, Âşık Kerem, Âşık Devami, Recai, Âşık Sümmani, Sulhi, Muhiddin Abdal, Âşık Mustafa, Âşık Naili, Hayali, Öksüz Ali, Âşık Hüznü, Derviş, Kurban İsmail, Âşık Hayrani, Sailoğlu, Âşık Sarı, Âşık Ömer, Mehmet Fahri, Âşık Dertli, Eşrefoğlu, Âşık Nesimi, Âşık Pesendi, Deli Şerif adlı halk şairlerinin edebî kişilikleri ve eserleriyle ilgili yazılar kaleme alınmıştır.

En çok bilinen halk şairlerinden az bilinenine varıncaya kadar şairler ve eserleri hakkında inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır. Örnek verilecek olursa Âşık Devami, Köroğlu ve Karacaoğlan kadar çok bilinen bir halk şairi değildir. Ancak onunla ilgili bir değerlendirme yazısı Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası'nın 28'inci sayısında yer almıştır. Âşık Devami hakkında okuyucuda bir fikir oluşturmak amacıyla: "*Halk şairlerimizdendir. Silledir. Berber Ahmet adından bir adamın oğludur. 1240 tevellütlüdür. Okuyup yazması yoktur. Sanatı desticilik ve çömlekçilik idi. Sille küçük bir nahiyeye olduğundan ve burada başka sanatkârlarda çok olduğundan İlbahar aylarından memleketinden ayrılır Kasım'dan sonra geri gelirdi. Kazandığı paraları çoluk çocuğu ile yer, vakti geldiğinde tekrar giderdi...*"²⁸¹ açıklamalarına yer verilmiştir.

Ünlü halk şairlerinin daha az bilinen veya basılmamış eserleri basılarak folklore kazandırılmıştır. 21'inci sayıda ünlü halk şairi Karacaoğlan'ın daha önce basılmamış şiirlerinin yayımlanması bu konuda önemli bir örnek teşkil etmiştir.²⁸²

53'üncü sayıda, 16'ıncı yüzyılın önemli saz şairi Öksüz Ali'nin hayatından bahsedilmiştir. Öksüz Ali'yi edebiyatımıza Fuat Köprülü'nün kazandırdığı vurgulanarak Öksüz Ali'ye ait beş şiir mecmuada yayımlanmıştır.²⁸³

²⁸¹ M. Zeki Dalboy, "Âşık Devami", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 3, S: 28, 15 Eylül 1933, s.98.

²⁸² Osman Şevki, "Karacaoğlanın Basılmamış Şiirleri", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 2, S: 21-22, 15 Mayıs 1933, s.190.

²⁸³ Nihat Sami Banarlı, "Öksüz Ali", **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 5, S: 53, Mart 1936, s.1.

66'ncı sayıda, Dervişi isimli saz şairinin hayatı anlatılmıştır. Makalede, Anadolu'nun çok sayıda saz şairi yetiştirdiği bunlardan bazılarının eserleri ile birlikte adları da unutulmaya yüz tuttuğu bilgisi verilmiştir. Karacaoğlan, Gevheri, Âşık Ömer, Emrah, Âşık Dertli gibi yazarlar bunlardan bazılarıdır. Dervişi 'de bu şairlerden biridir. Nerede yaşayıp nerede öldüğü bilinmeyen bu şair ile ilgili bilgi veren bir destan makalede yer almıştır.²⁸⁴

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının 102'inci sayısından itibaren Vahit Lütfi Salcı ve Veli İlhan tarafından kaleme alınan *Kızılbaş Şairleri* isimli yazı dizisi yayımlanmıştır. Bu yazı dizisinde Anadolu'da yaşamış Kızılbaş şairleri ile ilgili detaylı araştırma sonuçları yer almıştır. Yazı dizisinin en sonuncusu 121'inci sayıda yer almış olup bu 14'üncü yazıdır. Mecmuanın 102'in sayısında bir kızılbaş şairi şu ifadeler ile anlatılmıştır: “*Yeni Türk Edebiyatında bir (Muhiddin Abdal) aranıyor ve vardır. Bu şairin Nesimi gibi tuyuğları olmakla şöhretli olduğu söylendi. Bu şair hakkında çok yazı yazılmasına karşılık neyin nesi, kimin nesi olduğu, hangi memlekette yaşadığı kapalı kalmıştı. Bu özlü ruhlu kızılbaş şairi, Edirne'ye yakın Çöke denilen bir mahallede yatmakta olup yakın zamana kadar mezarı bir veli mezarı gibi her sene belli bir günde binlerce halk tarafından törenlerle ziyaret edilmektedir.*”²⁸⁵ Bu örnekte olduğu gibi Anadolu'nun değişik bölgelerinde yaşamış kızılbaş şairleri ile ilgili çok sayıda araştırma makalesi yayımlanmıştır.

Mecmuada, yukarıda isimleri yazılan saz şairleri ile ilgili birkaç örnekte açıklandığı gibi, çok sayıda makale yer almıştır. Âşık edebiyatı ile ilgilenen araştırmacılara rehberlik etme noktasında Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası zengin bir içeriğe sahiptir.

3.2.5. Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının Yazar Kadrosu

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasında toplam 153 yazar çeşitli konularda yazılar kaleme almıştır. En fazla yazı, mecmuanın uzun yıllar müdürlüğünü yapan Mehmet Halit Bayrı tarafından kaleme alınmıştır. Mehmet Halit Bayrı toplam 77 makale

²⁸⁴ Mehmet Halit Bayrı, “Dervişi”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 6, S: 66, Nisan 1937, s.1.

²⁸⁵ Veli İlhan, “Kızılbaş Şairleri II”, **Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası**, Yıl 9, S: 103, Mayıs 1940, s.1.

yazmış bunların büyük çoğunluğu mecmuanın başyazısı olarak yayımlanmıştır. Mehmet Halit Bayrı'nın mecmuanın yayın hayatı süresince yapılan çalışmalar ile ilgili değerlendirme yazıları kaleme aldığı görülmektedir. Mecmuanın altıncı, onuncu ve on birinci yıldönümlerinde yazılan ve mecmuanın o ana kadarki durumunun değerlendirildiği bu yazılarda mecmua çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir. Mehmet Halit'ten sonra Mehmet Şakir Ülkütaşır'ın yazıları göze çarpmaktadır. Ülkütaşır'ın toplam 42 makalesi mecmuada yayımlanmıştır. Bunların dışında mecmuanın önde gelen yazarları; Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Naki Tezel, Vahit Lütfi Salcı, Ali Rıza Yalgın, Ali Rıza Yalman, M. Zeki Dalboy, Mehmet Enver Beşe, Müşvika Abdülkadir, Ahmet Baha Gökoğlu, Talat Mümtaz Yaman, Şakir Sabri, Şevket, Sebahat Yargun, Hasan Fehmi Turgal, Osman Bahadıroğlu, Osman Nazif gibi isimlerden oluşmaktadır. Yazarların yazdıkları yazıların büyük bir bölümü Anadolu'nun çeşitli yörelerine ait derleme yazılardan oluşmuştur. Özellikle, Sinop, Kastamonu, Gaziantep ve Balıkesir yörelerine ait çok sayıda yazı yayımlanmıştır. Bu illerle ilgili yazılardan yazarların o illere araştırma ve gözlem yapmak için gittikleri anlaşılmaktadır.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuasının yazar kadrosunda yer alan birçok yazar Yeni Türk Mecmuası'nda da yazı yazmıştır.

SONUÇ

19 Şubat 1932 tarihinde açılan halkevleri, 1932-1951 yılları arasında Türkiye'nin sosyal yaşamını önemli ölçüde etkilemiş kurumlardır. Birçok eski uygulamanın sonlandırılarak yenileşmenin yaşandığı bu dönemde sosyal yaşama yönelik politikalar halkevleri yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Her alanda yaşanan yenileşme ve ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine çıkarma hedefi sosyal alanda da gerçekleştirilmeliydi. Bu hedef doğrultusunda halkevlerine büyük bir anlam yüklenmiştir.

Halkevleri, açıldıkları yıldan itibaren yurdun çeşitli yerlerinde halka yönelik önemli faaliyetler yürütmüştür. Planlı ve programlı olarak yürütülen bu faaliyetler ile halkın hem çeşitli ihtiyaçları karşılanmış hem de Atatürk İlke ve İnkılapları halka anlatılmaya çalışılmıştır. Gerçekten de halkevleri, örgütlü yapısı ve etkin bir şekilde işleyen çalışma sistemi ile bir döneme damga vurmuş kurumlardır. Tek Parti döneminde faaliyetlerini sorunsuz olarak devam ettiren halkevleri, 1946 yılından itibaren DP'nin meclise girmesinin ardından çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. En büyük eleştiri CHP'nin bir yan kuruluşu gibi çalışıyor olmalarıdır. DP'nin iktidar olmasından sonra maddi sıkıntılar yaşayan halkevleri, 8 Ağustos 1951 yılında kapatılmışlardır.

Eminönü Halkevi, 22 Şubat 1935 tarihinde İstanbul Halkevinin lağvedilmesinin ardından İstanbul Halkevi binasında açılmıştır. 16 yıl boyunca faaliyetlerini aralıksız sürdüren Eminönü Halkevi, 8 Ağustos 1951 yılında diğer halkevleri ile birlikte kapatılmıştır. Eminönü Halkevi binası kapatıldıktan sonra çeşitli kurumlarca kullanılmıştır. Uzun bir müddet İstanbul Gazeteciler Cemiyetince kullanılan bina, son yıllarda Fatih Belediyesi bünyesinde Eminönü Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılmıştır. Şubat 2015'ten itibaren Birlik Vakfı ve Millî Türk Talebe Birliği'nin genel merkezi olarak kullanılmaktadır.

İstanbul, yüzyıllarca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, tarihî bir şehirdir. Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca kentte hüküm süren uygarlıklar için daima çok önemli olmuştur. Bu özellikleri ile kent,

Roma, Bizans ve Osmanlı gibi büyük imparatorluklara başkentlik yapmıştır. Bu görkemli geçmişi ile farklı dinleri, kültürleri, toplulukları yüzyıllarca içerisinde barındırmıştır. Eminönü Halkevinin tarihî ve kültürel açıdan zengin bir şehirde açılmış olması kendisine bir takım avantajlar sağlamıştır. Tarihî eserler bakımından kadim bir medeniyetin merkezi olan İstanbul'da Eminönü Halkevi daha kolay araştırma yapma imkânına sahip olmuştur. Bunun dışında, Eminönü Halkevi'nin İstanbul Üniversitesi'ne fizikî olarak yakın olması burada görev yapan akademisyenlerden istifade etme imkânı vermiştir. Halkevinde düzenlenen konferanslara ve seminerlere İstanbul Üniversitesi'nden akademisyenler davet edilerek halkın bu akademisyenlerden yararlanması sağlanmıştır. Eminönü Halkevinin faaliyetlerini başarılı bir şekilde yürütmesinde İstanbul Üniversitenin gücünü arkasında hissetmesi önemli bir faktör olarak söylenebilir.

Eminönü Halkevi, çalışmalarını 1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesine uygun olarak 9 şube şeklinde yürütmüştür. Bu şubeler arasında en kapsamlı olanı Dil Tarih ve Edebiyat Şubesidir. Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi çalışmalarını çeşitli kollar halinde yürütmüştür. Bu kollar; kültür, jeopolitik, propaganda, sosyal araştırmalar, Türk inkılabı araştırmaları, Türk hukuk tarihi ve sosyolojisi, tercüme, dil araştırmaları, sağlık araştırmaları, köy sosyolojisidir. Bu şube, Eminönü Halkevinin çalışma yükünün önemli bir kısmını karşılamıştır. Yayımlamış olduğu eserler, düzenlediği konferanslar, Türk dili hakkında yaptığı çalışmalar ile Türk kültür ve edebiyatına önemli katkılar sağlamıştır.

Eminönü Halkevi ülkenin değişik yörelerinde yer alan birçok halkevini etkilemiştir. Yaptığı faaliyetlerde birçok ilke imza atmış, bu durum diğer halkevlerine örnek teşkil etmiştir. Örneğin; Eminönü Halkevi Temsil Şubesi halkevleri temsil şubeleri arasında açılan ilk şubedir. Bu yüzden diğer halkevi temsil şubeleri bu şubeden faydalanarak programlarını oluşturmuştur. Bunun yanında, Türkiye'de ilk olarak 1938 yılında Ayasofya meydanındaki açık hava tiyatrosunu Eminönü Halkevi Temsil Şubesi sergilemiştir. Diğer bir ilki ise Spor Şubesi gerçekleştirmiştir. Spor Şubesi, ülkemizde "Türkiye Profesyonel Serbest Güreş Başpehlivanlığını" kurmuştur. Açılan bu kuruluş, Türkiye'de güreş sporunun gelişmesine katkı sağlamış, sonraki yıllarda yapılan güreş organizasyonlarına ev sahipliği yapmıştır. Bu örnekler dışında Eminönü Halkevi, şube çalışmalarında başka ilklere de imza atmıştır. Bu durum

Eminönü Halkevinin, halkevleri arasında önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesi eğitim, sağlık, yoksullara yönelik gıda ve eşya yardımı gibi birçok alanda yapmış olduğu yardımlar ile sosyal devlet politikaları alanında önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Her yıl düzenlemiş olduğu “elişleri sergisi” sayesinde birçok yoksul insanın maddi gelir elde etmesini sağlamıştır. Bu şube, faaliyetlerinin bir kısmını Belediye, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay gibi kurumlarla ortaklaşa yürütmüştür. Sosyal Yardım Şubesinin tespit edemediği yardıma muhtaç insanlar bu kurumların yardımı ile tespit edilerek ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmıştır. Bu şube ayrıca, maddi yetersizlikler yüzünden okuma imkânı olmayan birçok öğrencinin eğitimine devam etmesi için burs olanağı sağlamıştır.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi düzenlemiş olduğu kurslar ile ülkedeki okur-yazar oranının artırılmasına katkı sağlamıştır. Düzenlediği Lisan kursları ile Fransızca, İngilizce ve Almanca dillerinin gönüllü olarak öğretilmesi görevini üstlenmiştir.

Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, ülke insanına kitap okuma alışkanlığı kazandırılmasında önemli çalışmalar yürütmüştür. Türkiye’de ilk defa radyodan kitap tanıtımı yapılarak insanlara kitap okuma sevgisi kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu şubenin Eminönü Halkevi içerisinde oluşturduğu büyük bir kütüphane, halkın hizmetine sunulmuştur. Halka açık olan bu kütüphanede hem öğrencilerin ders çalışması için ortam oluşturulmuş hem de araştırma yapmak isteyen araştırmacılara kaynak noktasında yardımcı olunmuştur.

Müze ve Sergiler Şubesi, İstanbul başta olmak üzere ülkenin değişik yerlerinde bulunan tarihî çeşme, cami gibi kültürel öğelerin onarılarak günümüze kazandırılmasını sağlamıştır. Ayrıca, mezarlıklar, çeşmeler ve müzelerde yer alan yazıların günümüz Türkçesine çevirisini de gerçekleştirmiştir. Görüldüğü gibi, Eminönü Halkevi Şubelerinin yapmış olduğu çalışmalar, hem halkevleri arasında örnek oluşturmuş hem de İstanbul halkının birçok sosyal ihtiyacının karşılanmasını sağlamıştır. Uzun süren savaşların ardından İstanbul’da sosyal düzenin sağlanması ve halkın ihtiyaçlarının giderilmesinde Eminönü Halkevinin yaptığı çalışmaların büyük katkısının olduğu anlaşılmaktadır. Eminönü Halkevinin yaptığı faaliyetlerin birçoğu sadece İstanbul ile sınırlı kalmamış, ülke genelinde de etki uyandırmıştır.

Kaynaklarda Eminönü Halkevi ile ilgili ulaşılan verilerde şube faaliyetlerine katılım oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Dönemin şartları ve şehirde yaşayan nüfus oranı göz önüne alındığında bu oranların abartılı olabileceği düşünülebilir. Çünkü halkevinin bütçesi oluşturulurken üç ayda bir ya da yılsonunda hazırlanan faaliyet raporları göz önünde bulundurulmuştur. Bütçenin daha yüksek olmasını isteyen halkevi yönetiminin bu sayılarda şişirme yapabileceği akıllara gelmektedir. Ayrıca düzenlenen konferans ve seminerlere katılım oranlarının net rakamlardan oluşması bu kadar insanın düzenli olarak nasıl sayıldığı sorusunu akıllara getirmektedir. Dolayısı ile verilen rakamların net rakamlardan oluştuğuna dair kuşku ile bakmakta yarar vardır.

Eminönü Halkevinin yürüttüğü faaliyetlerinin giderleri 1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi'nde öngörüldüğü şekilde İstanbul Belediyesi ve CHP İstanbul İl Teşkilatı tarafından karşılanmıştır.

Eminönü Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat şubesi tarafından 1932-1943 yılları arasında Yeni Türk Mecmuası isimli bir mecmua yayımlanmıştır. Mecmuanın içeriğinde; kültür, sanat, edebiyat, tarih, siyaset, felsefe gibi birçok alanla ilgili yazılar yer almıştır. Bu yönüyle mecmua, o dönemin önemli yayın organlarından biridir. Mecmuada, Türkiye ve uluslararası alanda akademik alanda önde gelen bilim adamlarının yazıları yer almıştır. Millî tarih, millî dil, millî kültürün araştırılması ve ülke insanına aktarılmasında Yeni Türk Mecmuası'nın önemli katkısı olmuştur. Ayrıca mecmuada lise gençleri arasında yazarlık mesleğini teşvik etmek amacıyla çok sayıda ödüllü yazılar yayımlanmıştır. Eminönü Halkevi, Yeni Türk dışında Türkiye'de 1930'lu yıllarda folklor alanında "Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası" adlı mecmuayı da yayımlamıştır. Bu mecmuanın içeriğini ana hatlarıyla; halk edebiyatı, halk bilimi ve folklor hakkında halktan derleme haberler oluşturmuştur.

Eminönü Halkevi, 1935-1951 yılları arasında Türkiye'nin sosyal yaşamını etkilemiş önemli kurumlardan biridir. Dönemin sosyal ve kültürel yaşamı araştırılırken faaliyetlerine rastlamamak mümkün değildir. Eminönü Halkevi, on altı yıl boyunca yapmış olduğu çalışmalarla, hem İstanbul ilinde hem de Türkiye genelinde sosyal yaşamı yönlendirerek halkın muasır medeniyet seviyesine yaklaşmasında, kültür, sanat ve edebiyat hayatının ilerlemesinde tarihî bir fonksiyonu yerine getirmiştir. Eminönü Halkevinde yetişen çok sayıda bilim ve sanat insanı Türkiye adına büyük bir kazanım olmuştur.

KAYNAKLAR

A) ARŞİV BELGELERİ

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ (B.C.A)

CUMHURİYET HALK PARTİSİ KATALOĞU

B.C.A., 490.01/903.530.1.

B.C.A., 490.01/1727.102.02. ek:11.

B.C.A., 490.01/1728.1021.

B.C.A., 490.01/2.8.1. (02.01.1933)

B.C.A.,490.01/1334.432.5. (25.05.1937)

B.C.A., 490.01/1334.432.5. (08.06.1937)

B.C.A., 490.01/17. (21.02.1938)

B.C.A., 490.01/1727.10.20. (21.02.1938)

B.C.A., 490.01/3.12.1.

MUAMELAT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KATALOĞU

B.C.A.,301.80/102.135. 36.6.

B.C.A.,301.00/88.551.8.

B) SÜRELİ YAYINLAR

Akşam Gazetesi.

Atom Gazetesi.

Cumhuriyet Gazetesi.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi.

Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.

Halkevleri Folklor Dergisi.

Resmî Gazete.

Ulus Gazetesi.

Ülkü Halkevleri Mecmuası

Yeni Türk Mecmuası.

C) KİTAPLAR

Aydemir, Şevket Süreyya:

Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, C: 3,
26'ıncı Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011.

C.H.F., Halkevleri

Hâkimiyeti Milliye Matbaası, y.y., 1932.

Talimatnamesi:

C.H.P Halkevleri İdare ve

Zerbamat Yay., y.y., 1940.

Teşkilat Talimatnamesi:

C.H.P Halk odaları

Ulus Basımevi, Ankara 1939.

Talimatnamesi:

Çakan, Işıl:

**Konuşunuz Konuşturunuz Tek Parti
Döneminin Etkin Silahı: Söz,** Otopsi Yay.,
İstanbul 2004.

Çeçen, Anıl:

Atatürk'ün Kültürel Kurumları Halkevleri,
Gündoğan Yay., Ankara 1990.

**Eminönü Halkevi 1936-1938:
“Evimizin İki Yıllık Çalışma
Bilançosu”:**

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü
Halkevi 1938.

**Eminönü Halkevi 1938-1940:
“Evimizin İki Yıllık Çalışma
Bilançosu”:**

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü
Halkevi 1940.

**Eminönü Halkevi 1940-1942:
“Evimizin İki Yıllık Çalışma
Bilançosu”:**

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü
Halkevi 1942.

**Eminönü Halkevi Sosyal
Yardım Komitesinin İki Yıllık
Çalışmaları:**

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü
Halkevi 1943.

Eraslan, Cezmi:

**Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık
ve Atatürk,** Kumsaati Yay., İstanbul, 2003.

Gencer, Ali İhsan ve Özel,
Sabahattin:

Türk İnkılap Tarihi, Der Yay., İstanbul 2010.

Güz, Nurettin:

**Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları
Halkevi Dergileri (1932-1950)**, Kariyer
Matbaacılık, Ankara 1995.

**Halkevlerinin X. Yıldönümü
Münasebetiyle Oluşturulan
Resim Sergisi Broşürü:**

Eminönü Halkevi Tarih ve Müze Şubesi
Neşriyatı, Rıza Coşkun Matbaası, İstanbul
1942.

Karaömerlioğlu, M. Asım:

Türkiye’de Köycülük, C: 2, İletişim Yay.,
İstanbul 2001.

Köymen, Nusret Kemal:

Köycülük Esasları, Hâkimiyeti Milliye
Matbaası, Ankara 1934.

Malche, Albert:

Yeni Terbiyenin Prensipleri, Çev: Sabri Esat
Siyavüşgil, Arkadaş Matbaası, İstanbul 1939.

Malkoç, Eminalp:

**Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve
Kadıköy Halkevi**, İstanbul, DerlemYay.,
İstanbul 2009.

Ölçen, Ali Nejat:

Halkevleri, Özkan Matbaacılık, Ankara 2001.

- Özacun, Orhan: **C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932- 1951**, Kitap Matbaacılık, Mart 2001.
- Tan, Nail: **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, Halk Kültürü Yay., İstanbul 2000.
- Tanör, Bülent: **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, Der Yay., İstanbul 1992.
- TBMM Albümü 1920-1950:** VII. Yasama Dönemi, C: 1, T.B.M.M Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, 2010.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi:** C: 9, İstanbul 1994.
- Uluskan, Seda Bayındır: **Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2010.
- Üstel, Füsun: **Türk Ocakları (1912-1931)**, İletişim Yay., İstanbul 1997.
- Varlık, M. Bülent: **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Kemalizm**, C: 2, İletişim Yay., İstanbul 2004.

D) YARARLANILAN TEZLER

- Dilek, Hızır: **Mardin Halkevi ve Faaliyetleri**, İstanbul 2013.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Özacun, Orhan: **Halkevlerinin Kuruluşu ve Atatürk Döneminde İstanbul Halkevlerinin Faaliyetleri (1932-1938)**, İstanbul 2002.
(Yayımlanmamış Doktora Tezi)
- Sular, Ömer Umut: **Halk Bilgisi Haberleri ve Çorumlu Dergilerinin Konu ve Eğitim Açısından Karşılaştırılarak İncelenmesi**, İzmir 2006.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Uğur, Songül: **Türkiye Cumhuriyeti'nin 'Halka Doğru' Politikasında Yeni Türk Mecmuasının Yeri**, İstanbul 2002. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Yaşar, Hakan: **Sinop Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)**, Tokat 2008, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

E) MAKALELER

- Aça, Mehmet: “Halk Bilgisi Haberleri ve İnan Dergileri Bağlamında 1929-1949 Yılları Arasında Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı Araştırmalarında Trabzon’un yeri” **Karadeniz Dergisi**, C: 1, S:1, 2008, s.4-5.
- Arıkan, Zeki: “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, **Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C: 6, S: 23, Mayıs 1999, s.268-279.
- Durmuş Yılmaz ve Nadire Emel Akhan: “İlk Dönem Halkevlerinin Eğitim Faaliyetleri Konya Halkevi Örneği” **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, C: 8, S: 29, Ankara 2011, s.63.
- Huyugüzel, Faruk: "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Halkevlerinin Rolü", **Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C: 6 S: 23, Ankara 1999, s.395-396.
- İnan, Mustafa: “Aziz Ogan”, **Arkitekt Dergisi**, Yıl: 1953, S: 263-264-265-266, s.217-218.

Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş: “Halkevleri 1932'den 1951'e”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S: 45, Erzurum 2011, s.242-259.

F) İNTERNET SİTELERİ

www.ataturkilkeleri.itu.edu.tr

www.atam.gov.tr

www.boat.yildiz.edu.tr

www.dergiler.ankara.edu.tr

www.kulturvarliklari.gov.tr

www.simavim.com

EKLER:

Fotoğraf 1. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1940-1942: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1942, s.15.

Şubelerin sayısı	AZALARIN MESLEKLERİ							Mulahazat				
	Avukat	Doktor	Huallim	Tüccar	Çiftci	İşçi	Güzel Sanatlar		Sair Meslek	Kadın	Erkek	Yekân
Dil, Tarih ve Edebiyat												
Güzel sanatlar												
Temsil												
Spor												
İktisadi yardım												
Halk Gershaneleri ve kurslar												
Kütüphane ve neşriyat												
Köyevler												
Müze ve sergi												
1 - Bir sene zarfında Halk-evinizde kaç toplantı olmuş ve buna kaç kişi iştirak etmiştir ?												
2 - Hangi mevzulara dair kaç konferans verilmiştir ?												

490 01 2 8 1

Fotoğraf 2. Kaynak: **B.C.A.**, 490.01/2.8.1.

Eminönü Halkevi umumî idare heyeti

Fotoğraf 3. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1940-1942: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1942, s.13.

Millî Şef Evimizi şereflendirdiği gün Halkevi reisi tarafından karşılanırken

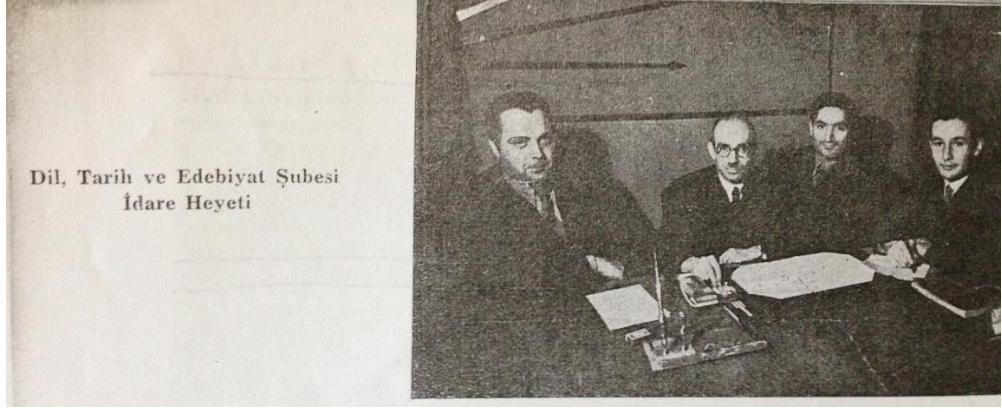
Fotoğraf 4. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1940-1942: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1942, s.12.

Fotoğraf 5. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.19.

Fotoğraf 6. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.48.

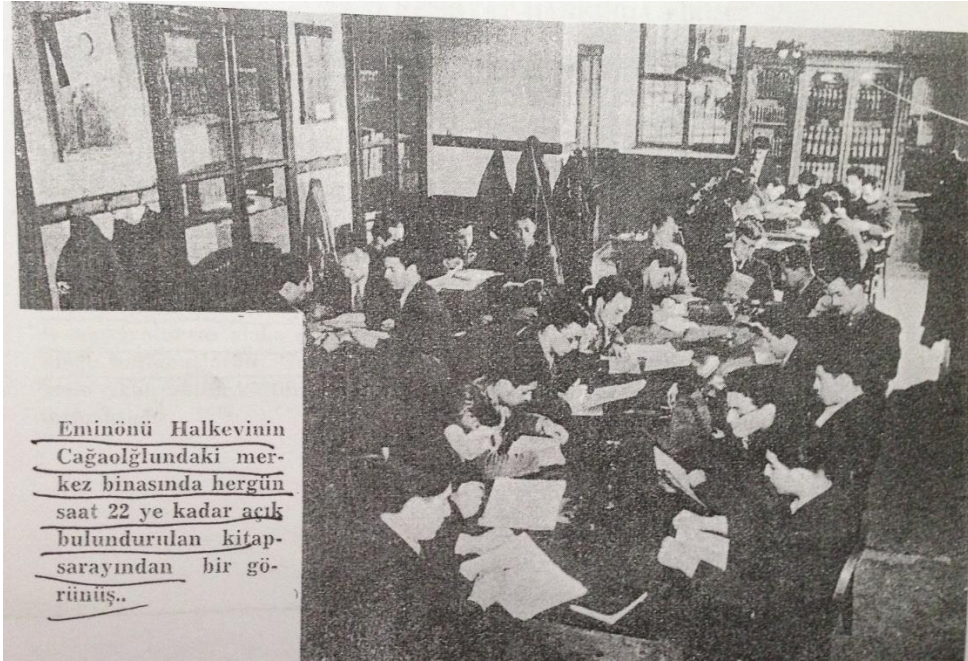
Fotoğraf 7. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.17.

Fotoğraf 8. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1940-1942: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1942, s.11.

Fotoğraf 9. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1940-1942: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1942, s.9.

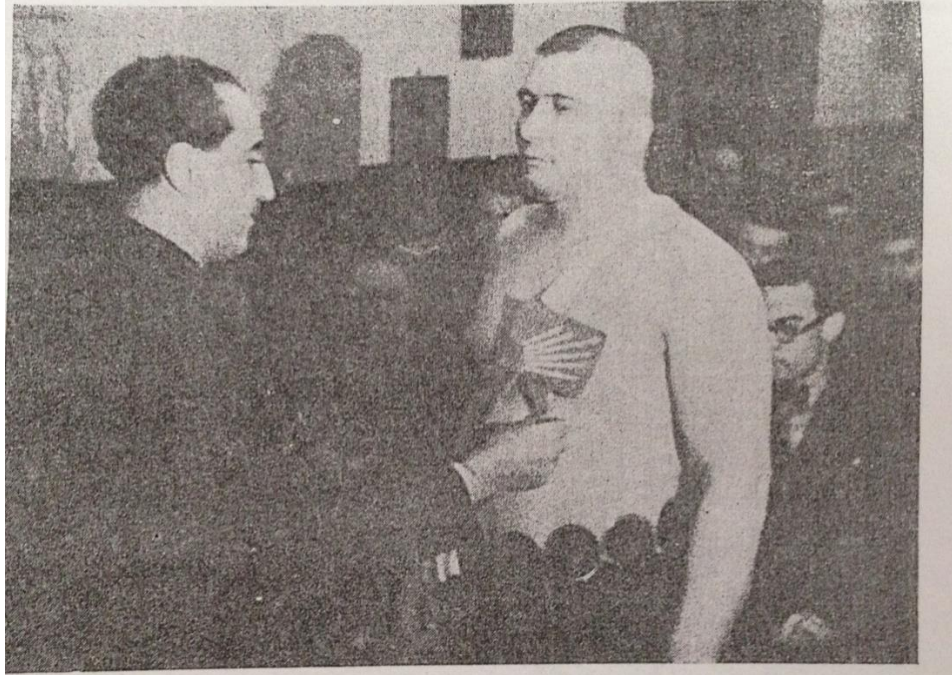
Fotoğraf 10. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.59.

Fotoğraf 11. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1940-1942: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1942, s.8.

Fotoğraf 12. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.33.

Eminönü Halkevi tarafından tertip edilen profesyonel Türkiye birinciliği serbest güreş müsabakasında başpehlivanlığı kazanan Tekirdağlı Hüseyine yapılan kemer bağlama töreni...

Fotoğraf 13. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.46.

Eminönü Halkevi himayesinde federe olmamış kulüpler Cumhuriyet Bayramında jimnastik yaparken

Fotoğraf 14. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.42.

Fotoğraf 15. Kaynak: **Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938, s.23.

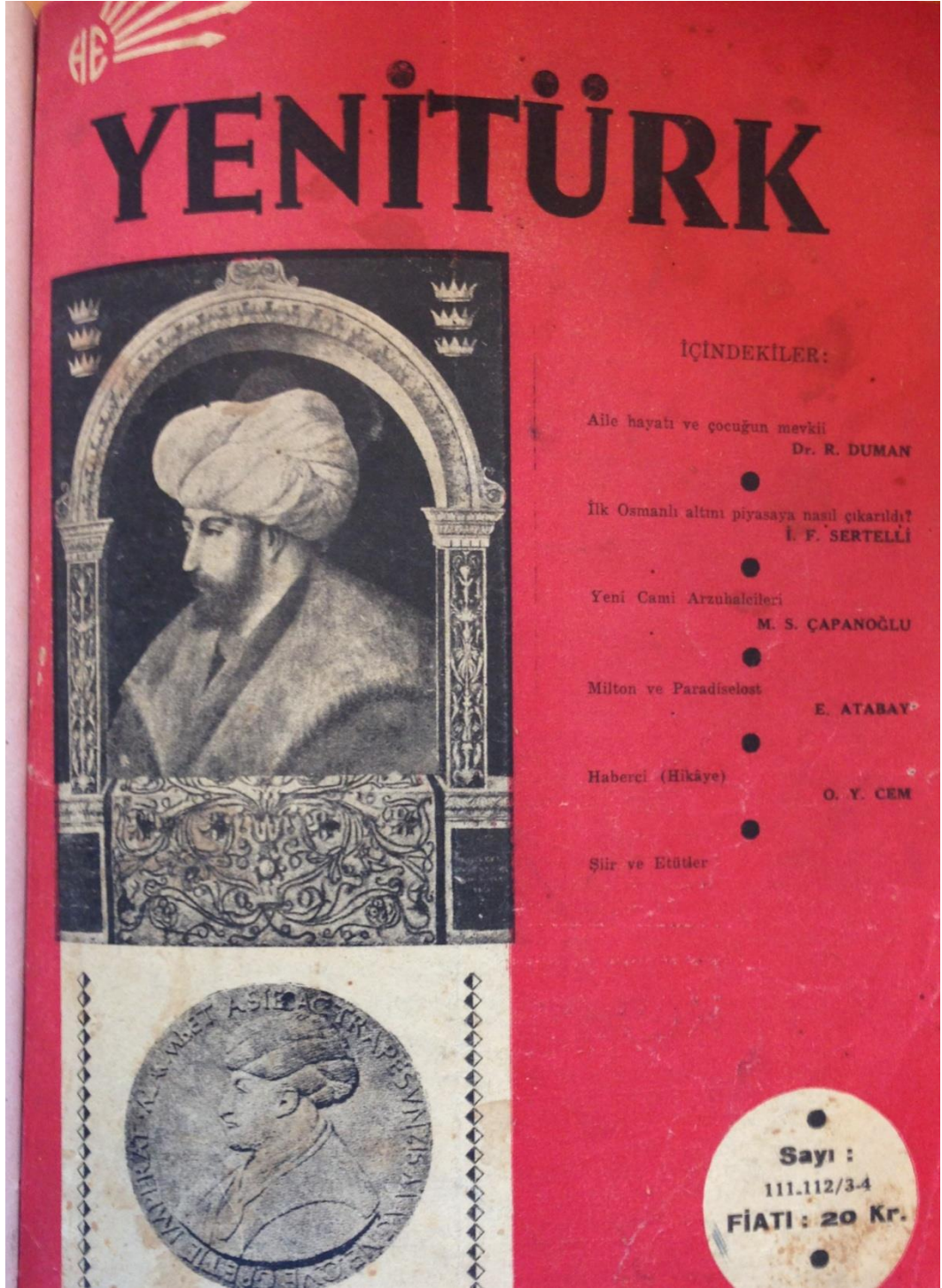

Fotoğraf 16. Kaynak: **Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1943, s.59.

EMİNÖNÜ Halkevi (31/12/937 Tarihindeki Kayıtlara Göre)

Kurulan Şubelerin adları	Halkevine Kayıtlı Üyelerin Mesleklerine Göre Sayısı										
	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tecimen	İşçi	Çiftçi	G. Sanatlar	Sair meslek.	Bayan	Bay	Yekûn
Dil, Tarih, Edebiyat...	2	4	88	15	1	—	6	155	21	250	271
Ar	1	2	11	23	25	—	65	218	116	230	345
Gösterit	—	1	26	8	2	—	92	92	20	201	221
Spor	1	1	16	38	321	1	—	1653	9	2022	2031
Sosyal Yardım	8	34	8	23	4	—	4	165	28	218	246
Halkdershaneleri ve Kurslar	2	16	88	10	152	—	2	2136	422	1984	2406
Kitapsaray ve Yayın	1	3	14	2	1	—	6	290	21	296	317
Köycüler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Müze ve Sergi	—	6	20	1	—	—	8	32	4	63	67
GENEL YEKÛN	15	67	271	120	506	1	183	4741	640	5264	5904

Fotoğraf 17. Kaynak: Eminönü Halkevi 1936-1938: Evimizin İki Yıllık Çalışma Bilançosu, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1938s.64.

Fotoğraf 18. Kaynak: Yeni Türk Mecmuası.

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

*İstanbul - Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından
çıkartılır aylık mecmua*

Yıl : 6

Ağustos 1937

Sayı : 70

İçindeki Yazılar

Şair Eyüp Sabri'nin koşmaları . . .	VEHBİ CEM AŞKUN
İstanbul Masalları	NAKİ TEZEL
İki Destan	H. T. DAĞLIOĞLU
Kadirli Lehçesi	O. BAHADIRLIOĞLU

GELECEK SAYIDA
İSTANBUL AİLESİNİN MUTBAĞI
Yazan: Mürüvvet Bayrı

İSTANBUL - BURHANEDDİN BASİMEVİ

Fotoğraf 19. Kaynak: Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası.

Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Şubesinin 1942 - 1943 Yılı Blâncosudur.

GELİR :			MASRAF :		
Lira	Kr.		Lira	Kr.	
10383	50	teberrüat	1669	28	Toplama masrafı
1317	00	İlân	14783	08	Toptan yardım
12109	82	Müsamere geliri	610	91	Talebe yardım
337	42	Çeşitli gelir	350	80	Kitap yardım
			1262	39	Müsamere ve Millî Oyunlar Mas.
			440	98	İdarî masraflar
			664	59	Müteferrik yardım
			19782	03	Yekûn.
			4365	71	1/Haziran/943 e müdevver nakit
24147	74		24147	74	Umumî Yekûn.

Kuyudata muvafık olduğu tasdik olunur.

Reis Muhasip Âza Âza Âza

Fotoğraf 20. Kaynak: **Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1943, s.17.

Sayın büyüklerimizin ve kadirşinas arkadaşlarımızın iltifatlarından bazıları buraya geçirmekle hakikî zevk duymaktayız.

Cumhuriyet Halk Partisi

Genel Sekreterliği

5/51650

Ankara, 4/11/1942

Halkevi Reisliğine

Eminönü - İstanbul

Sosyal yardım komiteniz tarafından tertip edilerek 14-24 ağustos tarihinde icra edilen millî cyunlar festivalinin tam bir intizam ve mükemmeliyetle başarılmışından çok mütehassis oldum.

Bu iş için gayretlerini esirgemeyen arkadaşlarımıza teşekkür eder, sevgilerimle gözlerinizden öperim.

C. H. P. Genel Sekreteri A.
Zonguldak Mebusu
H. TÜRKMEN

Fotoğraf 21. Kaynak: **Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları**, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1943, s.2

C. H. P.
Adapazarı Hslkevi

İdare Heyeti Reisliği

Sayı: 374

Adapazar, 3/7/ 943

Halkevi Reisliğine

Eminönü

Memleketimizin acıklı ve felaketli gününde felaket görmüş vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına yardım olmak üzere kıymetli Halkeviniz tarafından gönderilen eşyalar tamamen tesellüm edilmiş ve buna ait tesellüm makbuzu ilişik olarak sunulmuştur. Bu uğurda değerli hizmetler yapan evinizin sayın başkanı ile idare heyetindeki arkadaşlara sonsuz minnet ve şükranlarımızın arzına yüksek delaletinizi rica eder ve hakikaten çok acıklı ve perişan bir hale düşen halkımızın imdadına yetişmek için yaptığınız ikinci teklif minnet duygularımızı arttırmıştır. Yine yiyecek, giyecek ve temizliğe ait malzemenin halkımızın ihtiyaçları arasında bulunduğunu derin saygılarımla arz ederim.

Halkevi Reisi
Dr. RUHİ SOYER

Fotoğraf 22. Kaynak: Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1943, s.27.

Türkiye Kızılay Cemiyeti

İstanbul Mümessilliği

İstanbul, 2/9/ 943

Eminönü Halkevi Sayın Riyasetine

Şehir

1-15/8/943 tarihine kadar devam etmek üzere sayın Evinizin kıymetli delâlet ve teşebbüsü ile Galatasaray lisesinde tertip edilen Elişleri sergisine Sanat evimiz dahi iştirak etmiş idi.

Senelerden beri birçok yoksul Türk kadın ve kızlarını çalıştırarak geçindirmek gibi insani bir maksat ve gaye güden san'at evimizin bu sergide yer almasını maddi bakımdan değil, satılacak eşyayı yerine koymak üzere daha fazla işçi çalıştırarak onlara daha geniş ölçüde yardımda bulunmak imkânını elde edeceğimizi düşünerek büyük bir memnuniyetle karşılamış idik.

Sanat evimize bu hayırlı maksat uğrunda daha büyük bir hızla çalışmak fırsatını veren sayın Eviniz İdare hey'etine candan teşekkürlerimizi derin saygılarımızla birlikte sunarız.

Müessil
İ. CEMAL AKAN

Fotoğraf 23. Kaynak: Eminönü Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin İki Yıllık Çalışmaları, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, İstanbul Eminönü Halkevi 1943, s.28.

Fotoğraf 24. Eminönü Halk Eğitim Merkezi.

Fotoğraf 25. Eminönü Halkevi Binasının günümüzdeki son hali.